

(GAYRİRESMİ TÜRKÇE TERCÜME)

AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU

Brüksel, 08.11.2006
COM (2006) 649

**KOMİSYONUN AVRUPA PARLAMENTOSUNA
VE KONSEYE BİLDİRİMİ**

2006-2007 Yıllarında Genişleme Stratejisi ve Başlıca Sınavlar

AB'nin yeni üyeleri entegre etme kapasitesine ilişkin ekli özel rapor dahil

[SEC (2006) 1383]
[SEC (2006) 1384]
[SEC (2006) 1385]
[SEC (2006) 1386]
[SEC (2006) 1387]
[SEC (2006) 1388]
[SEC (2006) 1389]
[SEC (2006) 1390]

AB KOMİSYONUNUN AVRUPA PARLAMENTOSUNA VE AB KONSEYİNE BİLDİRİMİ

2006-2007 Yıllarında Genişleme Stratejisi ve Başlıca Sınavlar

1. GİRİŞ

Genişleme, son birkaç onyıdır AB'nin gelişiminin merkezinde yer almıştır. Avrupa entegrasyonunun özü, Avrupa'nın bölünmüşlüğü'nün giderilmesi ve kıtanın barışçıl biçimde birleşmesine katkıda bulunmaktır. Siyasi açıdan, AB'nin genişlemesi diktatörlüklerin devrilmesi ve komünizmin çökmesi gibi büyük değişimlere yanıt verebilmeye yardımcı olmuştur. Demokrasi, insan hakları ve istikrarı kıta çapında pekiştirmiştir. Genişleme, AB'nin çekim gücü sayesinde diğer yollarla elde edebileceğinden daha fazlasını başarmış olan bir yumuşak güç olarak özünü yansıtmaktadır.

Ekonomik açıdan, genişleme refahı ve rekabet yeteneğini artırmış, genişlemiş AB'nin küreselleşmenin yarattığı sorunlara daha etkili yanıt verebilmesini sağlamıştır. Bu, bir bütün olarak Avrupa'ya doğrudan faydalar getirmiştir. Genişleme AB'nin dünya çapındaki ağırlığını artırmış ve onu daha güçlü bir uluslararası aktör haline getirmiştir.

Mayıs 2004'te on yeni üyenin katılımının ardından, Bulgaristan ve Romanya'nın 1 Ocak 2007'de Birliğe dahil olmasıyla beşinci genişleme tamamlanmış olacaktır. Bu ülkelerin titiz hazırlıkları AB kurum ve politikalarına sorunsuz biçimde entegre olmalarına imkan vermiştir. On yeni üye ülke, AB hukukuna mükemmel düzeyde uyum sağlamış ve AB kurumlarının işleyişine önemli katkıda bulunmuşlardır. Bu ülkeler, ekonomik aktivitenin, ticaretin ve yatırımın artmasına katkıda bulunmuş, yüksek düzeyde ekonomik büyüme sağlamışlardır.

Mevcut genişleme gündeminde Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye bulunmaktadır. Bu ülkelere, gerekli koşulları yerine getirdikleri zaman AB üyesi olma perspektifi verilmiştir. Bu ülkeler AB'ye üyelik yolunda farklı noktalardadırlar: Hırvatistan ve Türkiye'nin üyelik müzakereleri devam etmektedir. Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya Aralık 2005 itibarıyla aday ülke statüsü kazanmıştır. Diğer Batı Balkan ülkeleri de Avrupa perspektiflerinde ilerleme kaydetmektedirler.

2006-2007 döneminde AB genişleme gündemi önemli bazı sınavlarla karşı karşıyadır. Bu sınavlar özellikle, Türkiye'nin üyelik müzakereleri, Kosova'nın gelecekteki statüsü, Sırbistan'la ilişkiler ve Bosna-Hersek'in kendi yönetiminde daha çok söz sahibi olması konularını kapsamaktadır. Bu konular kendi başlarına önemli olmalarının yanı sıra, tüm Avrupa'nın güvenlik ve istikrarına yönelik jeo-politik meseleler olma özelliğini taşımaktadır. Üyelik yolculuğu, Birliğe katılım uzun yıllar sonra gerçekleşecek olsa bile, başlı başına bir anlam taşımaktadır. Bu yolculuğun pek çok sorun içermesi, AB'nin sürecin tamamı boyunca angaje kalmasını gerektirmektedir.

Katılım öncesi stratejisi ve gerek aday gerek potansiyel adaylarla müzakereler titiz biçimde, üzerinde anlaşılabilir koşullara uygun biçimde yürütülmelidir. AB, Ocak 2007'den itibaren, yeni kurulan Katılım Öncesi Yardım Aracı vasıtasıyla mali yardım sağlayacaktır. Bu mali yardım, Katılım Ortaklıkları ve Avrupa Ortaklıklarında yer alan öncelikler üzerinde yoğunlaşacaktır.

AB genişlemesi, birleşmiş Avrupa vizyonu ve küresel rolü üzerine bina edilmiş tarihi bir projedir. Demokratik meşruiyetin tam olarak sağlanması açısından, bu sürecin Avrupa halkları tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bir ülkenin üyeliğine ilişkin kilit kararlar, her bir üye ülkede ve Birlik içerisinde demokratik yollarla seçilmiş organlarca alınmaktadır.

Üye ülkeler, genişlemenin AB'nin çıkarlarına neden uygun olduğunun açıklanmasına önderlik etmelidirler. Komisyon, nesnel bilgi akışını kullanıcı dostu biçimde iyileştirmeye ve genişleme hususunda kamuoyuyla daha etkin iletişim kurulmasını teminen üye ülkeler ve Avrupa Parlamentosuyla işbirliği yapmaya hazırdır.

AB Konseyi, Aralık 2006'da yapacağı toplantıda genişleme hususunda görüş alışverişinde bulunacaktır. Konsey, Aralık 2005 tarihli sonuç bildirgesinde, Komisyon tarafından geçen yıl ortaya konan stratejinin 2006 genişleme tartışması için iyi bir temel oluşturduğunu kaydetmiştir. Sözkonusu strateji, dikkatli biçimde yönetilmiş olan genişlemenin, Avrupa entegrasyonunu genişleteceğinin ve derinleştireceğinin altını çizmektedir. Strateji üç ilke üzerine kuruludur: halen genişleme sürecine dahil olan ülkelere yönelik mevcut taahhütlerin konsolidasyonu, koşulluluk hususunun adil ve titiz biçimde uygulanması ve genişleme konusunda kamuoyuyla iletişimin yoğunlaştırılması.

AB, genişlemenin hızı konusundaki kaygılara ciddiyetle eğilmektedir. AB, taahhütlerinin aşırı büyümesine yol açmamak için, süreçte yer alan ülkelere yönelik mevcut taahhütlerine sadık kalırken, herhangi bir yeni taahhüt altına girmek hususunda temkinlidir.

Tüm aday ve potansiyel aday ülkelere koşulluluk ilkesi titiz biçimde uygulanmaktadır. Üyelik sürecindeki her yeni adım, aday ülkenin siyasi ve ekonomik reformları hayata geçirmekteki ilerlemesine bağlı olarak atılmaktadır. Üyelik uzun bir süreç olduğundan, aday ülkelerin reformları sürdürmeye teşvik edilmeleri gerekmektedir. AB'nin ayrıca süreçteki şeffaflığı geliştirmesine ihtiyaç vardır.

AB'nin kendi kurumları da Haziran 2006 Zirvesi sonuçları uyarınca reforma tabi tutulmalıdır. Bir sonraki üye ülke Birliğe katılmaya hazır hale gelmeden önce, yeni bir kurumsal anlaşmaya varılmış olmalıdır. AB'nin finansmanı ileriye yönelik diğer bir önemli konudur. Birliğin yeni üyeleri kabul ederken entegrasyon ivmesini yitirmemesi ileride daha büyük önem taşıyacaktır. Komisyon'un ekte sunulan özel raporu, Birliğin bir yandan etkin biçimde işlemesini sağlarken, diğer yandan genişleme gündeminde karşılaşılabilecek muhtemel sorunlara cevap teşkil edecek bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Avrupa ülkelerinin tümü genişleme sürecine dahil değildir. AB, diğer ülkelerle Avrupa Ekonomik Alanı, İsviçre ile ikili ilişkiler, Avrupa Komşuluk Politikası ve Rusya ile stratejik ortaklık dahil olmak üzere çeşitli ilişkiler kurmuştur. Avrupa Komşuluk Politikası, AB'ye komşu ülkelerle siyasi ilişkilerin ve ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi yoluyla refah, istikrar ve iyi yönetişimin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Komisyon, Avrupa Komşuluk Politikasının güçlendirilmesi yolunda yakında öneriler sunacaktır.

Bu belge, AB'nin mevcut stratejisi çerçevesinde, beşinci genişlemeden dersler çıkartılması, aday ülkelere üyelik yolunda destek olunması, genişlemenin devamı için kamuoyu desteğinin sağlanması, genişlemeye ilişkin sorunların ele alınması ve AB'nin entegrasyon kapasitesinin güvenceye alınmasına ilişkin bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu, genişleme hususundaki yenilenmiş bir uzlaşmanın temelini oluşturmaktadır.

2. BEŞİNCİ GENİŞLEME

Genişleme, AB'nin en etkili politika araçlarından birisi olarak süreklilik arzeden değerini, bütün kıtada barışa ve demokratik gelişmeye başarıyla katkı sağlayarak ortaya koymuştur. 2004 yılında katılan on üye ülke, AB kurumları ve politikalarıyla sorunsuz bütünleşmelerine devam etmişlerdir. Yeni üye ülkelerin demokratik siyasi sistemleri genel olarak iyi işlemeye devam etmiştir. Bu ülkeler AB hukukuyla mükemmel bir uyum seviyesine sahiptir ve AB kurumlarının çalışmalarına önemli katkı yapmışlardır. Birlik kurumları etkili bir şekilde işlemeye devam etmiştir. Genişleme, AB'nin uluslararası siyasi ve ekonomik hayattaki ağırlığını artırmış ve değişik forumlardaki müzakere gücüne katkı sağlamıştır. Ayrıca, Birliğin kültürel mirasını zenginleştirmiştir.

Genişleme, Avrupa'nın güvenlik ve istikrarını artırmanın yanında ekonomik yararlar da sağlamıştır. Yeni üye ülkeler eski üyelere hızla yetişmektedirler. Eski üyeler yeni yatırım ve ticaret olanaklarından yararlanmışlardır. Genişleme AB ekonomisinin bütünü açısından genel olarak yararlı olmuş ve küreselleşmenin etkileriyle daha iyi biçimde baş edilmesini sağlamıştır¹. 1 Ocak 2007'de Slovenya'dan başlayarak Euro'nun yeni üye ülkeler tarafından kademeli olarak kabul edilmesi bu olumlu yöneline ilave katkı sağlayacaktır.

Birliğin genişlemesi, daha etkili bir işbölümü sağlayarak AB'yi küresel rekabette daha donanımlı hale getirmiştir. Genel olarak son genişleme, AB'nin ekonomik büyümesi ve modernizasyonu için bir katalizör görevi görmüştür. Son dönemdeki birçok önemli araştırma bunu açıklıkla ortaya koymuştur. Örneğin, on yeni üye ülkenin katılımıyla işgücünün serbest dolaşımını benimseyen üç üye ülke somut faydalar sağlamışlardır. Bu ülkelerin milli gelirleri ve vergi kazançları artmış ve kayıt dışı ekonomilerinde daralma olmuştur. Yeni üye ülkelerden gelen işçiler, işgücü pazarındaki nitelikli eleman eksikliğinin aşılmasına yardımcı olmuş ve yeni kültürel ortamlarına iyi uyum sağlamışlardır². Bu tecrübelerin ışığında, beş ilave ülke işgücü piyasalarını açmış ve iki diğer üye ülke kısmen açmıştır.

Bulgaristan ve Romanya'nın AB üyeliğine hazırlıkları, titiz koşulluluk ilkesine uygun olarak ve AB'nin tam desteğiyle devam etmiştir. Her iki ülke katılım müzakereleri süresince geniş kapsamlı reformlar yapmışlardır. Bununla birlikte, Komisyon'un Ekim 2005, Mayıs 2006 ve Eylül 2006 tarihli ilerleme raporları daha fazla çaba gerektiren sorunlu konuların altını çizmiştir. Kaydedilen gelişme sonucunda, Bulgaristan ve Romanya 1 Ocak 2007 itibarıyla üyeliğin hak ve sorumluluklarını üstlenecek bir konuma gelmiş olacaktır. Eylül raporu, bu ülkelerde katılım öncesi ve sonrasında reform sürecindeki ilerlemenin devamının sağlanması için sarıh koşullar içermektedir. Rapor ayrıca AB kurum ve politikalarının etkili işleyişinin devamını sağlamak için müktesebbattaki ve Katılım Antlaşmasındaki şartlara dikkat çekmektedir. İhtiyaç ortaya çıkması halinde, Komisyon herhangi bir anda bu mekanizmaları kullanmakta tereddüt etmeyecektir.

Bulgaristan ve Romanya'nın katılımları, üyelik hazırlıklarının daha erken safhalarında bulunan ülkelere nihai hedeflerinin ulaşılabilir olduğunu kanıtlamaktadır. Bu ayrıca katılım öncesi stratejisine ithal edilmekte olan bir dizi ders vermiştir. Bu çerçevede, yargı reformunun ve yolsuzluk ve örgütlü suçla mücadelenin üyelik sürecinin erken bir aşamasında ele alınması gerektiği açıktır. Komisyon, örneğin, yargının bağımsızlığının, tarafsızlığının ve etkinliğinin en iyi şekilde nasıl sağlanacağı ve yolsuzluğun nasıl önleneceği konusundaki

¹ Komisyon Bildirimi – Genişleme: İki Yıl Sonra – Bir Ekonomik Başarı – 3.5.2006 tarihli COM(2006)200

² Komisyon Bildirimi – 2003 Katılım Anlaşmasıyla Konulmuş Geçici Düzenlemelerin İşleyişine İlişkin Rapor (1 Mayıs 2004-30 Mayıs 2006 dönemi) – 08.02.2006 tarihli COM(2006)48

bilinçlenmenin geliştirilmesini teşvik etmektedir. Ayrıca, Komisyon kamu yönetimi alanında sürdürülebilir reformlara olan ihtiyaca dikkat çekmektedir. Profesyonel mesleki ilerleme kriterlerine bağlı, hesap verebilir ve etkin bir kamu yönetimi, bir ülkenin katılıma etkin biçimde hazırlanmasını ve daha sonra bir üye ülke olarak faaliyet göstermesini sağlamaktadır. Bu ülkenin bütünü açısından yararlıdır.

Genel olarak, beşinci genişleme önemli bir başarı olmuştur. Yararları uzun yıllar boyunca hissedilmeye devam edilecektir. Gelirleri artmakta olan 100 milyonu aşkın yeni AB vatandaşı Avrupa ekonomisini daha ileriye taşımaya yardımcı olacaktır. Genişleme, Avrupa'ya daha yüksek demokrasi ve hukukun üstünlüğü standartları getirmiştir. Tüm AB vatandaşlarının güvenliğini güçlendirmiş ve Birliğin refahını artırmıştır.

3. GENİŞLEME SÜRECİ

AB'nin bugünkü genişleme politikası üç temel ilkeye dayanmaktadır: taahhütlerin konsolidasyonu, koşulluluk ve iletişim.

AB genişleme gündeminin konsolidasyonu, Birliğin genişleme sürecinde yer alan ülkelere yönelik mevcut taahhütlerine sadık kalırken, herhangi bir yeni taahhüt altına girmek hususunda temkinli olması anlamına gelmektedir. AB, Türkiye ve Hırvatistan ile katılım müzakerelerine başlamış ve diğer Batı Balkan ülkelerine bir Avrupa perspektifi sunmuştur. Bu taahhüt sözkonusu ülkelerin reformlara devam etmeleri için güçlü bir teşviktir.

Titiz ancak adil bir koşulluluk tüm aday ve potansiyel aday ülkeler için uygulanmaktadır. Her ileri adım, her ülkenin katılım sürecinin her safhasında yerine getirmesi gereken koşullara dair kendi ilerlemesine bağlıdır. Bu yaklaşım, reformların pekiştirilmesine ve yeni üye ülkelerin katılım aşamasına kadar tüm yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.

Genişlemenin başarılı olması için AB, vatandaşlarının desteğini almak zorundadır. Üye ülkeler genişleme sürecinin ve özellikle genişlemenin AB vatandaşlarına sağladığı yararların etkili bir biçimde izah edilmesinde önderlik etmelidirler. Demokratik meşruiyet AB katılım süreci açısından asli unsur olmaya devam etmektedir.

3.1. Katılım müzakereleri

Hırvatistan ve Türkiye ile katılım müzakereleri, tüm üye ülkelerin oybirliğiyle kararlaştırdıkları şekilde, Ekim 2005'te başlamış olup, müzakereler bu ülkelere siyasi ve ekonomik reformlar ve komşularla iyi ilişkiler konularında ilave teşvik sağlamıştır. Müzakereler, Konsey tarafından oybirliğiyle onaylanmış sarı ve titiz müzakere çerçeve belgeleri temelinde yürütülmektedir. Müzakerelerin sürati, reformların uygulamaya geçirilmesindeki hıza bağlıdır.

Katılım müzakereleri sırasında, aday ülkelerin müktesebat olarak bilinen AB mevzuatının ve politikalarının bütününe uygulamayı taahhüt etmeleri üzerine oturtulan düzenlemeler oluşturulmaktadır. Aday ülkeler müktesebatı kabul edip uygulamak ve Antlaşmaların öngördüğü siyasi hedeflere bağlı kalmakla yükümlüdürler. Müzakereler, aday ülkeler ve AB'nin entegrasyonun kolaylaştırılması için gerekebilecek önlemler üzerinde anlaşmalarına imkan vermektedir. Her ülke kendi ilerlemesine göre değerlendirilmektedir: müzakereler ülkelere gerekli reformları tamamlama ve üyelik kriterlerinin tümünü yerine getirme konularında yeteneklerini sergileyebilecekleri bir imkan sunmaktadır.

Müzakereler belirlenmiş bir yapıda yürütülmektedir. Ekim 2005'ten beri devam eden tarama süreci Türkiye, Hırvatistan ve Komisyon'dan yüzlerce uzmanı müktesebatın tanıtılması, ülkelerin uyum düzeylerinin değerlendirilmesi ve uygulama için planların incelenmesi konuları çerçevesinde bir araya getirmiştir. Tüm fasıllardaki tarama süreci yeni tamamlanmıştır.

Bir faslın taranmasından sonra, üye ülkeler Komisyonun önerileri doğrultusunda faslın müzakereye açılıp açılmayacağına ya da müzakerelerin başlaması için aday ülkeler tarafından yerine getirilmesi gereken performans kriterleri bulunup bulunmadığına karar vermektedirler. Müzakereler açılırken, Birlik fasılların geçici olarak kapatılması için gerekli performans kriterleri de dahil olmak üzere ortak tutumunu ortaya koymaktadır.

Performans kriterleri beşinci genişlemeden alınan dersler sonucunda ortaya konmuş yeni araçlardır. Amaçları, aday ülkeleri gerekli reformları erken bir aşamada gerçekleştirmek konusunda teşvik etmek yoluyla müzakerelerin niteliğini geliştirmektir. Performans kriterleri ölçülebilir olup, her müktesebat başlığının temel öğeleriyle ilgilidirler. Genel olarak, açılış kriterleri gelecekteki uyum için (strateji ve eylem planları gibi) temel hazırlık gerektiren adımları ve müktesebata uyumu yansıtan ahdi yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususları ile ilgilidir. Kapanış kriterleri esasen yasal önlemler, idari ve hukuki kurumlar ve müktesebatın uygulanmasına dair performansın değerlendirilmesiyle ilgilidir. Ekonomik alandaki fasıllarda da işleyen bir pazar ekonomisi olma kriteri söz konusudur.

Şayet bir aday ülke müzakere edilmekte olan bir fasıldaki açılış kriterlerini karşılayamaz hale gelmişse, Komisyon bu fasıldaki müzakerelerin askıya alınmasını önerebilir. Eğer bir aday ülke geçici olarak kapatılmış bir fasıldaki kapanış kriterlerini yerine getiremez hale gelmişse, Komisyon üye ülkelere bu fasıldaki müzakerelerin yeniden açılmasını önerebilir.

Birlik, müzakere sürecindeki ülkelerin hem siyasi kriterleri yerine getirmesini hem de müzakereler boyunca daha yüksek standartlara ulaşma yönünde çaba göstermesini beklemektedir. Siyasi kriterler başlığı altındaki hususlara yönelik gelişmeler hakkında ülkelerle gerçekleştirilecek diyalogun sonuçları müzakere sürecine aktarılacaktır. Komisyon diyalogu üye ülkelerle birlikte hazırlayacak ve onlara ilgili Konsey birimleri aracılığıyla rapor sunacaktır. Ayrıca, mevcut müzakere çerçevesi siyasi konuların ele alınacağı Yargı ve Temel Haklar faslını içermektedir. Bu, kritik alanlardaki ilerlemenin yakından izlenmesine imkan verecektir.

Mevcut müzakere çerçeve belgeleri özgürlük, demokrasi, temel insan hak ve özgürlüklerine saygı ve hukukun üstünlüğü gibi ilkelerin ciddi ve devamlı bir biçimde ihlal edilmesi durumunda katılım müzakerelerinin askıya alınabilmesine olanak sağlamaktadır. Siyasi reformlara yönelik artan dikkat katılım müzakerelerinin kalitesini arttıracak ve aday ülkelerde yapılması gereken reformları harekete geçirecektir.

Bundan böyle, ülkelerin ekonomik reformlarıyla ilgili diyalogun sonuçları müzakere sürecine aktarılacaktır. Komisyon diyalogu üye ülkelerle birlikte hazırlayacak ve onlara ilgili Konsey birimleri aracılığıyla rapor sunacaktır. Bu diyalog, ekonomik kriterlerin yerine getirilmesi ve AB ekonomileriyle uyum sağlama alanlarına odaklanacaktır. Katılım öncesinde ülkelerin işleyen pazar ekonomilerine sahip ve iç pazarda rekabet edebilecek durumda olmaları temel önemdedir. Katılım öncesi yardımlar bu hedeflerin gerçekleştirilmesine odaklanacaktır.

3.2. Katılım öncesi strateji

Katılım Ortaklıkları ve Avrupa Ortaklıkları, katılım öncesi stratejinin temel unsurlarıdır. Ortaklıklar, ülkelerin AB üyelik hedefine doğru ilerleme sağlamaları için gereken öncelikleri, Komisyon'un ilerleme raporlarında yer alan bulgular temelinde belirlemektedir. Ortaklıklar, sözkonusu önceliklerin yerine getirilmesine yönelik verilen AB desteğinin de çerçevesini çizmektedir. Mevcut Ortaklıklar Konsey tarafından bu yıl içerisinde sonuçlandırılmıştır. Komisyon bunları 2007 sonunda gözden geçirmeyi öngörmektedir. Halihazırda Komisyon, bağımsızlık sonrasında Karadağ'a yönelik olarak bir Avrupa Ortaklığı önermektedir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı

1 Ocak 2007'den itibaren Komisyon, modernleşme, reform ve müktesebata uyumu teşvik etmek için "Katılım Öncesi Aracı (IPA)" adında yeni bir mali araçtan yararlanacaktır. IPA, Phare, Cards, Ispa ve Sapard gibi önceki destek araçlarının tümüyle yerine geçecektir. Aday ve potansiyel aday ülkeler yeni araçtan yararlanmaya eşit derecede ehildirler. Kuralların ve prosedürlerin standartlaştırılması ve daha fazla esneklik sağlanması, tahsis edilen AB fonlarının daha etkili olmasını sağlayacaktır. Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'ye önümüzdeki yedi yıl içerisinde yaklaşık 11,5 milyar Euro tahsis edilecektir. Her ülke ve her temel tahsisat alanına yönelik endikatif IPA fon miktarlarını gösteren çok yıllık mali çerçeve, Komisyon tarafından sunulmaktadır.

Sırbistan, Karadağ ve Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya'da çatışma sonrası yeniden imara ilişkin temel işler tamamlanmış olduğundan, Avrupa Yeniden Yapılanma Ajansı 2008 sonuna kadar faaliyetlerini tedricen sona erdirecektir. Yardım düzenlemeleri, yeni realiteler ışığında gözden geçirilerek, Komisyon Delegasyonları ve buna hazır olan ülke makamlarınca devralınacaktır. IPA, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Dünya Bankası ve diğer uluslararası finans kuruluşlarıyla daha yakın eşgüdüm imkanı da yaratacaktır. Komisyon, mevcut işbirliği temelinde ortaklarıyla beraber en maliyet-etkin hibe ve kredi karışımının bölgenin modernleşmesi ve kalkınması yolunda kullanılmasını sağlayacaktır.

Batı Balkanlar'a yönelik yol haritasının uygulanması

Batı Balkan ülkelerinin tümü, Komisyon'un geçen yıl sunduğu yol haritası temelinde Avrupa perspektifi yolunda ilerleme kaydetmişlerdir. Her ülke, kendi gerçekleştireceklerine bağlı olarak, gerekli şartları karşıladığı ölçüde bu hedef doğrultusunda ilerlemektedir. Ülkenin özellikle İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'ndan doğan yükümlülüklerini (ticari hükümler dahil) tatminkar ölçüde yerine getirmesi, AB'nin üyelik başvurusunu değerlendirmesinde temel unsur teşkil edecektir. Mart 2006 Salzburg toplantısında AB, Selanik Gündemi temelinde Batı Balkan ülkelerinin geleceğinin AB içerisinde olduğuna bağlılığını yinelemiş ve bu ülkelere bölgesel işbirliği süreçlerine daha çok sahip çıkmaları çağrısında bulunmuştur. Batı Balkanlar'da bölgesel işbirliği, uzun vadede istikrar, ekonomik kalkınma ve uzlaşma bakımından önemini sürdürmektedir.

Güneydoğu Avrupa ülkeleri bu yıl Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci temelinde daha fazla sahiplenecekleri yeni bir oluşum yaratmayı kararlaştırmışlardır. Bu kapsamda, Güneydoğu Avrupa yetkililerinin uluslararası toplum temsilcileriyle bir araya gelmelerini sağlayacak bir Bölgesel İşbirliği Konseyi kurulması öngörülmektedir. Komisyon sözkonusu süreci kuvvetle

desteklemektedir. Komisyon, Enerji Topluluğu Anlaşması ve Avrupa Ortak Havacılık Alanı Anlaşmasının 2006 yılında yürürlüğe girmesini de memnuniyetle karşılamaktadır.

AB, öğrenci ve araştırmacılar için daha çok sayıda burs sağlanması ve vize işlemlerinin kolaylaştırılması yoluyla halklar arasındaki temasları teşvik edecektir. Hırvat vatandaşları kısa süreli kalışlarda vizeden muaftırlar. Komisyon, bölge ülkeleriyle 2007'de sonuçlandırmak üzere vize kolaylığı anlaşmaları müzakere etmek konusunda Konsey'den yetki talep etmiştir. Öneri, AB'nin geri kabul anlaşması imzaladığı Arnavutluk hariç olmak üzere, geri kabulü de kapsamaktadır. Bunun yanısıra AB enerji, ulaştırma ve ekonomik işbirliği gibi önemli alanlarda destek sağlamayı sürdürecektir.

Güneydoğu Avrupa ülkeleri, aralarında bir bölgesel serbest ticaret anlaşması imzalanması konusunda Nisan 2006'da müzakerelere başlamışlardır. Söz konusu anlaşmanın 2006 sonunda sonuçlandırılması hedeflenmektedir. Komisyon ve İstikrar Paketi bu süreci kuvvetle desteklemektedir. AB yakında Hırvatistan ve Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya ile ve müteakiben diğer ülkelerle mevcut olan anlaşmalarına, ticarete çapraz menşe kümülasyonuna başvurulmasına ilişkin bir öneri getirecektir. Bu, bölgede ticareti ve yatırımı geliştirici etki yaratacaktır. Arnavutluk, Hırvatistan ve eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya Dünya Ticaret Örgütüne üyedirler. Dünya Ticaret Örgütüne üyelik yolunda Bosna-Hersek, Karadağ ve Sırbistan'ın yakın vadede gösterecekleri çabalar, bölgesel ticari bağlantılarını derinleştirmelerine, ekonomik reformları gerçekleştirmelerine ve müstakbel İstikrar ve Ortaklık Anlaşmalarını uygulamalarına katkıda bulunacaktır.

4. KAMUOYUNUN GENİŞLEMeye DESTEĞİNİN SAĞLANMASI

Genişleme gündemi, Birliğin yukarıda özetlenen sorunların çoğuna eğilmesinin imkan ve yollarını sağlamaktadır. Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'ye sunulan tam üyelik perspektifi, bu ülkelerdeki reformların hayata geçirilmesinde önemli bir katalizör işlevi görmektedir. Büyüme, istikrar ve güvenlik bakımından AB için kayda değer yararları mevcuttur. Ancak, bu yararların kamuoyuna daha iyi izah edilmesi gerekmektedir. Vatandaşlara kulak verilmesi, kaygılarına eğilinmesi ve verisel bilgi sunulması şarttır. Üye ülkeler, Avrupa Parlamentosu ve Komisyon'un desteğini alarak önderlik etmelidirler. Üye ülkeler, halka en yakın olan bölgesel ve yerel makamların ve sivil toplum kuruluşlarının yardımıyla, genişleme politikasının genişlemiş AB'nin tüm vatandaşlarına sağladığı faydaları izah etmelidirler.

Kamuoyunun genişlemeye desteğinin sağlanması bakımından, karşılıklı anlayışın geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu amaçla Komisyon, 2005 yılında aday ve potansiyel aday ülkeler ile AB arasında bir sivil toplum diyalogu girişimi başlatmıştır. Bu program, öğrenci değişimi, inceleme gezileri ve kadın örgütleri, sendikalar ve iş çevreleri arasında ziyaretler yoluyla sivil toplumlar arasındaki iletişimi teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Komisyon aşağıda kayıtlı önlemleri alacaktır:

- Komisyon şeffaflığın artırılmasını desteklemektedir. Komisyon, tarama raporlarının, fasılların müzakereye açılması için performans kriterlerinin ve nihai AB ortak tutumlarının kamuoyuna açıklanmasını önermektedir.
- Komisyon, halihazırda Türkiye ve Batı Balkan ülkelerine yönelik yapılan çalışmalarını geliştirerek, sivil toplum diyaloguna olan desteğini artıracaktır.

- Komisyon, eğitim, araştırma ve kültür gibi alanlardaki “halktan halka” temasların gelişmesini teşvik edecektir.

- Komisyon, kamuoyunda genişlemeye ilişkin havayı izlemeye devam edecek ve kamuoyunun endişelerine kulak verecektir. Komisyon, üye ülkelerdeki Temsilcilikleri ve aday ile potansiyel aday ülkelerdeki Delegasyonları aracılığıyla, genişleme politikasını daha etkili bir şekilde izah edecektir.

- Komisyon, genişleme politikası konusunda kamuoyuna ve özel ilgi sahiplerine yönelik kullanıcı dostu biçimde ve yalın bir dille hazırlanmış bilgileri, özellikle hedef kitlelere yönelik internet siteleri yoluyla ulaştıracaktır. Komisyon ayrıca, koşulluluk ve etki değerlendirmesi çalışmalarının nasıl kullanıldığı gibi pratik hususları izah edecektir.

5. 2007’DEKİ ÖNEMLİ SINAVLAR

5.1. Beşinci genişlemeden kalan sınavlar

Kıbrıs’ta kapsamlı bir çözüme ulaşılması ve Ada’nın birleşmesi önemli bir sınav oluşturmaya devam etmektedir. Komisyon, BM çerçevesinde kapsamlı bir çözüme götürecek sürecin canlandırılması yönünde Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının liderlerinin 2006 yılında attıkları adımları memnuniyetle karşılamaktadır. Bu çabalara 2007 yılında önemli ivme verilmesi gerekmektedir.

Komisyon, geçmişte olduğu gibi bugün de bu yöndeki çabaları desteklemeye hazırdır. Konsey, Kıbrıslı Türklerin izolasyonunun sona erdirilmesi yönünde Komisyon tarafından önerilen üç tedbirin ikisini kabul etmiştir. Yeşil Hat Tüzüğü çerçevesinde, Kıbrıslı Türklerin ve Rumların yanı sıra AB vatandaşlarının Ada çapında serbest dolaşımı sağlanmıştır. Kıbrıs Türk toplumuna yönelik yardım programı kabul edilmiş olup uygulanmaktadır. Komisyon tarafından önerilen Kıbrıs’ın kuzey kesimiyle doğrudan ticaret konusundaki Tüzük kabul edilmeyi beklemektedir. Tüzüğün süratle kabul edilebilmesi için çabaların artırılmasına ve uzlaşma ruhuna ihtiyaç bulunmaktadır.

5.2. Aday Ülkeler

Hırvatistan

Hırvatistan 2006’da siyasi ve ekonomik kriterler ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının uygulanması bağlamında ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. 2007’de karşılaşılabilecek en önemli zorluk, özellikle yargı ve kamu yönetimi reformu, yolsuzlukla mücadele ve ekonomik reform gibi kilit alanlarda reformların hızının artırılması olacaktır. Hırvatistan’ın devlet yardımları ve gayrimenkul gibi alanlarda sorumluluklarını titiz bir şekilde yerine getirerek AB ile bütünleşme yolundaki ivmesini korumasına ihtiyaç vardır. Hırvatistan’ın yasal alanda uyum programına devam etmesi ve idari kapasitesini daha da geliştirmesi gerekmektedir.

İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği kilit önem taşımaya devam etmekte olup, sınırların çizilmesi başta olmak üzere kalan önemli ikili sorunlara çözüm bulunmasına öncelik verilmelidir. Azınlık hakları ve mültecilerin geri dönmesi konuları sürekli yakın ilgi gerektirecektir.

Hırvatistan ile katılım müzakereleri iyi başlamıştır. Hırvatistan tarama toplantıları sonrasında birçok alanda mevzuatını uyumlaştırma yönünde önemli adımlar atmıştır. İdari kapasitesini geliştirme sürecine devam etmektedir. Bu ilerlemenin devamı getirildiği ve Hırvatistan yukarıda kayıtlı sınavları ele aldığı takdirde, müzakerelerin iyi bir hızda sürmesi beklenebilir.

Türkiye

Türkiye, özellikle 9. Reform Paketinde yer alan bazı unsurların yakın zamanda kabulüyle birlikte 2006 yılında reform sürecinde ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Buna ilaveten işkence ve kötü muamele vakaları, bu konuda Güney Doğu'daki durum endişeleri artırmakla birlikte, sıfır hoşgörü politikasıyla uyumlu bir şekilde azalmaktadır. Ancak reformların sürati yavaşlamıştır. 2007'de ülke çapında reformlara ivme kazandırılması yönünde kararlı çabalar gösterilmesi önem taşımaktadır. Ceza Kanununun 301. maddesinin kaldırılması veya değiştirilmesi ve genelde mevzuatın Avrupa standartlarıyla uyumlaştırılması suretiyle ifade özgürlüğünün gecikmeksizin güvence altına alınması gerekmektedir. İfade özgürlüğünün yanı sıra dini özgürlükler, kadın hakları, azınlık hakları ve sendikal haklar alanında da daha fazla çaba gösterilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Silahlı kuvvetlerin üzerinde demokratik sivil kontrol tesis edilmesi, kanunların tatbiki ve adli uygulamaların reform sürecinin ruhuyla daha uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, Türkiye'nin Güney Doğu'daki ciddi ekonomik ve sosyal problemlere eğilmesine ve Kürt nüfusun hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasını sağlamasına ihtiyaç vardır. 2006 Ocak ayında kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi, reformlarla ilgili sağlanan gelişme açısından ölçü olmaya devam etmektedir. İyi komşuluk ilişkileri kilit önemdedir. Komisyon, siyasi kriterlerle ilgili izlemesini yoğunlaştıracaktır.

Avrupa Topluluğu ve Üye Ülkelerinin 21 Eylül 2005 tarihli deklarasyonunda da belirtildiği üzere, AB, Türkiye'nin Ankara Anlaşmasına Ek Protokolün ayrımcılık yapılmaksızın tam olarak uygulamasını ve ulaşım araçlarına yönelik kısıtlamalar dahil, malların serbest dolaşımı üzerindeki tüm engellerin kaldırmasını beklemektedir. Bu yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmemesi müzakerelerin genel seyrini etkileyecektir. Türkiye yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde, Komisyon Aralık'taki AB Zirvesinin öncesinde konuyla ilgili tavsiyelerde bulunacaktır. Katılım Ortaklığı Belgesinde de belirtildiği üzere, Türkiye'nin tüm AB üyesi ülkelerle ikili ilişkilerini bir an önce normalleştirme yönünde somut adımlar atması da gerekmektedir.

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya'nın Aralık 2005'te aday ülke olarak kabul edilmesi, bu ülkenin reformlar sonucu elde ettiği kazanımların tasdikini teşkil etmektedir. Bu, ülkenin Avrupa perspektifi yolunda yerine getirmesi gereken reformları sürdürmesini de teşvik etmiştir.

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya 2006 yılı içinde düşük bir hızla da olsa ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Temmuz ayında yapılan seçimler genel olarak uluslararası standartlara uygun şekilde gerçekleşmiştir. Tespit edilen eksikliklerin çözümü için çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Hükümet, polis ve yargı reformu, yolsuzlukla mücadele ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının tam olarak uygulanmasında hala belirli zorluklar yaşamaktadır. Ohrid Anlaşmasının devam etmekte olan uygulaması, reformlar için gerekli olumlu ortamın güçlendirilmesi açısından

zaruridir. Reform çalışmalarının işbirliği ve siyasi mutabakat temelinde önümüzdeki dönemde de sürdürülmesi önem taşımaktadır. Katılım sürecinde ilerleme sağlamak doğrultusunda, kilit alanlardaki reformların hızlandırılmasına öncelik verilmelidir.

5.3. Potansiyel Aday Ülkeler

Arnavutluk

Arnavutluk, özellikle komşu ülkelerdeki duruma ilişkin ölçülü tutumu sayesinde bölgedeki istikrara katkıda bulunmaya devam etmektedir. AB'nin Arnavutluk'la ilişkileri bu yıl İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanmasıyla ilerleme kaydetmiştir. Bu aşamada öncelik verilmesi gereken husus 1 Aralık 2006'da yürürlüğe girecek ticari meselelerle ilgili Ara Anlaşma'nın uygulanmasına odaklanmaktır. Arnavutluk AB'nin desteğiyle yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadelenin yanı sıra siyasi, hukuki ve ekonomik reformlar sürecinde karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Bu konular önümüzdeki dönemde de öncelik taşımaya devam edecektir.

Bosna Hersek

Avrupa perspektifi, ülkedeki tüm tarafları polis reformu dahil siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmeye teşvik etmek açısından hayati önemdedir. Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliği, bu ülkenin AB'ye yaklaşabilmesine ait koşulluluk açısından kilit önemdedir. Yüksek Temsilciliğin kaldırılması, halkın ve ülke kurumlarının ortak geleceğine sahip çıkmalarına katkı sağlayacaktır. İstikrar ve Ortaklık Anlaşması konusundaki müzakerelerin tamamlanması ve uygulanması ülkenin Avrupa perspektifini güçlendirecektir. Koşullar yerine getirildiği takdirde, bu müzakereler bir-iki ay içerisinde tamamlanabilecektir. Anayasal gelişim daha işlevsel, sürdürülebilir ve demokratik bir devlet inşa etmek için şarttır. Yüksek Temsilciliğe son verilmesinin ardından AB'nin ülkede ilerideki temsili konusunu ele alması gerekecektir.

Karadağ

Karadağ AB ile mutabakatla varılan şartlar altında hür ve adil şekilde yapılan referandumun ardından Haziran 2006'da bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığın ardından Karadağ, Konsey tarafından hızla kabul edilen yeni direktifler çerçevesinde İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerine başlamıştır. Karadağ, AB ile birlikte çalışmak suretiyle, katılım öncesi sürecin istikrarlı ve güvenli ortamında devlet inşası sırasında karşılaşılabilecek zorluklarla mücadele fırsatı yakalamıştır.

İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına ilişkin müzakerelerin önümüzdeki aylar içinde sonuçlandırılabilmesi için reformların hızının sürdürülmesi ve Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile işbirliğine devam edilmesi önem taşımaktadır. İlerleyebilmesini teminen Karadağ'ın kurumlarını yeterli ölçüde güçlendirmesi için atması gereken çok adım vardır. Kilit önlemler bu bildirimle birlikte önerilen Avrupa Ortaklığında yer almaktadır. Karadağ'ın İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının uygulanması bakımından idari kapasitesini güçlendirmesi gerekmektedir.

Sırbistan

Sırbistan'ın, Karadağ'ın bağımsızlığı konusundaki yapıcı yaklaşımı takdirle karşılanmaktadır. Yeni Anayasa ülkenin yönetim sisteminin güçlendirilmesinin yolunu açmalıdır. Sırbistan geçen yıl içinde makroekonomik istikrarın sağlanması, özelleştirmenin sürdürülmesi ve doğrudan yabancı yatırım çekilmesi hususlarında başarı kaydetmiştir. AB ile ekonomik entegrasyon ilerlemiştir. Sırbistan ayrıca, idari reform konusunda da gelişme kaydetmiştir. Sırp yönetimi, AB ile yürüttüğü İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına ilişkin müzakereler sırasında güçlü kurumsal kapasitesini ortaya koymuştur. Bu, Sırbistan İOA müzakerelerine yeniden başlanması için koşulu yerine getirdiği zaman ülkenin AB yolunda bölgedeki diğer ülkelere yetişme kapasitesi açısından olumlu bir işarettir.

Komisyon, Sırbistan'ın mevcut siyasi şartlar altında karşı karşıya olduğu zorlukların bilincindedir. Sırbistan'ın Kosova konusunda yapıcı bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir. Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam bir işbirliği sağlanması şartı yerine getirildiğinde, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına ilişkin müzakerelere bir an önce başlanması ve müzakerelerin hızla sonuçlandırılması yoluyla, AB'ye katılım perspektifinin Sırp halkı için inandırıcı ve görünür hale getirilmesi gerekmektedir. AB ayrıca vize kolaylaştırma düzenlemeleri aracılığıyla ve Sırbistan'ın eğitim, araştırma ve kültür gibi alanlardaki Topluluk programlarına artan oranda katılımına destek olmak suretiyle, Sırp halkını Avrupa'ya yakınlaştırmak amacıyla çalışmalarda bulunmaktadır.

Kosova

AB, standartları izlemek, yardım sağlamak ve UNMIK'le çalışmak ve bunların yanı sıra BM Genel Sekreteri'nin Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari himayesinde yürütülen statü sürecine destek vermek suretiyle Kosova ile ilgilenmeye devam etmiştir. AB, bu konudaki kararın BM Güvenlik Konseyi tarafından alınmasını takiben, nihai statünün oluşturulması ve uygulanması konularında önemli bir rol üstlenecektir.

Nihai statü siyasi ve hukuki açıdan sarıh olmalı ve Kosova'nın gelecekteki gelişimi bakımından net bir vizyon içermelidir. Kosova'nın statü sorunu kendine özgü bir niteliğe sahip olup, bu çerçevede herhangi bir emsal teşkil etmemektedir.

Bu durum Kosova makamlarına hukukun üstünlüğü, ekonomi ve kamu yönetimi gibi önemli alanlarda gereken reformlarda ilerleme kaydedebilmeleri için ivme kazandıracak ve sorumluluğun UNMIK'ten Kosova makamlarına devredilmesine zemin hazırlayacaktır. Azınlık hakları ve azınlıkların Kosova kurumlarına katılımı hayati bir konu olmaya devam etmektedir.

Avrupa perspektifi, ilgili tüm taraflara AB içinde ortak bir gelecek vizyonu sağlanabilmesi açısından hayati önemdedir.

6. SONUÇ VE TAVSİYELER

Yukarıdaki analiz temel alınarak, Komisyon aşağıda sunulan sonuçları önermektedir:

1. AB'nin genişleme politikası konsolidasyon, koşulluluk ve iletişim şeklindeki üç ilkeye dayanmaya devam etmektedir. AB, katılım sürecine dahil olan ülkelere yönelik taahhütlerine sadıktır, ancak herhangi bir yeni taahhüt üstlenme konusunda temkinlidir. Katılım sürecinin sürati aday ülkedeki reformların hızına bağlıdır.
2. Mevcut genişleme stratejisi, AB'nin yeni üyeleri entegre etme kapasitesini güvence altına alacak araç ve yöntemlerle birlikte, genişleme konusunda yenilenmiş bir uzlaşının temelini oluşturmaktadır.
3. AB'nin yeni üyeleri entegre etme kapasitesini iki unsur belirlemektedir :
 - AB'nin işleme kapasitesini güvence altına almak suretiyle Avrupa entegrasyonunu güçlendirecek ve derinleştirecek ivmenin devam ettirilmesi. Bu hem mevcut hem müstakbel AB vatandaşlarının yararına.
 - Aday ülkelerin belirlenen titiz koşulları yerine getirmek suretiyle Birliğe katıldıkları zaman tam üyelik koşullarını yerine getirmeye hazır olmalarının teminat altına alınması. Bu husus Komisyon tarafından sıkı koşulluluk temelinde değerlendirilmektedir.
4. AB'nin entegrasyon kapasitesi katılım sürecinin tüm kilit aşamalarında gözden geçirilecektir. Komisyon, üyelik başvurularıyla ilgili ve katılım müzakereleri sürecindeki görüşlerinde, katılımın kilit siyasa konularına yapacağı etki değerlendirmeleri sunacaktır. Bu, Üye Ülkelere, gerekli olduğu hallerde, geçiş süreleri ve diğer düzenlemeler dahil ilgili fasılların müzakerelerine ilişkin AB ortak tutumlarının belirlenmesinde de yardımcı olacaktır.
5. İlerideki katılımların bütçesel etkilerini değerlendirirken, Komisyon tarım ve uyum politikaları başta olmak üzere kilit politikalar üzerindeki etkilerini inceleyecektir.
6. AB genişleme gündemini sürdürürken kendi gelişimini devam ettirebilmeyi ve derinleştirmeyi teminat altına almalıdır. Genişlemiş bir AB'nin karar alma etkinliğinin geliştirilmesi için kurumsal reforma ihtiyaç bulunmaktadır. Yeni bir ülkenin Birliğe katılmaya hazır hale gelmesinden önce yeni bir kurumsal anlaşma üzerinde uzlaşmış olması gerekmektedir.
7. Komisyon, katılım sürecinin kalitesini daha da geliştirecektir. Performans kriterleri fasılların müzakereye açılması ve kapanması için konulabilir ve münferit fasılların müzakeresinin askıya alınmasının veya müzakereye yeniden açılmasının temelini hazırlar. Siyasi ve ekonomik diyalog sürecinin sonuçları müzakere sürecine dahil edilecektir. Yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele gibi zor konular katılım sürecinin erken aşamalarında ele alınmalıdır.

8. Komisyon, şeffaflığın artırılması için etki değerlendirmesi, tarama raporları, fasılların müzakereye açılmasıyla ilgili performans kriterleri ve müzakerelere ilişkin AB ortak tutum kağıtları gibi kilit müzakere belgelerinin kamuoyuna açıklanmasını tavsiye etmektedir.
9. Genişleme için kamuoyunun desteğinin sağlanması şarttır. Bu desteği güvence altına almak için sürecin ciddiyetini ve koşulların sıkılığını devam ettirmek gerekmektedir. Bu, AB'nin entegrasyon kapasitesine duyulan güven açısından da geçerlidir. Ayrıca, genişlemeyi daha iyi izah etmek zorundayız. Vatandaşların dinlenmesi, endişelerinin uygun politikalarla ele alınması ve somut verilere dayalı bilgi sağlanması önem taşımaktadır. Üye ülkelerin bu konuda öncü rolü vardır. Komisyon, Avrupa Parlamentosu, ulusal , bölgesel ve yerel makamlar ve sivil toplum ile birlikte kendi üzerine düşen görevi yerine getirecektir.
10. Hırvatistan katılım müzakerelerine iyi bir başlangıç yapmıştır. Bu ülke, taramanın ardından mevzuatını uyumlaştırma yönünde önemli adımlar atmıştır ve idari kapasitesini geliştirme sürecindedir. Ancak Hırvatistan'ın yargı reformu, yolsuzlukla mücadele, ekonomik reform gibi temel sorunlarla mücadele edebilmek için çabalarını artırması ve Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliğini devam ettirmesi gerekmektedir. İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği kilit önemdedir.
11. Türkiye Kopenhag kriterlerini yeterli ölçüde yerine getirmeye devam etmektedir ve siyasi reformlarını sürdürmüştür. Ancak reformların sürati geçen yılda yavaşlamıştır. Başta ifade özgürlüğü olmak üzere, kayda değer ilave çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. Gayrimüslim dini cemaatlerin hakları, kadın hakları, sendikal haklar ve silahlı kuvvetler üzerinde sivil kontrol konularında da ilave iyileştirmelere ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye işleyen bir piyasa ekonomisi olarak telakki edilebilir ve üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetini geliştirmiştir. İyi komşuluk ilişkileri kilit önemdedir.
12. Avrupa Topluluğu ve Üye Ülkelerinin 21 Eylül 2005 tarihli deklarasyonunda da belirtildiği üzere, AB, Türkiye'nin Ankara Anlaşmasına Ek Protokolün ayrımcılık yapılmaksızın tam olarak uygulamasını ve ulaşım araçlarına yönelik kısıtlamalar dahil, malların serbest dolaşımı üzerindeki tüm engelleri kaldırmasını beklemektedir. Bu yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmemesi müzakerelerin genel seyrini etkileyecektir. Türkiye yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde, Komisyon Aralık'taki AB Zirvesinin öncesinde konuyla ilgili tavsiyelerde bulunacaktır. Katılım Ortaklığı Belgesinde de belirtildiği üzere, Türkiye'nin tüm AB üyesi ülkelerle ikili ilişkilerini bir an önce normalleştirme yönünde somut adımlar atması da gerekmektedir.
13. Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya'nın Aralık 2005'te aday ülke olarak tanınması bu ülkedeki reformların başarısını tasdik etmiştir. Bu ülke 2006 yılında daha yavaş olmakla birlikte ilerlemesini sürdürmüştür. Bütün Batı Balkan ülkeleri geçtiğimiz yıl Komisyon tarafından sunulan yol haritasını takiben ilerleme göstermişlerdir. Her ülke kendi koşulları çerçevesinde ilerlemektedir. Bir ülkenin İstikrar ve Ortaklık Anlaşması çerçevesindeki yükümlülüklerini (ticaretle ilgili olanlar dahil) yerine getirmekte tatminkar başarı sağlaması AB'nin herhangi bir üyelik başvurusunu ele alması için şarttır.

EK 1

Birliğin yeni üyeleri entegre etme kapasitesine ilişkin özel rapor

GİRİŞ

Bu belge, AB Komisyonu'nun 2006 genişleme strateji belgesinin ayrılmaz bir parçasıdır. AB Konseyi'nin 2006 Haziran ayında gerçekleştirdiği toplantısındaki talebi üzerine, bu belge AB'nin yeni üyeleri entegre etme kapasitesine ilişkin orta ve uzun vadeli konular üzerine yoğunlaşmıştır. Bu rapor, Birliğin, dünyanın bugün karşılaştığı güçlükler karşısında, genişleme gündemini uygularken, politikalar ve kurumlar açısından kendi gelişimini sürdürmesine ve derinleştirmesine yönelik bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

1993 yılı Kopenhag Zirvesinde AB Konseyi, "Avrupa bütünleşmesinin ivmesini korurken, Birliğin yeni üyeleri kabul etme kapasitesinin, hem Birliğin hem de aday ülkelerin ortak çıkarları açısından önemli bir mülahaza olduğunu" karara bağlamıştır. Komisyon'un 2005 Strateji Belgesinde ifade edildiği ve Haziran 2006 AB Zirvesinde teyit edildiği üzere, genişlemenin hızı, AB'nin entegrasyon kapasitesini dikkate almalıdır.

AB, genişleme gündemini uygularken, kendi gelişimini sürdürmek ve derinleştirmek durumundadır. Genişlemiş AB'de karar almanın etkinliğini artırmak için kurumsal reforma ihtiyaç vardır. Bir sonraki müstakbel üyenin Birliğe katılmaya hazır olmasından önce yeni bir kurumsal anlaşmaya varılmış olması gerekmektedir.

Genişleme, ortak ilkeler, kurallar ve kurumlara dayanan bir projeyi paylaşmak anlamına gelmektedir. Birliğin, kurumlar arasında adil bir denge içerisinde hareket edip karar almaya, bütçe sınırları içinde kalmaya ve iyi işleyen ve hedeflerine ulaşan iddialı ortak politikaları uygulamaya yönelik hareket etme ve karar alma kapasitesini korumaya ihtiyacı vardır.

AB'nin hazmetme kapasitesi, ya da entegrasyon kapasitesi, Birliğin politikalarının ve kurumlarının gelişimi ve adayların iyi hazırlanmış üye ülkelere dönüşümleri çerçevesinde belirlenmektedir. Müstakbel üyelerin Birliğe katılma kapasiteleri, kesin koşulluluk çerçevesinde Komisyon tarafından titiz biçimde değerlendirilmektedir. Entegrasyon kapasitesi, Antlaşmalarla belirlenmiş siyasi ve siyasa hedeflerine hanel getirilmeden, AB'nin belirli bir anda veya belirli bir dönemde yeni üyeler kabul edip edemeyeceğiyle ilgilidir. Bu itibarla, her şeyden önce işlevsel bir kavramdır. Komisyon gelecekte katılım sürecinin her kilit noktasında etki değerlendirmeleri hazırlayacaktır. Bu etki değerlendirmeleri yapılırken, her ülkenin spesifik özellikleri dikkate alınacaktır.

AB, beş defa genişleyerek 6'dan 25 ve yakında 27 üye ülkeye ulaşmıştır. Bu genişlemeler, demokrasi, insan hakları ve istikrarı Kıta çapında güçlendirerek Avrupa'nın birleşmesine önemli katkıda bulunmuşlardır. Ekonomik ve sosyal uyum, dış ilişkiler ve çevrenin korunması konularında yeni AB politikalarının geliştirilmesini teşvik etmişlerdir. İç pazar, Schengen bölgesi ve Euro buna paralel olarak geliştirilmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın üye olmalarıyla yakında tamamlanacak olan 2004 genişleme süreci, AB'nin dünyadaki ağırlığını artırmış, ticaret, yatırım ve ekonomik büyüme alanlarında belirgin ekonomik getiriler yaratmıştır. AB aynı zamanda, adalet, özgürlük ve güvenlik alanı örnek olmak üzere yeni politikalar oluşturmaya ve uygulamaya devam etmiştir. AB'nin genişletilmesi, Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi sürecine paralel olarak ilerlemiştir.

Bugünkü genişleme gündemi üç temel kavramdan oluşan bir stratejiye dayanmaktadır: konsolidasyon, koşulluluk ve iletişim. Genişleme gündemi, AB'ye uzanan yolun farklı aşamalarında bulunan Batı Balkanlardaki ülkeleri ve Türkiye'yi kapsamaktadır. AB Konseyince bu ülkelere gerekli koşulları yerine getirmeleri halinde AB üyesi olacakları yönünde açık bir perspektif verilmiştir. Birlik, halen süreçte yer alan ülkelere yönelik mevcut taahhütlerine sadık kalırken, herhangi bir yeni taahhüt altına girmek hususunda temkinlidir.

Bugün itibarıyla, gelecekte çok sayıda ülkenin eşzamanlı olarak AB'ye girmeleri mümkün görünmemektedir. Aday ve potansiyel adaylar, siyasi ve ekonomik gelişmişlik ve idari kapasiteleri açısından önemli farklılıklar göstermektedirler. Müzakere öncesi hazırlıkların mevcut durumu dikkate alındığında, yeni katılımların orta ve uzun vadede gerçekleşmesi muhtemeldir.

AB kendi gelişimini sürdürdüğü ve aday ülkeler üye ülke olarak üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirebildikleri takdirde yeni üyeleri başarıyla kabul edebilir. AB vatandaşları, gündemdeki hususları daha iyi anlamak suretiyle yeni genişlemelere hazır olmalıdırlar. Bu, kamuoyu algılaması bakımından sürecin demokratik meşruiyetini artıracaktır. Bu belgede ortaya konan yaklaşım aşağıdaki hususlar temelindedir:

- AB'nin Avrupa entegrasyonunun ivmesini sürdürme kapasitesini güvenceye almak;
- Aday ülkelerin titiz koşulları yerine getirmelerini sağlamak;
- Daha iyi iletişim.

AB'nin nihai sınırları konusu geçtiğimiz yıllarda gündeme getirilmiştir. Bu, Komisyon'un bazı sonuçlar çıkarmasını sağlamıştır. 'Avrupalı' terimi, hepsi Avrupa kimliğine katkıda bulunan coğrafi, tarihi ve kültürel unsurları bir araya getirmektedir. Fikirler, değerler ve tarihi etkileşimin ortak tecrübeleri, basit ve zaman sınırlaması bulunmayan bir formül içerisine sıkıştırılamaz ve gelecek her neslin kendi değerlendirmesine tabidir.

Genişleme sürecinin hukuki temeli, "6(1) Maddede ortaya konan ilkelere riayet eden her Avrupa ülkesi, Birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir" hükmünü içeren Avrupa Birliği Antlaşmasınının 49. Maddesidir. Ancak bu antlaşma hükmü, her Avrupa ülkesi başvuruda bulunmalıdır ya da AB her başvuruyu kabul etmelidir anlamına gelmemektedir. Avrupa Birliği her şeyden önce değerleri ile tanımlanır.

AB'NİN ENTEGRASYON KAPASİTESİNİN KISA BİR TARİHÇESİ

Birlik, önceki genişlemelerinde yeni üyeleri entegre etme kapasitesini değerlendirmiştir. Sözkonusu değerlendirme, Komisyonun üyelik başvurularına ilişkin görüş vermesiyle başlamıştır. Bu görüşler temelinde Konsey katılım müzakerelerinin başlatılmasına karar vermiştir. Komisyonca verilen görüşler, adayların AB politikalarını benimsemeleri dahil olmak üzere üyelik yükümlüklerini üstlenebilme yeteneğini ölçmüştür. İlk dört genişlemede Komisyonca verilen görüşler, dönüşümlü Konsey Başkanlığı, mevcut ortak politikalar kapsamında net mali transferler ve AB resmi dillerinin artması bağlamındaki değişiklikler gibi konularda genişlemelerin Birliğe etkisinin genel bir değerlendirmesini de içermiştir.

Komisyon 2004 yılında Türkiye ile katılım müzakerelerinin açılması tavsiyesiyle birlikte, bu ülkenin olası üyeliğiyle bağlantılı konular çerçevesinde bir çalışma sunmuştur. Sözkonusu çalışmada, katılıma ilişkin gerekli hazırlıkların gelecek onyıla teşmil olacağı öngörülmüştür. Çalışma, Türkiye'nin üyeliğinin bütçesel etkileri üzerine öngörüler içermiş ve tarım, uyum,

enerji, göç, dış sınırlar ve dış politika gibi özellikle güçlük yaşanabilecek alanları belirlemiştir.

Önceki genişlemeler için yapılan hazırlıklar çerçevesinde Komisyon, birçok üyelik başvurusunun benzerlik arzeden unsurlarının AB'ye olan etkilerini ayrı politika kağıtlarında incelemiştir. Bu bağlamda Komisyon, AB kurumlarının güçlendirilmesini, ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesini ve ortak politikaların geliştirilmesini Avrupa bütünleşmesinin gereklilikleri olarak belirlemiştir.

1997 yılında Komisyon, beşinci genişlemenin muhtemel etkilerini değerlendirmiş ve katılımın hazırlanması yönünde bütçe ve politika reformları önermiştir. "Agenda 2000"ün kilit bir hedefi, AB politikalarının genişleme için hazır olmalarını sağlamak olmuştur.

Ekonomik alanda AB, ilk olarak Macaristan ve Polonya ile 1991'de ve müteakiben diğer ülkelerle Avrupa Anlaşmaları imzalayarak beşinci genişleme için erken aşamada hazırlık yapmaya başlamıştır. Söz konusu anlaşmalar sayesinde AB süratle bu ülkelerin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. AB ile bu ülkeler arasındaki ikili sınai mamuller ticareti katılımdan çok önce serbestleştirilmiş, böylelikle ekonomik entegrasyon büyük ölçüde kolaylaşmıştır.

Türkiye ile ekonomik entegrasyon, ekonomik reformları ve dinamizmi artırmış olan Gümrük Birliği sayesinde kolaylaşmıştır. Batı Balkan ülkeleri ise, ticareti aşamalı olarak serbestleştiren ve ekonomik yardım sağlayan İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları yoluyla hazırlanmaktadır. Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması'nın (CEFTA) eş zamanlı olarak genişlemesi ve modernizasyonu, Güneydoğu Avrupa'da ekonomik entegrasyonun daha da derinleştirilmesinin önünü açmaktadır.

Birliğin yeni üyeleri entegre etme kapasitesinin değerlendirilmesi süreci katılım müzakereleri esnasında da devam etmiştir. Komisyon, katılımların üye ülkeler üzerinde olabilecek etkilerine ilişkin olarak bazı özel politika alanlarında önlemler tavsiye etmiştir. Beşinci genişlemede bunların arasında işçilerin serbest dolaşımı ve karayolu ulaştırıcılığı da yer almıştır. Komisyonun beşinci genişlemenin finansmanına ilişkin değerlendirmeleri, tarım ödemeleri dahil müzakerelerin sonuçlandırılmasına temel sağlamıştır.

Birlik, gelecekte üstlenecekleri üyelik yükümlülüklerine hazırlanmaları yolunda aday ülkelere destek sağlamıştır. Beşinci genişleme bağlamında bir katılım öncesi strateji oluşturmuştur. Katılım öncesi stratejinin unsurları arasında her ülkenin sağladığı ilerlemenin yakından izlenmesi ve düzenli olarak rapor edilmesi, Katılım Ortaklıkları aracılığıyla önceliklerin belirlenmesi ve mali yardım yer almıştır. Geniş kapsamlı Ortaklık Anlaşmaları, aday ülkelerin tek pazar müktesebatından kaynaklanan rekabet politikaları, fikri mülkiyet, deniz yoluyla ulaştırma ve sınai mamuller için sertifikasyon gibi alanlarda bazı hak ve yükümlükleri üyelik öncesinde üstlenmelerini sağlamıştır. Aday ülkeler AB ajanslarına ve komitelerine katılmışlardır. Katılım Antlaşmalarının imzalanmasından sonra, katılımcı ülkeler yasama sürecine gözlemci olarak iştirak etmişlerdir.

Üye ülkelerin kendilerini yeterli düzeyde hazırlamalarına dayanan bu strateji, AB ile sorunsuz entegrasyonlarını kolaylaştırmıştır. Birliğe iki yıl önce katılan on yeni üye, Komisyonun iç pazar değerlendirme çalışmalarından ve müktesebatın uygulanmasına ilişkin raporlarından da görüldüğü üzere, AB müktesebatına mükemmel düzeyde uyum sağlamışlardır. Bu ülkelerin

AB'ye katılmaları ekonomik alanda olumlu bir etki yaratmıştır. Kurumlar işlemeye ve karar almaya devam etmiştir: yeni üyeler aktif rol üstlenmişlerdir.

Komisyon 1 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleşen genişlemeden iki yıl sonra genişlemenin ekonomik boyutunu konu alan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma, son iki yılda gözlemlenen gelişmelerin büyük ölçüde olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Doğuya doğru genişleme büyümeyi hızlandırmış ve Avrupa ekonomisinde yeni iş imkanları yaratmıştır. Bu başarının temelinde önceki on yılda genişleme için özenli hazırlıklar yapılması yatmaktadır.

AB ve aday ülke vatandaşlarının çoğunluğu genişlemeyi desteklemiştir. Bununla birlikte, kamuoyunda genişlemeye ilişkin olarak belirli endişe ve yanlış algılamalar mevcuttur. Bunların ele alınması gerekmektedir.

AB'NİN BUGÜNKÜ ENTEGRE ETME KAPASİTESİ

Birlik, mevcut ve müstakbel vatandaşlarının yararı için, işleme kapasitesini korumak durumundadır. Birlik kendi içerisinde ilave kurumsal reformlara hazırlanırken, özenle yönetilen katılım süreci devam edecektir.

Bu bölüm, geçmiş tecrübeler ışığında Birliğin gelecek genişlemeler için kapasitesini değerlendirmeye yönelik bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

AB'nin Avrupa entegrasyonunun ivmesini koruma kapasitesinin güvenceye alınması

AB'nin genişlerken Avrupa entegrasyonunun ivmesini koruma kapasitesi üç ana bileşene dayanmaktadır: kurumlar, ortak politikalar ve bütçe. Birlik, kurumlarının etkili olarak çalışmaya devam etmesini, politikalarının hedeflerine ulaşmasını ve bütçesinin hedefleri ve mali kaynaklarıyla orantılı olmasını sağlamak zorundadır.

Kurumlar

AB'nin, sadece genişleme için değil, mevcut Birliğin daha iyi işlemesini sağlamak için de yeni kurumsal düzenlemelere ihtiyacı vardır. AB, mevcut üye ülkelerin yararı ve gelecekteki genişlemeler de göz önünde bulundurularak, kurumlarının ve karar alma süreçlerinin etkin ve hesap verebilir kalmalarını güvence altına almak zorundadır.

Önceki genişlemelerde, aday ülkelerin AB kurumlarına katılımı üyelik müzakerelerinin bir parçasını oluşturmuştur. Müzakerelerin sonucunda her aday ülke ile imzalanan Katılım Antlaşmalarında kurumsal hükümlere ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Son genişleme ise kurumsal reformların ardından gerçekleşmiştir. 2004 yılında üye olan on ülke ve Bulgaristan ve Romanya ile yapılan Katılım Antlaşmalarının kurumlara ilişkin hükümleri Nice Antlaşmasına dayandırılmıştır.

Nice Antlaşması, Bulgaristan ve Romanya ile birlikte 27 üye ülke için bir kurumsal çerçeve düzenlemektedir. Ancak, Nice Antlaşması, üye sayısının 27'yi aşması halinde Komisyonun üye sayısının üye ülke sayısından daha az olacağını öngörmektedir. Komisyon'un üye sayısı Konsey tarafından oybirliğiyle alınacak kararlarla saptanacaktır. Bu hüküm, 27. üyenin katılımının ardından oluşacak ilk Komisyon için geçerlidir. Konsey, aynı zamanda, eşitlik ilkesine dayalı rotasyon sisteminin işleyişine ilişkin uygulama düzenlemelerini kabul edecektir.

Nice Antlaşması, üye sayısı 27'yi aşan bir AB'nin diğer kurumlarının yapılanması ve işleyişinde yapılacak uyarlamalara ilişkin hükümler içermemektedir. Avrupa Parlamentosu'ndaki sandalye dağılımının ve Konsey'deki oy ağırlıklarının AB'nin karar alma kapasitesi açısından temel önem taşıdıkları açıktır. Bu nedenle, yeni bir genişleme öncesinde, AB'nin bu kurumsal reformların kapsamı ve içeriği konusunda kararlar alması gerekecektir.

Genişlemenin, AB kurumlarının işleyişi açısından dillerin kullanımı gibi bazı pratik sonuçları da olacaktır. Genişlemenin AB kurumları üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirmeler Komisyon'un gelecekte AB üyeliği için yapılabilecek herhangi bir başvuruya dair hazırlayacağı görüşlerde yer alacaktır.

Bir sonraki yeni üye ülkenin Birliğe katılmaya hazır hale gelmesinden önce yeni bir kurumsal anlaşmaya varılmış olması gerekmektedir. AB'nin daha iyi işleminin sağlanması, müstakbel AB üye ülkelerinin olduğu kadar genişlemiş Birliğin de yararındadır.

AB politikaları

Önceki genişlemeler, yeni üyelerin ulusal tecrübe ve siyasa eğilimlerini Avrupa platformuna eklemeleri sayesinde AB politikalarını güçlendirmiştir. Uyum politikası, tarım, balıkçılık, çevre, dış ilişkiler, şeffaflık, hesap verebilirlik ve Avrupa vatandaşlığı gibi farklı alanlardaki mevcut müktesebat, kısmen önceki genişlemelerin etkilerini yansıtmaktadır. İç pazar veya adalet, özgürlük ve güvenlik gibi bazı alanlardaki AB politikaları, doğru koşullarda daha çok sayıda üye ülkeye yayılmaları halinde daha fazla katkı sağlayacaktır.

Birlik genişlerken, ortak politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını devam ettirebilir bir konumda olmak zorundadır. Genişlemenin AB politikalarına etkisine yönelik değerlendirmeler, genişleme sürecinin tüm kilit aşamalarında yapılacaktır.

Gelecekte, bir ülkenin adaylık başvurusuna ilişkin her Komisyon görüşü, söz konusu ülkenin üyeliğinin AB politikalarına yapacağı etkiye dair bir değerlendirme de içerecektir. Bu aynı zamanda, katılım müzakerelerinin referans belgesini oluşturacak çerçeve belgesinde de yer alacaktır.

Hırvatistan ve Türkiye için hazırlanan müzakere çerçeve belgeleri, bu iki ülkenin AB politikalarına sorunsuz uyumunu teminen bir dizi önlem içermektedir. Bu çerçeveler ayrıca AB politikalarının bu iki ülkenin üyeliğinin ardından da düzgün biçimde işleyebilmesine yönelik geçiş süreleri, derogasyonlar, özel düzenlemeler ve kalıcı koruma tedbirleri öngörmektedir.

Komisyon, genişlemenin bütçesel etkisini değerlendirirken, gelecek genişlemelerin tarım ve uyum politikaları üzerindeki etkilerini inceleyecektir. Bu değerlendirme anılan politikaların ilerideki gelişimini de dikkate alacaktır.

Komisyon, katılım müzakereleri süresince, kişilerin serbest dolaşımı, sınır yönetimi, tarım, uyum politikası ve ulaştırma gibi kilit politika alanlarına ilişkin özlü değerlendirmeler sunacaktır. Benzer değerlendirmeler, AB'nin istikrarın güçlendirilmesi, dış ve güvenlik politikası kazanımları ya da güvenli enerji arzı açısından genişleme yönünde stratejik niyetleri de dikkate alınarak, enerji politikası ve dış ve güvenlik politikası alanlarında da yapılacaktır. Bu, üye ülkelerin, gerekli durumlarda geçiş süreleri veya diğer düzenlemeler dahil, üyeliğin

muhtemel tüm sonuçlarını göz önünde bulundurmak suretiyle ilgili başlıklardaki müzakerelere ilişkin AB ortak tutumlarını belirlemelerine imkan verecektir.

AB Bütçesi

AB'nin, politikalarını sürdürülebilir şekilde finanse edebilecek bir durumda olması gerekmektedir. Genişlemenin AB bütçesine olası yansımaları genişleme süreci boyunca dikkatle izlenecektir. Bir ülkenin adaylık başvurusuna ilişkin her Komisyon görüşü, söz konusu ülkenin üyeliğinin AB bütçesine yapacağı etkilere ilişkin tahminleri içerecektir.

Yeni katılımlardan önce, AB'nin ihtiyaç duyulacak genel bütçe miktarlarına ilişkin kararlar alması gerekecektir. Bu itibarla, Komisyon ileride yapılacak tüm katılım müzakerelerinde gerekli mali düzenlemelere ilişkin bir teklif paketi sunacaktır. Komisyon'un değerlendirmesi, hem bütçe boyutunu hem de Birliğe katılımların getireceği ekonomik dinamizmi dikkate alacaktır.

Aday ülkelerin titiz koşulları yerine getirmelerinin sağlanması

Koşulluluk, Komisyon'un genişleme stratejisinin sacayaklarından biridir. Aday ülkelerin iyi hazırlanmaları AB ile bütünleşmelerini kolaylaştıracaktır. AB faaliyetlerinin alanı genişledikçe, hazırlıkların geliştirilmesi daha önemli hale gelmiştir. Bu, katılım öncesi dönemde koşulluluk ilkesinin katı biçimde uygulanmasını ve katılım sürecinin her aşamasında koşulların titizlikle yerine getirilmesini gerektirmektedir.

Katılım öncesi stratejinin bir unsuru olarak Komisyon her aday ülkede kaydedilen ilerlemeyi yakından izleyecektir. Söz konusu izleme siyasal, ekonomik ve müktesebata dair üyelik kriterlerine bağlı olacaktır. Komisyon hukukun üstünlüğünü garanti altına alacak yapıların oluşturulmasına özel dikkat gösterecektir. İdari ve adli kapasite, dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadele buna dâhildir. Bu konular katılım sürecinin erken aşamalarında ele alınmalıdır.

Komisyon edindiği bulgulara dayanarak her ülkenin Katılım veya Avrupa Ortaklığı belgeleri için kısa ve orta vadeli reform öncelikleri sunacaktır. Bu politika araçları, beşinci genişleme dönemi hazırlıkları sırasında önceliklerin belirlenmesinde etkili bir araç olduklarını kanıtlamışlardır. Komisyon düzenli olarak güncellemeler sunacaktır. Genişleme sürecine dâhil ülkeleri desteklemek için yapılacak mali yardımlar ortaklık öncelikleri olarak belirlenen reformları göz önünde bulundurarak sağlanacaktır. 2007'de yürürlüğe girecek olan, tüm katılım öncesi ihtiyaçları kapsayacak tek mali araç AB'nin üyeliğe hazırlık konusundaki desteğini daha etkili hale getirecektir.

Genişleme sürecine dâhil ülkelerle yapılacak ortaklık anlaşmaları bu ülkelerin hazırlıkları açısından temel rol oynamaktadır. Komisyon yükümlülüklerin yerine getirilmesini teyit edecektir. İkili yükümlülükleri uygulamada ortaya konulacak performansın tatminkar olması AB'nin bir adaylık başvurusunu gündeme alması için asli bir unsurdur.

Katılım müzakerelerindeki ilerleme müzakere çerçeve belgelerinde belirlenen yükümlülüklerin yerine getirilmesine bağlı olacak ve her ülkenin kendi koşullarına bağlı olarak değerlendirilecektir. Aday ülkelerden bir müzakere faslı açılmadan ya da kapanmadan o fasla ilgili sarih performans kriterlerini karşılamada başarılı olmaları beklenecektir. Performans kriterlerinin yerine getirilememesi durumunda, ilgili fasıldaki müzakerelerin askıya alınması ya da faslın yeniden müzakereye açılması söz konusu olacaktır.

İleride, siyasi reformlardaki ilerleme ile müzakerelerin genel hızı arasında daha yakın bir bağlantı olacaktır. Üyelik için gerekli siyasi kriterleri karşılamada kaydedecekleri ilerlemeler hakkında ülkelerle gerçekleştirilecek olan diyalogun sonuçları doğrudan müzakere sürecine dahil edilecektir. Komisyon söz konusu diyalogu Üye Ülkelerle birlikte hazırlayacak ve ilgili Konsey birimlerinde onlara rapor sunacaktır. Konsey çerçevesinde, reformlardaki ilerlemelerin izlenmesinden sorumlu Üye Ülke yetkilileri ile katılım müzakerelerinden sorumlu yetkililerin aynı çalışma grupları içinde yer almalarını sağlayan yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca, mevcut müzakere çerçeve belgesi, siyasi konuların ele alınacağı Yargı ve Temel Haklar faslına içermektedir. Bu, kritik alanlardaki ilerlemenin yakından izlenmesine imkan vermektedir. Özgürlük, demokrasi, temel insan hak ve özgürlüklerine saygı ve hukukun üstünlüğü gibi ilkelerin ciddi ve devamlı bir şekilde ihlal edilmesi durumunda katılım müzakereleri askıya alınabilecektir.

Bundan böyle, ekonomik reformlar konusunda ülkelerle yürütülecek diyalogun sonuçları da katılım sürecine dahil edilecektir. Komisyon söz konusu diyalogu Üye Ülkelerle birlikte hazırlayacak ve ilgili Konsey birimlerinde onlara rapor sunacaktır. Bu diyalog ekonomik kriterlerin karşılanmasını ve AB ekonomileriyle uyum sağlanmasını içermektedir. Katılımdan önce, katılımcı ülkelerin iç pazarda rekabet edebilecek işleyen piyasa ekonomileri haline gelmeleri şarttır. Katılım öncesi yardımlar bu hedefe ulaşılmasına katkıda bulunma üzerinde yoğunlaşacaktır.

Müzakere çerçeve belgesi ile birlikte fasılların açılması ve kapatılması için performans kriterleri konulmasının yanı sıra, bu düzenlemeler katılım müzakerelerinin titiz biçimde yürütülmesini sağlayacaktır.

Ülkeler kendi reform çabalarını yönlendirmek amacıyla katılım için hedef tarihler belirleyebileceklerse de, AB katılım müzakerelerinin tamamlanmasına yaklaşılmadan bu yönde tarihler tespit etmekten kaçınmalıdır. Katılım müzakerelerinin tamamlanacağı tarihin ülke tarafından kaydedilen ilerlemelere bağlı olacağı ilkesi muhafaza edilmelidir.

Daha iyi iletişim

Demokratik meşruiyet AB genişleme süreci açısından esastır. Bir ülkenin katılımına dair tüm önemli kararlar Üye Devletlerin ve aday ülkelerin demokratik yollarla seçilmiş hükümetleri tarafından oybirliğiyle alınmaktadır. Ulusal parlamentolar kararları onaylamaktadırlar. Üyeleri doğrudan seçimlerle belirlenen Avrupa Parlamentosunun onayı gerekmektedir.

Demokratik meşruiyet ayrıca, vatandaşlarının beklentilerine kulak veren ve etkin politikalarla endişelerine eğilen bir Avrupa anlamına gelmektedir. Genişleme dahil tüm politikalarında AB vatandaşlarının desteğini kazanmak zorundadır. Sürecin titiz tutulması ve kesin koşulluluk, bu desteğin korunması açısından şarttır. Bu AB'nin entegrasyon kapasitesine duyulan güven açısından da geçerlidir. Ayrıca, daha iyi iletişim AB'nin genişleme politikasının asli bir unsurudur. Önceki genişlemeler genel olarak kamuoyundan destek görmüş olmakla birlikte, bazı şüphe ve yanlış algılamalara da sebep olmuşlardır. Vatandaşların gelecek genişlemelere daha iyi hazırlanmaları gerekmektedir.

AB, genişlemenin avantaj ve güçlüklerini daha iyi izah etmelidir. Yapmış oldukları tercihleri izah etmek ve savunmak en başta Üye Ülkeler ve aday ülkelerin görevidir. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki liderler seçmenlerinin endişelerini anlama ve onlarla doğrudan iletişim kurma hususlarında en uygun konumdadırlar. Genişleme sürecine bağlı olan Üye Ülkeler genişlemeden bekledikleri somut faydaları vatandaşlara daha iyi anlatmalıdırlar. Komisyon, Avrupa Parlamentosu, ulusal, bölgesel ve yerel makamlar, akademik kurumlar ve düşünce kuruluşları ve sivil toplumla birlikte üzerine düşen görevi yerine getirecektir. Komisyon özellikle genişleme süreciyle ilgili somut verilere dayalı bilgilere kullanıcı dostu biçimde ulaşılabilirliği geliştirecektir. Bu, hem genişleme politikasıyla ilgili konular, hem reformların izlenmesi yoluyla koşulluluk ilkesinin uygulanması, performans kriterlerinin belirlenmesi ve etki değerlendirmesi çalışmalarının hazırlanması gibi pratik hususları kapsamaktadır.

Birlik, üye ülkeler ve aday ülkeler karşılıklı bilgilenme ve anlayışı teşvik etmek ve ortak Avrupa projesinin sahiplenilmesini geliştirmek yönünde çabalarını yoğunlaştırmalıdırlar. Uzun yıllara yayılacak sürdürülebilir çabalara ihtiyaç vardır. 2004 yılında Türkiye ile başlayan ve 2006'da Batı Balkanlardaki ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletilen Sivil Toplum Diyalogu daha geliştirilmelidir. Komisyon bu diyalogu toplumun ve ekonominin diğer alanlarına da genişletme niyetindedir. Bunu Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi ve söz konusu alanda faal olan diğer organlarla eşgüdüm içinde yapacaktır. Vatandaşların bu diyaloga katılımı ve endişe ve yanlış algılamalarına hitap edilmesi önem taşımaktadır.

Komisyon, daha fazla şeffaflığı, genişleme sürecinin vatandaşlara yakınlaştırılması açısından bir araç olması bakımından desteklemektedir. Komisyon hali hazırda üyelik başvurularına ilişkin görüşlerini ve her ülkeye ait ilerleme raporlarını yayımlamaktadır. Hırvatistan ve Türkiye için oluşturulan müzakere çerçeve belgelerini de yayımlamıştır. Katılım müzakereleri ile ilgili diğer önemli belgeler de kamuoyuna sunulmalıdır. Beşinci genişleme sırasında, bazı aday ülkeler tarafından kendi müzakere pozisyonları ile ilgili olarak gerçekleştirilen uygulama bu yönde olmuştur. Komisyon, tarama raporlarının, müzakere fasılları için öngörülen açılış kriterlerinin ve AB'nin ortak tutum belgelerinin internet aracılığıyla kamuoyuna sunulmasının uygun olacağı görüşündedir.

Bu raporda ana hatları özetlenen yaklaşım, genişleme süreci için gerekli demokratik temeli sağlamlaştıracaktır. Siyaset yapıcılar ve kamuoyları arasındaki kopukluktan kaçınılması bu süreçteki tüm çıkar sahiplerinin yararınadır. Beşinci genişleme sırasında edinilen dersler Birliğe önümüzdeki yıllarda süreci ilerletme konusunda yardımcı olacaktır.

EK 2

Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kosova ve Türkiye'ye İlişkin Sonuçlar

Arnavutluk

Arnavutluk *siyasi kriterler* bakımından, Avrupa Ortaklığının ana önceliklerinden olan yolsuzlukla mücadele dahil olmak üzere, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Bölgeye yönelik yapıcı siyaset devam ettirilmiştir. Diğer Ortaklık öncelikleri üzerinde daha fazla çaba gösterilmesine ihtiyaç vardır.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Ancak bu ilerleme düzensizdir. *Parlamento* bu konuyu siyasi bakımdan tam olarak üstlenmekte olup, Avrupa ile Bütünleşme Komitesi çok aktif olmuştur. Parlamento artık daha şeffaftır ve diğer anayasal organlarla ilişkileri etkindir, fakat hala teknik ve idari yetersizliklerle karşı karşıyadır. Seçim sistemi reformu ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşması (SAA) yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde ilerleme sağlanması gibi önemli çalışmaların yürütülebilmesi için hükümet ve muhalefet arasında daha fazla işbirliğine ihtiyaç vardır.

Hükümet Avrupa Ortaklığı ve SAA yükümlülüklerini yerine getirmek için bir plan kabul etmiştir. Bu plan, AB reformlarının esasları üzerinde eşgüdüm sağlanması ve bunları hayata geçirmekte kullanılacak kaynakların yönetilmesi için yapılar oluşturmaktadır. Bu yapılar arasında eşgüdüm sağlanması zorunludur. Yasa teklifi taslaklarının hazırlanmasında uzmanlığın daha iyi kullanımına ihtiyaç vardır. Birçok Bakanlığın yeniden yapılandırılması, kamu yönetiminin bazı alanlarında verimlilikte geçici bir azalmaya neden olmuştur. Artık önemli olan, etkinliği artırmak için değişimlere sahip çıkarak ilerlemektir. Bazı memurların değiştirilmesi kamu hizmeti yasasının gerekleri yeterince takip edilmeden gerçekleştirilmiştir. Yönetimdeki atamalarda siyasi etki devam etmektedir. Kamu hizmeti yönetimi, meslek yapıları ve ücretler halen yetersizdir.

Yeni bir yasayla hakimlerin meslek yapıları ve davaların verilme yöntemleri iyileştirilmelidir. *Yargı* sisteminin şeffaflığı bir miktar artmıştır. Hakim kararlarının uygulanmasında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak yargı sistemini genel olarak iyileştirme yolunda kaydedilen ilerleme sınırlıdır. Hakimlerin işe alım süreçleri ve yargının yönetici kadrolarının çalışma şartlarında gelişmeye ihtiyaç vardır. İki yargı müfettişliği arasındaki işbölümünün uygun şekilde yapılmasına ihtiyaç vardır. Yargı ve polis arasındaki işbirliği geliştirilmelidir. Yargı kararlarının infazı genel olarak yetersizdir. Ticaret ve yatırıma uygun olumlu bir iklim sağlanması için yasal kesinliğe ihtiyaç vardır.

Yolsuzlukla mücadele, kamu hizmeti alanında büyük çapta işten çıkarmalara neden olmuştur. Yolsuzluk nedeniyle suçlu bulunan kamu görevlilerinin sayısı artmıştır. Yolsuzluğa karşı yüksek düzeyli bir görev gücü oluşturulmuş ve çıkar çatışmalarına ilişkin yasa iyileştirilmiştir. Malvarlığının Açıklanması ve Tahkikatı Yüksek Müfettişliği artık daha etkindir ve kamu yönetiminin şeffaflığını artırma yolunda adımlar atılmıştır. Yolsuzlukla mücadele önlemlerinin anayasal sınırları aştığı noktalarda Anayasa Mahkemesi müdahale etmiştir. Yolsuzluk halen ciddi bir sorun teşkil ettiği için yolsuzluğun önlenmesi yolunda daha ileri kurumsal önlemlerin yürürlüğe konulmasına ihtiyaç vardır. Yolsuzlukla mücadele, SAA'nın uygulanması alanında bir önceliktir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Adli personel için insan hakları eğitimi zorunlu hale getirilmiştir. Yargı öncesi tutukluluk kuralları iyileştirilmiştir. Arnavutluk'un ombudsmanlarının insan hakları konusunda etkinlikleri artmıştır. Ancak işkencenin önlenmesi, hapisane şartları, özellikle yargı öncesi tutukluluk halinde olmak üzere tutukluların hakları alanlarında uluslararası standartların uygulanması halen yetersizdir. Basın denetleme yetkisinin içeriğinde yapılan güncel değişiklikler uygun şekilde yürürlüğe konmalıdır. Basın özgürlüğü konusundaki yasal çerçeve ve uygulanması halen yetersizdir. Basın özgürlüğünün teşvik edilmesi Avrupa Ortaklığı'nın ana önceliklerinden biridir. Yeni bir yürütme kurulu Avrupa Ortaklığı'nın diğer bir ana önceliği olan malvarlığının tazminini hızlandırabilir, ancak süreç halen çok yavaş işlemektedir. Emlak mülkiyetinde kesinlik, SAA yükümlülüklerinin yerine getirilmesi bakımından hayatidir. Arnavutluk azınlıkların korunması için bir yasal çerçeve oluşturmaya başlamıştır; uluslararası yükümlülükler halen eksik uygulanmaktadır ve hoşgörünün teşviki için daha fazla çabaya ihtiyaç vardır. Arnavutluk'un Roma toplumuna yönelik stratejisi bazı kayda değer girişimlerin başlatılmasını sağlamıştır, ancak kaynak yetersizliği sıkıntı yaratmaktadır. Roma çocukları özellikle insan kaçakçılığına karşı savunmasız durumdadırlar.

Arnavutluk, **bölgesel sorunlar ve uluslararası yükümlülükler** bağlamında olumlu bir rol oynamaya devam etmiştir. Arnavutluk, siyaset, ticaret, çevre, ekonomi, güvenlik, havacılık ve enerji alanlarındaki bölgesel girişimlerin etkin bir üyesidir. Arnavutluk, özellikle Kosova konusundaki yapıcı tutumunu koruyarak komşularıyla ve bölgedeki diğer ülkelerle ilişkilerini daha da geliştirmiştir.

Ekonomik kriterler bağlamında, Arnavutluk makroekonomik istikrarı büyük ölçüde sağlamıştır. Bu, işleyen pazar ekonomisi olma yolundaki ilerlemesine katkı sağlamıştır. Arnavutluk'un AB içindeki pazar güçleri ve rekabet baskısı ile baş edebilmesi için de yeniden yapılanma çabaları kararlılıkla sürdürülmelidir.

Ekonomi politikasının esasları üzerindeki siyasi görüş birliği genelde sürdürülmüştür. Arnavutluk makroekonomik istikrarını büyük ölçüde korumuştur. Ekonomik büyüme güçlü olmaya devam etmiştir ve yoksulluk oranını azaltmıştır. Makroekonomik karma politika yeterliliğini korumuştur. Mali politika güvenilirdir ve enflasyon oranını düşük tutmada başarı göstermiştir. Mali konsolidasyon daha da ilerlemiş ve kamu ve vergi yönetiminin yeniden yapılandırılması mali durumun iyileştirilmesine katkı sağlamıştır. Pazara girişin önündeki idari engeller azaltılmıştır.

Ancak, dış hesaplardaki açıklar fark edilir derecede artmıştır ve ihracat tabanı hala çok zayıftır. Arnavutluk'un kamu alımları, özelleştirme ve vergi kolaylıklarına ilişkin yasal çerçevesinin iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Yasal belirsizlik, yasaların uygulanmasındaki zayıflıklar, yetersiz altyapı ve güvenilir olmayan enerji arzı gibi iş ortamındaki eksiklikler ekonomik kalkınmayı sekteye uğratmaktadır. Mülkiyet haklarının uygulanması konusundaki yetersizlikler devam etmiş ve yargı sisteminin etkinliğinin artırılmasında çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Banka dışı mali sektör için düzenleyici ve denetleyici çerçevenin güçlendirilmesi önemli bir sorun teşkil etmektedir. Önemli ölçekteki kayıt dışı ekonominin resmileştirilmesi ve kontrol altına alınması yolundaki çabalar arttırılmalıdır. Özelleştirme süreci hala tamamlanmamıştır ve kamu iktisadi teşekküllerinin, özellikle de elektrik kurumunun gecikmeksizin yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır.

Arnavutluk, özellikle organize suçla mücadele, gümrükler ve rekabet alanlarında yasalarını, politikasını ve kapasitesini Avrupa standartlarıyla uyumlaştırma yolunda ilerleme

kaydetmiştir. Kamu alımları, fikri mülkiyet, hayvan ve bitki sağlığı denetimi gibi alanlarda reform sürecinin ilerletilmesi, SAA'nın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için zorunludur.

İç pazarın bazı alanlarında ilerleme kaydedilmiştir, ancak diğerlerinde Arnavutluk'un SAA yükümlülüklerini yerine getirmesi için çok çabaya ihtiyaç vardır. Denetim standartlarının kabulü alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Akreditasyon, metroloji ve piyasa gözetimi alanlarında kapasite güçlendirilmektedir, ancak yasal iyileştirmelere ve daha iyi bir eşgüdümüne ihtiyaç vardır. Tüketicilerin korunması ve sağlığın korunmasına ilişkin yapıların uyumu iyileştirilmiştir. Şimdi bu yapıların güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. SAA işçilerin dolaşımı, hizmetlerin serbestisi ve kuruluşların serbestisine ilişkin yükümlülükler içermektedir. İşçilerin dolaşımına ilişkin kayda değer bir gelişme olmamıştır. Tescil ücretlerinde yabancı şirketlere uygulanan ayrımcılık kaldırılmıştır. İşletmelerin tesciline ilişkin prosedürler basitleştirilmiş olmakla birlikte, göreceli olarak halen açıklıktan uzaktır. İş kurma ve sermaye dolaşımı önündeki engeller devam etmektedir.

Etkin bir gümrük sistemi, SAA'nın uygulanması için şarttır. Önemli gümrük reformları sonrasında gümrük gelirlerinde artış olmuştur. Bilgisayara geçiş, gümrük kuralları ve menşe usulleri konularında ilerleme kaydedilmiştir. Polis ve gümrük arasındaki işbirliği güçlendirilmiştir. Bundan sonra altyapının iyileştirilmesi ve müktesebat uyumunun daha da geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Vergilendirmenin idaresi basitleştirilmiş ve bilgisayara geçiş ve risk analizi konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Bundan sonra AB müktesebatıyla uyumun daha da geliştirilmesine ve kapsamlı bir vergi toplama ve denetim stratejisine ihtiyaç vardır.

Arnavutluk, SAA altında *rekabet* alanında yükümlülükler üstlenmiştir. Tekellerle mücadele bağlamında, Rekabet Kurumunun işleyişi iyileştirilmiştir, ancak yeterli sayıda çalışanının olmaması ve çalışanlarının tecrübesizliği aksaklıklara neden olmaktadır. Devlet yardımlarıyla ilgili SAA hazırlıkları devam etmektedir. Yasal çerçeve ve envanter artık tamamlanmıştır. Şimdi, Devlet Yardımları Bakanlığı'nın operasyonel bağımsızlığının sağlanmasına ihtiyaç vardır.

Yeni *kamu alımları* yasası onay beklemektedir ve kamu alımları eğitimi yaygınlaştırılmıştır, ancak yürürlükteki yasal çerçeve müktesebatla uyumlu değildir. Kamu Alımları Ajansı hala zayıftır. Bu konudaki ilerleme kamu kesimi idaresi ve SAA yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için hayatidir ve Avrupa Ortaklığı'nın temel önceliklerindedir. Fikri mülkiyet hakları (IPR) bağlamında bir marka, patent ve endüstriyel tasarım veritabanı oluşturulmuştur. Gümrük idaresinde bir IPR birimi kurulmuştur. Ancak telif hakkı ofisi daha faaliyete geçmemiştir ve fikri mülkiyet haklarının korunması halen zayıftır. SAA yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için önemli ölçüde ilave çabaya ihtiyaç vardır.

İstihdam alanında kaydedilen gelişme sınırlıdır. Eğitim alanında, ikincil ve mesleki eğitim alanında ulusal stratejilerin kabulü dahil bazı ilerlemeler kaydedildiğini söylemek mümkündür. Ancak, eğitime katılım oranları halen göreceli olarak düşüktür.

Bazı *sektörel politikalarda* ilerleme kaydedildiğini söylemek mümkündür. Sanayi ve KOBİ'ler bağlamında, işletmelerin önündeki idari engellerin kaldırılmasına yönelik gözden geçirilmiş eylem planı ve yatırımın, ihracatın ve KOBİ'lerin teşvikine yönelik yeni bir şemsiye örgüt faaliyete geçmiştir. Ancak, iş ortamının iyileştirilmesi ve kayıt dışı ekonominin azaltılması konusundaki gelişme halen çok yavaş seyretmektedir. Tarım konusunda kaydedilen gelişme çok sınırlıdır. Satışlarda ve bazı ürünlere yatırımda artış kaydedilmiştir, ancak verimlilik ve rekabet edebilirlik seviyesi halen düşüktür. SAA'nın

başarıyla kullanımı ve ticari şartlar geçici anlaşması için hayati olan hayvan ve bitki sağlığı şartlarına uyum halen yetersiz seviyededir. Balıkçılık servisi balıkların karaya çıkarılmasını kontrol etmektedir, ancak halen balık nesline yasadışı şekilde zarar verilmektedir.

Hem *çevre* hem *ulaştırma* bağlamında, yatay mevzuatta bir miktar ilerleme kaydedilmiştir, ancak uygulama ve altyapının geliştirilmesi halen yetersizdir. *Enerji* sektörü halen çok zayıftır. Arnavutluk Enerji Birliği Anlaşması'nı (ECT) onaylamış ve ilgili yasaları onaylamaya başlamıştır, ancak elektrik kayıpları artmış ve fatura tahsilatlarında düşüş olmuştur. Arnavutluk *bilgi toplumu ve medya* konularına ilişkin SAA yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır olma seviyesi bağlamında geriye düşmüştür. Elektronik iletişim ve bilgi toplumuna ilişkin serbestleştirme yasalarının kabul edilmesi ve uygulanmasına ihtiyaç vardır. Düzenleyici çerçeve henüz müktesebatla uyumlu değildir. Telekomünikasyonu düzenleyen kurum yeterince etkin değildir. *Mali denetim* bağlamında, Kamu İç Mali Denetim Siyasa Kağıdı hükümet tarafından onaylanmıştır. Yasal ve düzenleyici alanda gelişme kaydedilmiştir, ancak henüz başlangıç aşamasındadır. *İstatistik* alanında makul ölçüde bir ilerleme gerçekleşmiştir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik alanında bazı ilerlemeler olmuştur, fakat tüm bu alanlar kararlı ve sürdürülebilir bir dikkat gerektirmektedir. Vize yönetimi için eğitim ve belge güvenliği geliştirilmiştir. Merkezi bilgi teknolojileri şebekesi oluşturulmamıştır ve hukuki değişiklikler gerekmektedir. Yenilenmiş teçhizat ve iyileştirilmiş koordinasyon sınır yönetiminde bazı ilerlemeler sağlamışsa da, bütünlüklü bir sınır yönetim stratejisinden bahsetmek henüz mümkün değildir. Sınır yönetimi altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir. İltica konusundaki yasalar uluslararası standartlarla uyum göstermekte, fakat uygulamada iyileştirmelere gidilmesi gerekmektedir. Arnavutluk kaçak göçle ilgili olarak iç koordinasyonunu ve komşu ülkelerle olan işbirliğini ilerletmiştir. Arnavutluk'un geri kabul anlaşmalarından kaynaklanan yükümlülüklerini garanti altına alacak yeterli personeli sağlaması önemlidir.

Kara para aklama ile mücadele hususunda Mali İstihbarat Birimi (FIU) ve savcılık kuvvetlendirilmiş ve uluslararası işbirliği geliştirilmiştir, ancak her iki kurum daha güçlendirilmeli ve yasal çerçeve daha da geliştirilmelidir. Daha büyük bir siyasi irade ve geliştirilmiş uluslararası işbirliği neticesinde büyük ölçekli *uyuşturucu* kaçakçılığında tutuklamalar artmış olmakla birlikte iyileştirilmiş suçlu istihbarat kapasitesi, kurumlar arası uyum ve ele geçirilen uyuşturucu ile ilgili prosedürlerin ortaya konmasına gereksinim vardır. Uyuşturucu kaçakçılığı ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. *Polis* teşkilatını iyileştirme çabaları devam etmektedir. Gümrük ve istihbarat birimleriyle işbirliği geliştirilmiştir fakat vaka usulleri ve iç denetim yapılarının geliştirilmesine gerek duyulmaktadır.

Kilit bir Avrupa Ortaklığı önceliği olan *örgütlü suçlarla mücadele* alanında ilerleme kaydedilmiştir. Örgütlü suçlarla mücadele konusundaki güçlü siyasi irade belli başlı suç gruplarına karşı operasyonlara yol açmıştır. Arnavutluk'a komşu ülkelerle gerçekleştirilen operasyonel işbirliği büyük oranda ilerletilmiştir. Polis ve adli teşkilat arasındaki merkezi düzeydeki işbirliği de bir dereceye kadar artmıştır. Buna rağmen somut sonuç alma konusunda kat edilmesi gereken çok alan vardır. Polis ve adli teşkilat arasında yerel düzeyde işbirliği ve bu kurumlarda üst düzey yolsuzluklarla mücadele konularında daha yoğun çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Daha güçlü tanık koruma düzenlemelerine ihtiyaç vardır. Hükümet *insan kaçakçılığı* ile mücadele kapsamında bir ulusal strateji benimsemiş ve uygulamayı gerçekleştirecek yapılarda iyileştirmelere gitmiştir. İnsan kaçakçılarının yargılanma ve mahkûm edilmelerine başarılı bir şekilde devam edilmiştir. Buna rağmen insan kaçakçılığı sorunu devam etmektedir. Daha fazla kaynak ile ulusal ve uluslararası işbirliği gerekmektedir.

Terörle mücadele müdürlüğü çok sayıda silah ele geçirmiş olmasına rağmen altyapı ve kurumlar arası işbirliği kuvvetlendirilmelidir. Kişisel bilgilerin korunması konusundaki durum önem arz etmektedir.

Bosna-Hersek

Bosna-Hersek'in *siyasi kriterleri* yerine getirme yönündeki ilerlemesi yavaş bir hızda olmasına rağmen devam etmiştir. Avrupa Ortaklığında tanımlanmış temel siyasi öncelikler sadece kısmen yerine getirilebilmiştir. İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerinin sonuçlandırılabilmesinden önce bazı önemli meselelerin halledilmesi gerekmektedir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanında kısmi bir ilerleme kaydedilmiştir. Ekim ayındaki genel seçimler Dayton/Paris Anlaşmaları'ndan bu yana tamamen Bosna-Hersek makamlarınca gerçekleştirilen ilk seçimler olmuştur. AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisinin (ODIHR) ulaştığı ilk sonuçlar bu seçimlerin demokrasi ve hukukun üstünlüğünün tesisi yönünde ileri bir adım teşkil ettiği ve genel olarak uluslararası standartlara uyumlu olduğu yönündedir. Ancak, *Anayasa'nın* değiştirilememiş olması yapılan seçimlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile tam bir uyum sergilemesini mümkün kılmamıştır.

Devlet düzeyindeki bakanlıklar ve kurumların görevlerini yerine getirmeleri için gerekli kaynakları temin etme yönünde bazı adımlar atılmış olmakla birlikte bu kilit Avrupa Ortaklık önceliğini yerine getirmek için daha yoğun çaba sarf edilmelidir. Parlamenter Meclise yeterli teknik kaynak ve personelin sağlanması konusunda sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Devlet-Entite koordinasyonu halen yetersiz olup, bu durumu iyileştirecek yeni mekanizmalar hayata geçirilmemiştir. Yürütme ve yasama organlarının performansı genel olarak yetersiz kalmıştır.

Bosna-Hersek'in geçmiş yıllarda istikrar ve güvenlik bağlamında kaydetmiş olduğu başarılar Barış Uygulama Konseyi'nin Yüksek Temsilcilik Ofisi'ni 30 Haziran 2007'de kapatılması kararını almaya yol açmıştır. Bu karar 2007 başında tekrar gözden geçirilecektir.

Kamu yönetimi reformu alanında kabul edilen kapsamlı strateji Avrupa Ortaklığının temel önceliklerden birine kısmen cevap vermektedir. Devlet Ombudsmanlığı yasası da olumlu bir gelişmedir. Kamu Yönetimi Koordinasyon Ofisi kuvvetlendirilmiştir ve Sivil Hizmetler Ajansları istihdam usullerini geliştirmişlerdir. Kamu yönetimini reformunun uygulanması genel idari kapasitenin kuvvetlendirilebilmesi için elzemdir.

Polis reformu konusunda çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Polis Teşkilatını Yeniden Yapılandırma Müdürlüğü'nün çalışmaları büyük ölçüde Republika Srpska'nın tutumu yüzünden aksamıştır. Bu durum kilit Avrupa Ortaklığı önceliklerinden olan Ekim 2005 tarihli polis teşkilatının yeniden yapılandırılması anlaşmasının uygulanmasında gecikmelere neden olmuştur.

Adli sistemle ilgili olarak Devlet Mahkemesi, Savcılık ve Yüksek Adli Kovuşturma Konseyi görevlerini iyi bir biçimde yerine getirmişlerdir. Anılan kurumlar artan oranda işlerini sahiplenmekte ve uluslararası topluma olan bağımlılıklarını azaltmaktadırlar. Bununla birlikte adli sistemin bağımsızlığı kuvvetlendirilmeli ve verimliliği artırılmalıdır.

Yolsuzlukla mücadele konusunda yeni bir strateji benimsenmiştir. Yolsuzluk Bosna-Hersek'te ciddi bir mesele olmaya devam etmektedir. Vakalar daha titiz bir biçimde soruşturmaya tabi tutulmalı ve neticelendirilmelidir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması konularına ilişkin olarak sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Anayasa Mahkemesi bünyesinde İnsan Hakları Komisyonu verimli bir biçimde çalışmaya devam etmiştir. İnsan hakları ile ilgili kararlar ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin doğru bir biçimde uygulanması daha fazla dikkat gerektirmektedir. Etnik ayrımcılık önemli bir mesele olmaya devam etmektedir. Hoşgörüsüzlükle mücadele ve hapisane koşullarının iyileştirilmesi konularında daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Roma azınlığı desteklemeye yönelik somut adımlar atılmalıdır.

İfade özgürlüğü ve medya alanında Devlet düzeyinde kamusal yayın kanunları kabul edilmiştir. Tekabül eden Entite düzeyinde mevzuat Republika Srpska tarafından kabul edilmiş, ancak Federasyon'da kabul edilmemiştir. Kamusal yayın reformunun uygulanması kısmi olmuştur. İlgili Avrupa Ortaklığı önceliği tam olarak yerine getirilmemiştir.

Mülteci Dönüş Fonu faaliyettedir ve Bosna-Hersek Saraybosna sürecine aktif biçimde katılmıştır. Mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin geri dönüşleri ve özel olarak sosyal ve ekonomik entegrasyonları için gerekli olan desteğin sağlanması konusunda daha fazla adım atılması gerekmektedir.

Bölgesel sorunlar ve uluslararası yükümlülükler alanlarında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Kilit bir Avrupa Ortaklığı önceliği olan Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY) ile işbirliğini sağlanması konusunda bazı çabalar ortaya konmuştur, fakat hala yapılması gerekenler vardır. Savaş suçuyla itham edilen kimselerin yerlerinin saptanması ve bu kişileri destekleyen şebekelerle mücadele hususunda daha fazla çaba gerekmektedir. Savaş suçlarının devlet mahkemesince görülmesinde ilerlemeler kaydedilmiştir. Entite düzeyindeki kovuşturmalar iyileştirme gerektirmektedir.

Bosna-Hersek'in komşularıyla olan ilişkileri iyi olmaya devam etmiştir. Sınırların belirlenmesi ve ticaret gibi alanlardaki bazı ikili meselelerin ele alınması gerekmektedir.

Ekonomik kriterlere ilişkin olarak Bosna-Hersek işleyen bir pazar ekonomisi olma yolunda sınırlı adımlar atmıştır. Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile mücadele edebilmek için kayda değer oranda ek çabaya ihtiyaç vardır.

Mali politikalar üzerindeki eşgüdümün derinleştirilmesi ve katma değer vergisinin ülke çapında takdimi başarıyla gerçekleştirilmiştir. Karar almayı destekleyecek analitik kapasite bir ölçüde geliştirilmiştir. Ekonomik büyüme sağlıklıdır. Mali disiplin devam etmektedir. Bildirilmiş ihracat, KDV'nin tanıtılması ve bazı ürünlerdeki üretim artışının da desteğiyle 2006'nın ilk yarısında yükseliş sergilemiştir. Özelleştirme, özellikle Republika Srpska'da, devam etmiş ve girişimciliği yeniden yapılandırmayı desteklemeye yönelik bazı yasal değişiklikler kabul edilmiştir.

Buna rağmen birçok alanda reform yavaş kalmıştır. Ticarete ve cari hesaplardaki dengesizlikler büyük ölçüde devam etmiştir, bu girişimci sektör ve özel tüketimin yetersizliğini yansıtmaktadır. Ekonomik büyümeyi teşkil eden gerekli temel genişleyememiştir. Ülkedeki mali durum var olan büyük makroekonomik dengesizlikleri doğru bir biçimde yansıtmamaktadır. Ekonomik ve mali politikalar konusundaki karar alma süreçleri karmaşıklıklarını sürdürmekte ve yeterli bir biçimde koordine edilememektedir. Ayrıca, kamu harcamaları üzerindeki baskı hali hazırdaki oranların yüksekliğine rağmen artmaya devam etmiştir. Kamu giderlerinin verimliliği de halen nispeten düşüktür. İş ortamı ve kurumsal yönetim genel olarak zayıf kalmıştır. Özelleştirme ve kurumsal yeniden

yapılandırma, özellikle Federasyon'da yavaş kalmıştır. Girişim sektörünün önemli bir bölümü halen yeterli bir biçimde yeniden yapılandırılmamıştır.

Bosna-Hersek mevzuatını ve politikalarını Avrupa standartlarıyla uyumlulaştırma konusunda sınırlı bir ilerleme kaydetmiştir. Bu bakımdan Bosna-Hersek'in Avrupa Ortaklığının gerekliliklerini yerine getirebilme kapasitesini daha da artırması gerekecektir.

İç pazarla ilgili olarak malların serbest dolaşımı alanında az gelişme kaydedilmiştir. Standardizasyon, ruhsatlandırma, metroloji ve piyasa gözetimi alanlarındaki hazırlıklar başlangıç aşamasında olmaya devam edip yeni mevzuat doğru bir biçimde uygulanmamaktadır. Uygunluk değerlendirme kuruluşlarının ve prosedürlerinin oluşturulmamış olması ihracat kapasitesini engellemeye devam etmektedir. Uygun ürün kanunlarına ve çelişkili piyasa kontrollerinin kademeli olarak kaldırılmasına bağlı piyasa gözetim mekanizmalarının acilen oluşturulması gerekmektedir.

İşçilerin serbest dolaşımı konusunda rapor edilebilecek herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. *Hizmetler* alanında sınırlı bir ilerleme kaydedilmiş ve *yerleşme hakkı* ve *şirketler hukuku* konularında belirgin herhangi bir değişiklik olmamıştır. Banka denetimi devlet düzeyine çıkartılmamış olup, halen bir Entite sorumluluğu olarak mevcudiyetini korumaktadır.

Sermayenin serbest dolaşımı konusunda kayda değer bir gelişme olmamıştır, ancak bu alandaki hazırlıklar sürdürülmektedir. *Gümrük kurallarına* ilişkin olarak sınırlı ilave ilerleme sağlanmıştır. Gümrük mevzuatı bulunmakta olup, büyük ölçüde AB müktesebatıyla da uyumludur. Özellikle kaynak, fiyatlandırma ve basitleştirilmiş usuller alanlarındaki mevzuatın tam olarak uygulamasının sağlanması gerekmektedir. *Vergilendirme* konusunda ise, katma değer vergisinin başarılı bir şekilde uygulanmaya başlanması olumlu bir gelişmedir. Doğrudan vergilendirme alanında sınırlı ilerleme olmuştur.

Rekabetle ilgili olarak, Bosna-Hersek anti-tröst kontrolü alanında sağlam bir şekilde ilerlemektedir, ancak devlet yardımlarına ilişkin olarak bir gelişme kaydedilmemiştir. Kamu Alımları Ajansı ile Kamu Alımlarını Gözden Geçirme Birimi'nin kurulmalarıyla birlikte *kamu alımları* alanında sınırlı gelişme olmuştur. Fikri mülkiyet haklarının uygulanması ve tatbiki konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

İstihdam politikalarına ilişkin olarak sınırlı gelişme kaydedilmiştir. Bosna-Hersek'in iş pazarı işsizlik, yüksek oranda bölünme ve sağlam bir istihdam politikasının eksikliklerin getirdiği zorluklarla karşı karşıyadır. *Eğitim* alanında az ilerleme kaydedilmiştir. Yüksek Öğretim Yasası ile diğer önemli yasalar henüz kabul edilmemiştir. Çocukların okullarda etnik kimlikleri temelinde ayrılmaları ciddi bir konu olmaya devam etmektedir.

Avrupa Ortaklığının kilit önceliklerinden biri olan gerçek bir iç pazarın mevcudiyetinin sağlanmasına yönelik olarak az ilave ilerleme kaydedilmiştir.

Sektörel politikalara ilişkin olarak, *sanayi ile küçük ve orta boy işletmeler* (KOBİ) alanında kayda değer bir gelişme olmamıştır. Sanayi stratejisi ile KOBİ Geliştirme Stratejisi henüz kabul edilmemiştir.

Tarım alanında genel olarak sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Entite düzeyinde politika geliştirilmesine devam edilmektedir ve koordinasyon yetersizdir. Kısmen Devlet düzeyinde gerekli yasal ve kurumsal çerçeve eksikliğinden dolayı kapsamlı bir tarım stratejisinin

geliştirilmesi ertelenmiştir. Veterinerlik alanında uygulayıcı mevzuat kabul edilmiştir. Büyük oranda Devlet ve Entite veterinerlik servisleri arasındaki koordinasyonun zayıf ve insan ile mali kaynakların yetersiz olması nedeniyle uygulama sınırlı kalmıştır. Bosna-Hersek'in çevre alanındaki hazırlıkları daha ilk aşamalarındadır. Çevrenin korunmasını ülke çapında uyumlaştıracak çerçevenin oluşturulmasına ilişkin Devlet düzeyindeki çevre yasası kabul edilmemiştir ve Devlet Çevre Ajansı kurulmamıştır.

Bosna-Hersek'in *Trans-Avrupa ulaştırma ağının* geliştirilmesine dahil edilmesine ilişkin olarak sürdürülür ilerleme sağlanmaktadır. Bosna-Hersek Güneydoğu Avrupa Ana Bölgesel Ulaştırma Ağı'na ilişkin Haziran 2004 tarihli mutabakat muhtırasını uygulamaktadır. Bosna-Hersek, AB havacılık standartlarının uygulandığı tek Avrupa Havacılık pazarının oluşturulması için Avrupa Ortak Havacılık Bölgesi Anlaşması'nı imzalamıştır. Havacılık müktesebatına uyum alanında kayda değer ilerleme sağlamıştır.

Enerji alanında bazı olumlu gelişmeler olmuştur. Enerji Topluluğu Anlaşması onaylanmıştır. Elektrik sektöründe, elektriğin transmisyonu ayrıştırılmıştır ve Bağımsız Sistem Operatörü (BSO) ile Transmasyon Şirketi (Transco) yasal olarak kurulmuştur. Bununla birlikte, BSO ve Transco arasındaki alacaklar ile borçların transferi tamamlanmamıştır. Bu durum sözkonusu organların tam olarak faaliyete geçmeleri engellemektedir. Ülke çapında bir enerji stratejisi henüz geliştirilmemiştir.

Bilgi toplumu ve medyaya ilişkin olarak, bağımsız İletişim Düzenleme Kurumu telekomünikasyon pazarında etkin rekabete hazırlıkta aktif rol almıştır. Ancak, kamu yayıncılığı ve Bilişim Ajansının kurulması konusunda sınırlı bir ilerleme sağlanmıştır. Kamu İç Mali Kontrolü alanında önemli bir gelişme olmamıştır.

Özellikle devlet ve kurumlar düzeyindeki istatistik kuruluşları arasında bir işbirliği anlaşması imzalanması ile *istatistik* alanında ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Bosna Hersek'te etkin ve AB ile uyumlu bir istatistik sisteminin kurulması için daha fazla çaba gerekmektedir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik alanında, vize idaresi, sınır yönetimi, iltica ve göç konularında ilerleme sağlanmıştır. Tüm Avrupa Birliği vatandaşları için vize zorunluluğunun kaldırılması onaylanmıştır. Bosna-Hersek, AB üye devletleri ve üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapmış ve böyle bir anlaşmayı AB düzeyinde müzakere etmeye hazır olduğunu açıklamıştır. Sınır geçiş noktalarında ita edilen vizelerin sayısı azaltılmıştır. İşleyen bir iltica sistemi oluşturulmasında ve yasadışı göçle mücadele konusunda da ilerleme sağlanmıştır. 2005 Ulusal Entegre Sınır Stratejisi'nin güncellenmesi ve Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı'nın tamamlanması ile sınır yönetimi konusunda bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, bunların uygulanması için fon yetersizliği bulunmaktadır. Sınır kontrolleri konusunda ilerleme sağlanması için zemin mevcuttur. Tüm alanlardaki personel ve altyapı eksiklikleri halen çözüm beklemektedir.

Kara para aklama konusunda sınırlı bir ilerleme sağlanmıştır. Devlet Tahkikat ve Koruma Ajansı (DTKA) bünyesindeki Mali İstihbarat Birimi personel bakımından yetersizdir. Kara para aklama ile mücadele konusunda yeni bir yasal düzenleme yapılmamıştır ve kanunların uygulanması sınırlı kalmaktadır. Uyuşturucu Kaçakçılığının ve Ara Maddelerin Kötüye Kullanılmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun kabul edilmesi ile uyuşturucu ile mücadele konusunda bazı adımlar atılmıştır. AB standartlarında, devlet düzeyinde bir uyuşturucu politikasının oluşturulması ihtiyacı vardır.

Bosna-Hersek *örgütlü suç, insan kaçakçılığı ve terörizmle mücadele* konusunda ilerleme sağlamıştır. Örgütlü suçla mücadele için bir ulusal strateji kabul edilmiştir. Örgütlü suçla mücadele konusunda yasal çerçeve bulunmakla birlikte uygulamanın iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Devlet Tahkikat ve Koruma Ajansı daha çok soruşturma ve tutuklama yapmıştır. Mevcut durumda DTKA'nın özellikle personel bakımından tam kapasiteye ulaşması gerekmektedir. 2005-2007 İnsan Kaçakçılığı ile Mücadele Ulusal Eylem Planı uygulanmaktadır. Devlet ve kurumsal düzeydeki mevzuat arasındaki uyumsuzluklar adli kovuşturmayı engellemektedir. Bosna-Hersek, terörizmle mücadele konusunda bir strateji de benimsemiştir. *Veri koruma* konusunda, Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiş, fakat Veri Koruma Ajansı henüz kurulmamıştır. Kişisel verilerin korunmasına yönelik durum endişe vermeye devam etmektedir.

Hırvatistan

Hırvatistan *siyasi kriterleri* karşılamaya devam etmektedir. Genel olarak ilerleme sağlanmış olmakla birlikte bazı alanlarda daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Katılım Ortaklığının kısa dönemli öncelikleri kısmen karşılanmıştır.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü daha da güçlendirilmiştir. Ancak, yargı, kamu yönetimi, yolsuzlukla mücadele konularında ilerleme için önemli bir alan bulunmaktadır. Müktesebatın tam olarak uygulanması için sağlam bir zemin oluşturulacaksa, bu alanlarda kayda değer ilerleme sağlanması zorunludur.

Kamu yönetimi reformu için bir strateji hazırlanması çalışmaları başlamıştır. Hükümet, Temmuz 2007 itibarıyla bir gözden geçirilmiş Genel İdari Usul Kanunu taslağı oluşturulmasını öngören bir politika kağıdını, Eylül 2006'da kabul etmiştir. Ancak, bu ciddi meselenin ele alınması için bir genel stratejik çerçeve benimsenmesi oldukça gecikmiştir. Mevcut yasal idari sistem hantaldır ve basitleştirilmesi gerekmektedir. Mevzuattaki geniş takdir yetkisi verimsizliğe ve hukuki belirsizliğe yol açmakta ve yolsuzluğu kolaylaştırmaktadır. Yeni bir Devlet Memurları Kanunu Ocak 2006'da yürürlüğe girmiştir. Fakat devlet memurluğu aşırı siyasi etkiden, yüksek personel hareketinden ve kalifiye personel eksikliğinden zarar görmeye devam etmektedir.

Katılım Ortaklığının kilit bir önceliği olan *yargı reformu stratejisi* uygulanmaya başlanmıştır. Yargının işleyişini geliştirmeyi amaçlayan yasal ve örgütsel değişiklikler yapılmıştır. Birikmiş dava sayısı azaltılmış olmakla birlikte halen büyük miktardadır. Reform henüz başlangıç aşamasındadır ve yargı sistemi ciddi eksikliklerden olumsuz etkilenmeye devam etmektedir. Mahkeme sürecinin süresini azaltmak, vaka yönetimini geliştirmek, mahkeme ağının hayata geçirilmesi ve kararların doğru şekilde uygulanmasını sağlama yönünde daha fazla gayret gösterilmelidir. Tarafsızlığı sağlamak için, yargı mensuplarının atama, eğitim ve disiplinine ilişkin prosedürlerde iyileştirme yapılmasına ihtiyaç vardır. Mart 2006'da bir *yolsuzlukla mücadele* programı kabul edilmiştir. Yolsuzluk ve Örgütlü Suçun Önlenmesi Ofisi güçlendirilmiştir. Son dönemde, bugüne kadar araştırılmamış bazı yolsuzluk olaylarına ilişkin tedbirler alınmıştır. Bu faaliyetler, Katılım Ortaklığı altındaki bir kilit önceliği kısmen ele almaktadır. Öte yandan, yolsuzluk ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Pek çok yolsuzluk iddiası araştırılmamakta ve kanunsuz uygulamalar cezazsız kalmaktadır. Yolsuzlukla mücadele programının uygulanması henüz başlangıç aşamasındadır. Yolsuzluk ve Örgütlü Suçun Önlenmesi Ofisi ve bu programa dahil olan diğer kurumların daha güçlendirilmesi, bunlar arasındaki eşgüdümün geliştirilmesi gerekmektedir. Programın tümüyle

uygulanmasına ve özellikle üst düzey yolsuzluk konusunda çabaların kuvvetlendirilmesi için güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç vardır.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması alanında yavaş da olsa ilerleme sağlanmaya devam edilmektedir. Uygun bir yasal çerçeve mevcuttur. Ancak, mevzuatın fiilen uygulanmasında ivmeye ihtiyaç vardır.

Diğer düzenlemelerin yanında, hakaret nedeniyle verilen hapis cezalarını kaldıran ve “nefret suçu”nun daha geniş bir tanımını içeren yeni Ceza Kanunu Haziran 2006’da kabul edilmiştir. Azınlıklara ilişkin olarak, fon temininde önemli bir artış olmuş ve Roma Katılımının On Yılı çerçevesindeki eylem planına Hükümet tarafından daha fazla önem verilmiştir. Üst düzey politikacılar azınlıkların entegrasyonuna ilişkin taahhütlerini beyan etmişlerdir.

Ne var ki, hoşgörüsüzlükle mücadele ve uzlaşmayı teşvik etmek, ayrıca etnik nedenle suç işledikleri anlaşılan kişilere ilişkin inceleme ve dava sürecinin uygun bir şekilde yapılmasını sağlamak için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Özellikle azınlıkların istihdamı başta olmak üzere Ulusal Azınlıklara İlişkin Anayasa Hukukunun uygulanmasındaki yavaşlık devam etmektedir. Bu hususlar Katılım Ortaklığı altında kilit önceliklerdir. Tüm ayrımcılık türleri hakkında kapsamlı bir strateji ve eylem planı henüz kabul edilmemiştir.

Medyaya siyasi müdahale olduğunu gösteren bazı gelişmeler olmuştur. Kadın ve çocuk haklarının geliştirilmesini amaçlayan planlar kabul edilmiş olup, bu planlar uygulamaya konmalıdır.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler e ilişkin olarak, Katılım Ortaklığının kilit bir önceliği olan Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliği devam etmiştir ve Dayton ve Erdut Anlaşmalarına tümüyle riayet edilmiştir. Hırvatistan’daki savaş suçlarına ilişkin kovuşturma ilerlemeye devam etmektedir. Ancak, Sırp sanıklara karşı önyargı konusu ele alınmalıdır. Tanık koruma konusu Devlet Savcısı tarafından ciddi bir şekilde ele alınmaktadır, konuya daha geniş adli sistemde ise yeterli derecede eğilinmemektedir. Bu durum daha da belirginleşmiştir. Katılım Ortaklığının kilit bir önceliği olan mültecilerin geri dönüşü konusundaki ilerleme dengesiz olmuştur. Yeniden inşa ile yeniden mülkiyet edinme sorunları genel olarak iyi bir şekilde ele alındıysa da özellikle eski intifa hakkı sahiplerinden Hırvatistan’a dönmek isteyenlerin iskanına ilişkin program yetersizdir; emeklilik haklarının onaylanması konusunda hiçbir gelişme sağlanmamıştır. Mültecilerin dönüşünün sürdürülebilirliği için gerekli ekonomik ve sosyal şartların sağlanmasına yönelik çabalar hızlandırılmalıdır.

Bölgesel işbirliği alanında genel bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu gelişme sürdürülmelidir. Ancak, Hırvatistan’ın komşularıyla özellikle sınır çizgisinin belirlenmesi başta olmak üzere askıda bulunan çeşitli sorunlarına kesin bir çözüm bulunması konusunda cüzi bir ilerleme sağlanmıştır. Bu mesele Katılım Ortaklığının kilit bir önceliğidir. İşbirliğini ve iyi komşuluk ilişkilerini daha da geliştirmek için gayret sarf edilmelidir.

Ekonomik kriterler ile ilgili olarak, Hırvatistan işleyen bir pazar ekonomisi olarak nitelendirilebilir. Reform programını gayretle uygulaması ve geriye kalan önemli zayıflıklarını gidermesi halinde, Hırvatistan’ın orta vadede Birlik içerisindeki rekabet baskılarıyla ve piyasa güçleriyle baş edebileceği düşünülmektedir.

Ekonomi politikalarının esaslarına ilişkin sağlanan siyasi mutabakat genel olarak korunmuştur. İstikrar odaklı makroekonomik politikalar sayesinde enflasyonun düşük tutulması, döviz kurunun istikrar kazanması ve büyümenin az da olsa ivme kazanması sağlanmıştır. Özel sermaye yatırımları artmış, işsizlik azalmıştır. Gelirlerdeki güçlü artış dolayısıyla bütçe konsolidasyonu tedricen devam etmiştir. Sağlık harcamalarını daha iyi kontrol etmeye yönelik bazı önlemler alınmıştır. İş tescil işlemleri daha da basitleştirilmiştir. Bankacılık sektörü büyümeye devam etmiş, bankacılık dışı finans sektörü üzerinde yeni bir denetim ajansı kurulmuştur. Karayoluyla ulaştırma altyapısı iyileştirilmiştir. Telekomünikasyon sektöründe rekabetin geliştirilmesi konusunda daha fazla mesafe alınmıştır. Zarar eden demiryolu sistemini yeniden yapılandırmaya yönelik ilk adımlar atılmıştır. Hırvatistan ekonomisi AB ekonomisi ile iyi derecede bütünleşmiştir.

Ancak, dış ticaret ve cari hesaplarda artan dengesizlikler ile yüksek dış borç, makroekonomik istikrar için potansiyel tehdit oluşturmaktadır. Zarar eden işletmelerin sübvansiyonu ve yüksek cari harcamalar, devlet bütçesine yük olmaya devam etmektedir. Yapısal reformların hızı genel olarak yavaştır. Özelleştirme planlarının uygulanması ve işletmelerin yeniden yapılandırılması konularında fazla ilerleme kaydedilmemiştir. Kamu idaresi ve yargının zayıflıkları, piyasaya giriş ve çıkış süreçlerini olumsuz etkileyerek, ayrıca mülkiyet ve alacaklı haklarının uygulanması zorlaştırarak, özel sektörün gelişimine engel olmuştur. Devlet kayda değer ölçüde ekonomiye müdahale etmeyi sürdürmektedir. Hayat boyu öğrenime katılımı arttırmaya yönelik çabaların artırılması gerekmektedir.

Hırvatistan, **üyeliğin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirme yeteneğini** geliştirmiştir. Yasal uyum başta olmak üzere birçok alanda belirli ölçüde gelişme kaydedilmiştir. İlerleme fasıldan fasıla ciddi farklılıklar göstermiştir. Genel uyum düzeyi ve idari kapasite konularında kat edilmesi gerek çok mesafe bulunmaktadır. Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan kısa vadeli öncelikler birçok alanda karşılanmaya devam etmektedir.

Malların serbest dolaşımı konusunda ilerleme sınırlı ve düzensiz olmuştur. Yeni ve global yaklaşımla kaydedilen ilerleme eski yaklaşımın geçerli olduğu sahalarda görülmemiştir. Yasama ve idari kapasite ile ilgili olarak her açıdan kayda değer çaba gösterilmesine gereksinim vardır. *İşçilerin serbest dolaşımı* alanında ilerleme sınırlı kalmıştır. Sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonu kapasitesi konusunda kayda değer uğraş gösterilmesine ihtiyaç vardır. *İş kurma ve hizmet sağlama hakkına* ilişkin ilerleme sınırlı olmuştur. Genel uyum makul düzeyde olmakla beraber, bazı alanlarda kayda değer çaba gösterilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Hırvatistan, *sermayenin serbest dolaşımı* alanında belirli ölçüde ilerleme kaydetmiştir. Ancak, özellikle kara paranın aklanması ve AB vatandaşlarınca emlak alımı konularında ilave mesafe alınması gerekmektedir.

Kamu alımları konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Uyumun artırılmasına ve kurumsal çerçevenin güçlendirilmesine yönelik genel bir strateji geliştirilmesi için kayda değer çaba sarf edilmesi gerekmektedir. *Şirketler hukuku* alanında ilerleme memnuniyet vericidir. Şirket muhasebesi ve denetimi konularında dikkate değer mevzuat değişiklikleri yapılmıştır. Şirketlerde uyum sağlanmakla beraber uyumunun artırılması ve denetimi için gayret gösterilmeye devam edilmesi gerekmektedir. *Fikri mülkiyet hakları* yasasında, özellikle yasanın uygulanması konusunda, belirli ölçüde ilerleme kat edilmiştir. Ancak, çabaların devamı gerekmektedir.

Rekabet politikası alanında Hırvatistan, anti-tröst uygulamaları ve devlet yardımlarına ilişkin belirli ölçüde ilerleme sağlamaya devam etmiştir. Ancak, gösterilen çabaların

yoğunlaştırılması lazımdır. Önemli ölçüde ilave yasal uyumlaştırmaya, idari kapasitenin güçlendirilmesine ve daha etkin bir uygulama karnesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çelik ve gemicilik sektörlerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak ivedilikle gerçekçi planlar benimsenmesi gerekmektedir. Mali yardımlar konusu sorunlu olmaya devam etmektedir. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının ilgili hükümleri halen yerine getirilmemiştir.

Hırvatistan *mali hizmetler* alanında, özellikle sigorta mevzuatını geliştirmek ve bankacılık dışı sektör üzerinde entegre denetim otoritesi kurmak suretiyle belirli ölçüde ilerleme kaydetmiştir. Bu bağlamda, orta düzeyde uyum sağlanmış olup, daha fazla gayret gösterilmesi gerekmektedir.

Bilgi toplumu ve medya alanlarında belirli ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. Telekom piyasasında rekabet geliştirilmiştir. Elektronik iletişim ve enformasyon teknolojileri konularında orta düzeyde uyum sağlanmıştır. Ancak, Hırvatistan Telekomünikasyon Ajansının daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Medya ve görsel-işitsel alanlardaki mevzuat uyumu çalışmalarının sürdürülmesine ihtiyaç vardır.

Tarım alanında, kırsal kalkınma programlarının hayata geçirilmesi, kalite politikası ve organik tarım konularında başta olmak üzere makul düzeyde ilerleme sağlanmıştır. Ancak, Ortak Tarım Politikasının uygulanması, yönetimi ve kontrolüne yönelik idari yapıların oluşturulması erken bir aşamadır. *Balıkçılık* alanında Hırvatistan, kaynak ve filo yönetimi ile denetim birimlerinin güçlendirilmeleri konularında belirli düzeyde ilerleme ve yasal uyum bakımından ilave gelişmeler kaydetmiştir. Bilgisayar tabanlı filo kayıtları, VMS (Vessel Monitoring Systems – Tekne İzleme Sistemleri), veri toplama ve denetim sisteminin güçlendirilmesi konularındaki önemli eksikliklerin giderilmesi için ilave çabalar beklenmektedir. Devlet yardımlarının da uyumlaştırılması gerekmektedir. *Veterinerlik, bitki sağlığı ve taşkınların önlenmesinde* belirli ilerlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak, kapsamlı bir taşkın önleme stratejisi belirlenmesi ve ilgili yasal çerçevenin oluşturulması dahil olmak üzere ciddi çabalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Ulaştırma politikası alanında tatminkar ilerleme görülmüştür. Kara, hava ve deniz yoluyla taşımacılık konularında uyumlaştırma devam etmiştir. Ancak, uygulamanın güçlendirilmesine yönelik ilave mevzuat kabul edilmesi ve özellikle idari kapasitenin geliştirilmesi için gösterilen gayretlerin yoğunlaştırılması gerekmektedir. Enerji arz güvenliği ile ulusal enerji ve doğal gaz piyasası konuları dahil *enerji* alanında belirli düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Hırvatistan Enerji Topluluğu Anlaşmasını onaylamıştır. Ancak, enerji verimliliği, nükleer güvenlik ve düzenleyici çerçevenin güçlendirilmesine ilişkin hususlar başta olmak üzere gösterilen çabaların artırılması gerekmektedir.

Vergilendirme konusunda alınan mesafe sınırlı olmuştur. Yasal uyuma ilişkin genel ilerleme sınırlı kalmıştır. Vergi idaresinin kayda değer ölçüde modernleştirilmesi ve enformasyon teknolojilerinden daha fazla yararlanması gerekmektedir. Hırvatistan, *ekonomik ve parasal birlik* ile ilgili olarak belirli düzeyde mesafe kat etmiştir. Genel olarak hazırlıklar yolunda gitmektedir. Ancak, özellikle Merkez Bankasının tam bağımsızlığının güvence altına alınması hususunda daha fazla çaba gerekmektedir. Hırvatistan, *istatistik* konusunda iyi ilerleme kaydetmiştir. Gösterilen gayretlerin devamı ve özellikle sürdürülebilir ulusal finansmanın güvence altına alınması önem arz etmektedir.

Sosyal politika ve istihdam ile ilgili olarak kaydedilen ilerleme sınırlıdır. Bu alandaki idari kapasitenin zayıflığının giderilmesi için kayda değer gayret sarf edilmesi gerekmektedir.

Hırvatistan'ın, *işletme ve sanayi politikası* konusunda sağladığı ilerleme düzensiz olmuştur. İş ortamı ve KOBİ'ler alanlarında görülen ilerleme memnuniyet vericidir. Ancak, özellikle çelik ve gemi yapımı sektörlerinde teşebbüslerin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili önemli zorluklar devam etmektedir. *Trans-Avrupa Şebekeleri* konusunda belirli ölçüde ilerleme görülmüştür. *Bölgesel politikalar ve yapısal araçların koordinasyonu* konularında da belirli düzeyde ilerleme olmuştur. Ancak, AB finansmanının uygulanmasına ilişkin idari yapıların kurulması noktasında kayda değer çaba gösterilmesine ihtiyaç vardır.

Yargı ve temel haklara ilişkin olarak belirli ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, yargı reformu ve yolsuzlukla mücadelede kayda değer iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Temel haklar alanında daha da iyileştirilebilecek hususlar bulunmaktadır. *Adalet, özgürlük ve güvenlik* alanında Hırvatistan özellikle sınır yönetimi, vize politikaları ve iltica konularında mesafe kat etmiştir. Ancak, entegre sınır yönetimi eylem planı güncellenmelidir, ayrıca bu alanda kullanılan teçhizatın yenilenmeye ihtiyacı vardır. Özellikle örgütlü suçlara ilişkin olarak uygulamanın ve idari kapasitenin güçlendirilmesi kayda değer ölçüde sürdürülebilir çaba gerektirmektedir.

Bilim ve araştırma ile *eğitim ve kültür* fasıllarında makul düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Her ikisinde de, iyi bir hazırlık düzeyine erişilmiştir. *Çevre* konularının genelinde, özellikle hava ve su konuları, doğanın korunması, kimyasallar ve GMO'lara (genetik olarak oynanmış organizmalar) ilişkin olarak tatminkar gelişme kaydedilmiştir. Ancak, bu faslın kapsamının genişliği ve karmaşıklığı göz önüne alındığında, halen büyük çabalara ihtiyaç vardır. İdari kapasite zayıf olup, ihtiyaç duyulan dikkate değer büyüklükte yatırımlar için halen finansman bulunmasına ihtiyaç vardır. *Tüketicilerin ve sağlığın korunması* alanında Hırvatistan sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Mevzuat uyumu kapsamında yapılacak çok çalışma vardır, ayrıca piyasa gözetimi AB standartlarına uzaktır.

Gümrük birliği alanında Hırvatistan, özellikle gümrük işlemlerini ve fikri mülkiyet haklarının gümrük korumasını daha fazla uyumlaştırarak bir ölçüde ilerleme sağlamıştır. Ancak, idari kapasitenin kayda değer düzeyde geliştirilmesi ve enformasyon teknolojilerinden daha fazla yararlanılması (bağlanırlığının artırılması) gerekmektedir. Hırvatistan *dış ilişkiler* alanında belirli düzeyde ilerleme kaydetmiştir. *Dış, Güvenlik ve Savunma Politikasına* ilişkin olarak ilerleme devam etmiştir. Hırvatistan, AB deklarasyonları ve diğer ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) araçlarına sistematik olarak uymayı sürdürmüştür.

Mali kontrol konusunda, özellikle Kamu İç Mali Kontrolü, dış denetim ve Euro'nun sahteciliğe karşı korunmasına ilişkin olarak belirli düzeyde ilerleme sağlanmıştır. Ancak, iç denetim ve mali yönetim bağlamında kapasitesinin artırılması lazımdır. AB'nin mali çıkarlarını korumaya yönelik yapılar henüz tamamlanmamıştır. *Mali ve bütçesel hükümlere* ilişkin belirgin bir ilerleme olmamıştır.

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya

Üyelik başvurusuna ilişkin olarak geçen yıl hazırlanan görüşte belirtildiği üzere, Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya *siyasi kriterleri* yerine getirme yolundadır. Ancak, reformların hızı 2006 yılında yavaşlamış olup, Makedonya'nın çabalarını arttırması gerekmektedir. Avrupa Ortaklığında yer alan kısa vadeli siyasi öncelikler kısmen yerine getirilmiştir.

Ohrid Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasına devam edilmesi, ülkenin istikrarı ile **demokrasi ve insan haklarının** pekiştirilmesine katkıda bulunmuştur. Daha fazla ilerleme sağlanması için, tüm siyasi partilerin aralarında Ohrid Anlaşmasının lafzı ve ruhuna uygun şekilde mutabakat oluşturma yönünde gerekli çabaları göstermeleri lazımdır.

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya, Temmuz ayında gerçekleştirilen parlamento seçimlerine hazırlık bağlamında seçim sürecinin güçlendirilmesi hususunda mesafe kaydetmiştir. Seçimlere ilişkin yasal ve kurumsal çerçevede ODIHR (AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi) tavsiyeleri doğrultusunda ve Avrupa Ortaklığının önemli bir önceliği çerçevesinde reform yapılmıştır. Temmuz ayındaki seçim süreci büyük ölçüde uluslararası standartlarda yürütülmüştür. Ancak yine de, seçimlerden önce ve seçimler sırasında usulsüzlükler meydana gelmiştir. Bir sonraki seçimlerde standartlara tam olarak ulaşılması için büyük gayret gösterilmesi gerekecektir. Kurumların düzgün işlemelerinin sağlanması için, hükümette ve muhalefette yer alan tüm siyasi partiler arasında başta Parlamento çatısı altında olmak üzere yapıcı bir diyaloga gereksinim bulunmaktadır.

Kamu idaresi reformuyla ilgili olarak, 2000 yılında kabul edilen Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanmaya devam edilmiştir. İdarenin yönetiminin iyileştirilmesine ve kamu kararlarının şeffaflığının artırılmasına yönelik adımlar atılmıştır. Ademi merkezîyetçilik süreci devam etmiş, kamu hizmetleri iyileşmeye başlamıştır. Geriye kalan sorunların çözümü için hükümetin ve belediyelerin etkin şekilde sorumluluk almaya devam etmesi gerekmektedir. Ancak, idarede tayinler ve işten çıkarmalar siyasi mülahazalarla yapılmaya devam etmektedir. Hükümet değiştikten sonra idarede geniş çaplı değişiklikler meydana gelmiştir. İdarenin bağımsızlığının ve profesyonelliğinin, ayrıca idari kapasitenin güçlendirilmesi lazımdır.

Avrupa Ortaklığında talep edildiği üzere, *yargı sisteminde* önemli bir reform başlatılmıştır. Bağımsız ve etkin bir yargı için gerekli anayasal ve yasal çerçeve büyük ölçüde oluşturulmuştur. Yargı reformunun uygulanması, ciddi bir konu, ayrıca Avrupa Ortaklığının önemli bir önceliği olup, gösterilen çabaların sürdürülmesini ve sağlanan başarıların devam ettirilmesini gerektirmektedir. Hukukun üstünlüğünün ülke çapında etkin bir şekilde sağlanmasına yönelik atılması gereken adımlar vardır. Polis reformunda yavaşlamaya neden olan gecikmelerden sonra yeni polis kanununun kabul edilmesiyle Avrupa Ortaklığı'nın kilit bir önceliği yerine getirilmiştir. Anılan kanunun uygulanmasının sağlanması amacıyla Hükümet ile iktidar arasında yapıcı işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır.

*Yolsuzlukla mücadele*ye ilişkin yasal ve kurumsal çerçeve güçlendirilmiştir. Konuyla ilgili birimler arasında işbirliği ve koordinasyon iyileştirilmiştir. Ancak, yolsuzluk yaygınlığını korumaktadır. Birçok yolsuzluk iddiası araştırılmayı beklemektedir. Mevzuatın tam olarak uygulanmasına ve gösterilen gayretlerin artırılması için güçlü siyasi iradeye gereksinim duyulmaktadır.

İnsan hakları ve azınlıkların korunmasına ilişkin olarak, Ohrid Anlaşması hükümlerinin uygulanması sürdürülmelidir. Genel olarak, etnik gruplar arasındaki ilişkiler iyileşmeye devam etmiştir. Ancak, birçok alanda kayda değer ilave çaba gerekmektedir. Ceza Kanununda yapılan değişikliklerle, iftira suçu için öngörülen hapis cezaları kaldırılmıştır. Gözaltına alınanlara kötü muamele yapıldığı iddialarının araştırılması için kullanılan yöntemler, özellikle Ombudsman ve İçişleri Bakanlığı arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi suretiyle iyileştirilmelidir. Telefon dinleme uygulamaları uygun bir yasal çerçeve yokluğunda yapılmaya devam edilmektedir. Etnik gruplar arasında güvenin geliştirilmesi için daha fazla

çaba gösterilmelidir. Farklı toplulukların kamu idaresinde temsilieri orantısızdır. 2005-2015 Roma Katılımının On Yılı çerçevesinde benimsenen eylem planlarının uygulanmaları hususunda belirli düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, Roma topluluğunun durumu endişe uyandırmaya devam etmektedir.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler ile ilgili olarak, Makedonya Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliğini devam ettirmiştir. Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesinden geri dönen davaların transferine hazırlık amacıyla yargı reformunun daha da ilerlemesi gerekmektedir. Ülke Kosova'nın statüsü görüşmelerinde yapıcı bir tutum sergilemektedir. Uluslararası Ceza Divanı Roma Statüsüne taraf olmasına rağmen ABD ile arasında ikili teslim etmeme anlaşması bulunması ilgili AB mevzuatı ile uyumlu değildir.

Makedonya bölgesel işbirliği konusunda aktif ortak konumunu sürdürmüştür. Komşularla ikili ilişkilerinde gelişme kaydedilmesine rağmen ülkenin ismi ile ilgili olarak bir ilerleme sağlanamaması bir sorun olarak devam etmektedir. Yunanistan'la, BM şemsiyesi altında, isim sorununa iki taraf için de müzakere edilen ve kabul edilebilir bir çözüm bulunması ve böylece bölgesel işbirliği ve iyi komşuluk ilişkilerine katkıda bulunulması, yapıcı bir yaklaşımla yeni çabaları gerektirmektedir.

Ekonomik kriterlerle ilgili olarak, Makedonya işleyen bir pazar ekonomisi oluşturulması konusunda ileri durumdadır. Orta vadede Birlik içerisindeki rekabet baskısı ve pazar güçleri ile baş edebilmesi için istikrar ve reform çabalarını sürdürmesi gerekmektedir.

Ülkede ekonomi politikalarının esasları konusunda geniş bir uzlaşma bulunmaktadır. Sağlam bir iktisat politikası karışımı ile makroekonomik istikrar ve öngörülebilirlik daha da artmıştır. Enflasyon kontrol altındadır. Kamu kesimi harcamaları dengeye yakın durumdadır ve kısmen düşük düzeydeki kamu kesimi borcu daha da azalmıştır. Fiyat ve ticari serbestleştirme geniş anlamda tamamlanmış ve devletin elindeki işletmelerin özelleştirilmesi devam etmiştir. Pazara giriş ve çıkış önündeki engeller, Avrupa Ortaklık Anlaşmasının önemli bir önceliği olan kayıt usulleri sayesinde, iflasın basitleştirilmesi ve hızlandırılması yoluyla azaltılmıştır. Finans sektörünün istikrarı artmıştır. Ayrıca, insan kaynaklarının kalitesini arttırmak ve ülkenin altyapısını iyileştirmek amacıyla önlemler alınmıştır. Büyük ölçüde özelleştirme çabaları sayesinde, doğrudan dış yatırımlar önemli ölçüde artmıştır. Avrupa Birliği ile ekonomik entegrasyon ileri durumdadır.

Diğer yandan, pazar ekonomisinin işleyişi idari usullerin yavaşlığı, yolsuzluk, bürokrasi ve düşük seviyedeki yasal belirlilik gibi kurumsal zayıflıklardan dolayı engellerle karşılaşmaktadır. Yargıdaki sorunların darboğaz yaratması, iş atmosferinde olabilecek daha hızlı bir ilerlemeyi engellemektedir. İş ve finans pazarları halen zayıf işlemekte bu da yüksek işsizliğin azaltılmasını zorlaştırmakta ve işletmelere kredi sağlanmasını engellemektedir. Eğitim sistemi ülkenin ihtiyaçlarını yeterli derecede yansıtmamaktadır. Bu faktörler sadece orta dereceli bir ekonomik büyümeye imkan tanımıştır. Büyük ölçekteki kayıt dışı sektör ekonomide önemli miktarda çarpıklıklara neden olmaktadır. İhraç ürünlerinin mal yapısı çok yoğundur.

Ülke **üyelik yükümlülüklerini üstlenme kapasitesini** geliştirmek için ilave çabalarda bulunmuştur. Halen mevzuatı uygulamada ve etkili bir şekilde yürütmede önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Avrupa Ortaklığının kısa dönem önceliklerini yerine getirmede biraz ilerleme kaydedilmiştir.

Malların serbest dolaşımı konusunda, yatay önlemlerde biraz ilerleme sağlanmıştır. Buna rağmen, bu sektördeki AB mevzuatının çoğunluğunun uyarlanması ve uygulamaya konulması gerekmektedir. İşçilerin serbest dolaşımı konusunda ilerleme sınırlı ve hazırlıklar halen erken bir aşamadır. İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir. AB mevzuatıyla uyum için ileri çabalar gerekmektedir. Malların serbest dolaşımı konusunda, özellikle ödeme sistemleri alanında biraz ilerleme sağlanmıştır. Ancak daha çok çaba gerekmektedir. Özellikle, para aklama konusundaki yasal ve kurumsal çerçeveye güçlendirilmelidir.

Kamu alımları konusunda etkili bir kamu alımları sisteminin kurulmasıyla önemli ilerleme kaydedilmiştir. Ancak etkili bir çözüm sisteminin oluşturulması için ileri çabalar gerekmektedir. *Şirket hukuku* konusunda, Avrupa Ortaklığı'nda talep edildiği şekliyle şirket kayıtlarında tek durak sisteminin getirilmesiyle, önemli ilerleme kaydedilmiştir. Kabul edilen kuralların etkili uygulanmasının sağlanması için ilave çabalar gerekmektedir. *Fikri mülkiyet hakları* kanunu konusunda özellikle sanayi ürünleri hakları alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak korsanlıkla ve sahtecilikle mücadele çerçevesinde SAA ile uyumu sağlamak için, yürütme kapasitesi, idari yapılar ve siyasi iradenin güçlendirilmesi gibi hususlarda çabaların artırılması gerekmektedir. Mevzuat ile uyum hazırlıkları halen erken bir aşamadır.

Rekabet alanında, yasal çerçeveye sınırlı olmak üzere biraz ilerleme sağlanmıştır. Bilhassa Rekabetin Korunması Komisyonunun işleyişinin sağlanması konusunda, mevcut mevzuatın çok daha etkili şekilde uygulanması için önemli çaba gerekmektedir.

Mali hizmetler konusunda, ülkenin ulusal mevzuatını çeşitli sektörlerde AB standartlarıyla uyumlaştırmaya devam etmesiyle biraz ilerleme sağlanmıştır. Ancak, bilhassa banka ve sigortacılık sektörlerinin denetiminde bazı aksaklıklar devam etmektedir.

Bilgi toplumu ve medya konusunun bazı alanlarında ilerleme hatırı sayılır derecededir. Elektronik haberleşme ve bilgi teknolojileri ve görsel-işitsel sektörde mevzuat biraz daha uyumlaştırılmıştır. Ancak, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını ihlal etmemek ve Avrupa Ortaklığının önemli bir önceliğini karşılamak üzere, operatörler arasında ayrımcılığın önlenmesi ve düzenleyici kurumun bağımsızlığının sağlanması suretiyle telekomünikasyon pazarının serbestleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir.

Tarım ve kırsal kalkınma alanında kısmi ilerleme sağlanmıştır. Uyum başlatılmış ancak erken bir aşamadır. *Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı* politikalarının bazı kısımlarında ilerleme kaydedilmiştir. AB mevzuatı ile uyum için mevzuatın oluşturulması ve uygulanması gecikmiştir. *Balıkçılıkta* AB mevzuatıyla uyum hazırlıkları erken bir aşamadır.

Ulaştırma politikasının bazı alanlarında iyi ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, bütün ulaştırma sektörlerinde idari kapasiteyi güçlendirme ve uyum için önemli çaba gerekmektedir. Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya tarafından Mayıs 2006'da onaylanan *Enerji Topluluğu Anlaşması* bağlamındaki taahhütler çerçevesinde uygulama mevzuatının kabulü öncelik konusudur.

Vergilendirme alanında yasal uyum konusunda ilerleme sağlanmıştır. Ancak, mevzuatı uyumlaştırma, mevzuatın etkili uygulamasının sağlanması ve vergi toplanması konusundaki idari kapasiteyi güçlendirmek amacıyla önemli çabalar gerekmektedir.

Ekonomik ve parasal politika alanında ilerleme sınırlı olmuştur. Ancak, genel olarak hazırlıklar ileri durumdadır. *İstatistik* alanında biraz ilerleme sağlanmıştır. Mevzuatla daha ileri uyum ve idari kapasitenin esaslı şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal politika ve istihdam konusunda, bilhassa iş ve eşit fırsatlar mevzuatında belirgin ilerleme sağlanmıştır. Ancak özellikle sağlık ve işte güvenlik alanında, AB mevzuatıyla uyumlaştırılması ve güç pazar koşulları dikkate alınarak istihdam politikasında önemli çabalar gerekmektedir. *İşletme ve sanayi* politikası alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Halen, sınai, teknolojik ve yenileşme stratejileri olmayan ülkede sektör politikaları ve araçlar geliştirmek için ilave çaba gerekmektedir. *Trans-Avrupa şebekeleri* konusunda, Makedonya bölgesel girişimlere katılmaktadır. Altyapının iyileştirilmesi konusunda gerek duyulan önemli miktarda finansal katkı bir darboğaz oluşturmaktadır. *Bölgesel politika* ve yapısal araçların eşgüdümü alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Bölgesel kalkınma konusundaki mevzuatı uyumlaştırmak ve kurumsal çerçeve ile idari kapasiteyi güçlendirmek önemli çaba gerektirecektir.

Yargı ve temel haklar alanında, Anayasa ve yasal çerçeve yargı reformunun uygulanmasına imkan vermek için değiştirilmiştir. Yolsuzlukla mücadelede, yasal ve kurumsal çerçevede bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, yargının bağımsızlığını ve verimliliğini geliştirmek halen önemli bir zorluktur ve yolsuzlukla mücadele için çok güçlü bir siyasi irade gerekmektedir. Temel haklarda ilerleme konusunda atılması gereken ilave adımlar vardır. Kişisel datanın korunmasına ilişkin durum endişe yaratmaya devam etmektedir. *Adalet, özgürlük ve güvenlik* alanının bazı kısımlarında, özellikle göç ve vize politikası ve sınır yönetimi konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Sınır yönetimi stratejisinin daha ileri derecede uygulanması gerekmektedir. Yargı işbirliği, polis işbirliği, örgütlü suçlar ve uyuşturucuyla mücadele konusunda ilerleme daha sınırlı olmuştur. Yürütme ve idari kapasitenin güçlendirilmesi için önemli ve sürekli çaba gerekmektedir.

Makedonya, *bilim ve araştırma* alanında daha bütüncül bir politika hazırlamaya başlamıştır. *Eğitim ve kültür* alanında ilerleme sağlanmıştır. *Çevre* konusunda, yasal mevzuatı güçlendirmek için biraz ilerleme kaydedilmiştir. Ancak bu fasılda, AB mevzuatıyla uyum için hazırlıklar erken bir aşamadadır ve mevzuatın uygulanması ve yürütülmesi için belirgin çabalar gerekmektedir. *Tüketici ve tüketici sağlığını koruma* alanında, bilhassa güvenlikle ilgili alınan önlemlerle bazı yasal ilerlemeler kaydedilmiştir. Daha ileri yasal uyum ve ülke genelinde işleyen bir tüketici ve tüketici sağlığını koruma sistemi oluşturulması için sürekli çaba gerekmektedir.

Gümrük birliği alanında esaslı yasal uyum gerçekleşmiştir. Avrupa Ortaklığında önemli bir önceliği bulunan ve SAA'yı ihlal eden harçlar kaldırılmıştır. Ancak, mevzuatın yürütülmesi için idari kapasitenin daha da güçlendirilmesi çerçevesinde personel, bilgi teknolojileri ve diğer teçhizat gerekmektedir.

Dış ilişkiler konusunun bazı alanlarında, özellikle çift kullanımlı mallar ve CEFTA çerçevesinde bölgesel işbirliği alanında ilerleme kaydedilmiştir. *Dış, güvenlik ve savunma politikası* alanında ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle uluslararası kısıtlayıcı önlemler konusunda daha ileri derecede uyum gerekmektedir.

Mali kontrol alanında yasal ilerleme kaydedilmiştir. Ancak özellikle kamu iç mali kontrolü, dış denetim ve dolandırıcılıkla mücadele kapasitelerinin güçlendirilmeleri doğrultusunda

büyük çaba gösterilmesi gerekmektedir. *Mali ve bütçesel hükümler* alanındaki ilerleme sınırlı olmuştur. Ancak, temel ilkeler ve kurumlar mevcuttur.

Karadağ

Siyasi kriterlere ilişkin olarak, Karadağ belirli ölçüde ilerleme kaydetmiştir. Ülke Avrupa Ortaklığının kilit önceliklerini büyük ölçüde ele almıştır. Ancak hala önemli oranda sonuç alınması gerekmektedir.

Karadağ Anayasal Şartın gerekleri ve Avrupa Birliğinin tavsiyeleriyle uyumlu olarak 21 Mayıs 2006 tarihli referandumun organizasyonunu ve yürütülmesini sorunsuz şekilde gerçekleştirmeyi başarmıştır. Karadağ bağımsız bir devlet olarak, yeni yetkilerinin gerektirdiği yasal ve kurumsal yapılanmayı oluşturma süreci içindedir. Karadağ'ın özellikle yeni bir Anayasa kabul etmesi gerekecektir. Söz konusu Anayasanın Avrupa standartlarıyla uyumlu olması ve geniş bir mutabakatla kabul edilmesi gereklidir. Karadağ'ın Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaları da imzalaması ve onaylaması gerekecektir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü konusunda, 10 Eylül 2006 tarihli parlamento seçimleri uluslararası standartlara uygun şekilde yapılmıştır.

Hükümet ve parlamento, etkinliklerinin artırılması amacıyla süregelen bir çaba göstermiştir. Hükümet, kendi faaliyetlerindeki kilit alanlarda eşgüdüm mekanizmaları tesis etmiştir. Parlamento yeni usul kuralları kabul etmiştir. Avrupa bütünleşmesi de dahil olmak üzere, özel önemi haiz tercihlerde siyasal mutabakatın teşkil edilmesi için gerekli unsurlar belirlemeye başlamıştır. Bu sürecin kararlılıkla devam ettirilmesi ve özellikle parlamentonun çalışmalarına yansıtılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Kamu yönetimi reformu için yasal çerçevenin tesisinde ilerlemeler devam etmiş olup, yeni bir personel alım sistemi de yürürlüktedir. Kamu görevlilerinin eğitimi konusunda mesafe kaydedilmiştir. Ancak, kamu yönetiminde hala ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Kilit bir Avrupa Ortaklığı önceliğine uygun olarak, kamu yönetiminin siyasetin etkisinden arındırılmasının ve profesyonelliğin tam olarak sağlanması gereklidir.

Yargı sisteminin genel olarak güçlendirilmesine devam edilmiştir. Bu konu, önemli bir Avrupa Ortaklığı önceliğidir. Yargı mensuplarının eğitimine dair bir yasanın kabul edilmesi ve devlet yargı eğitim merkezinin kurulması yerinde adımlardır. Buna rağmen, uygulamada etkinliğin ve yargı bağımsızlığının sağlanmasında sorunlar mevcuttur. Yargı reformuna ilişkin olarak belirlemeye başlayan mutabakatın ardından uygulamaya yönelik somut adımlar atılmalı ve planlar yakın bir gelecekte sonuçlandırılarak uygun kaynaklar bu amaca tahsis edilmelidir. Yargıç ve savcıların atanmaları ve görevde yükselmeleri siyasetin etkisinden arındırılmalı, profesyonel ve objektif kıstaslara dayandırılmalıdır.

Özellikle belirli sayıda planlama belgesinin Hükümet tarafından kabul edilmesi ve raporlama sistemindeki ilerlemelerle *yolsuzlukla mücadelede* alanındaki irade güçlenmiştir. Yolsuzlukla Mücadele İdaresi, bazı vakaları yetkili organlara sevk etmeye başlamıştır. Ancak, yolsuzluk Karadağ'da yaygın bir sorun olmaya devam etmekte, yasal ve kurumsal yapılanmanın geneli yolsuzluğa geçit veren, devletin yolsuzluğu etkin şekilde önlemesini ve iddiaları yargı önüne getirme kapasitesini sınırlandıran boşluklar yaratmaktadır. Parlamento, önemli ölçüde gözden geçirilmesi ve kararlılıkla uygulanması gereken çıkar çatışması yasasını değiştirememiştir.

Bağımsızlığın ardından Karadağ, *insan haklarının ve azınlıkların korunması* alanında yasal ve kurumsal yapılanmanın oluşturulması sürecinin başlangıç aşamasındadır. Bundan sonraki dönemde, hapishaneler de dahil insan ve azınlık haklarına, dinsel özgürlüklere, ayrımcılığın yasaklanmasına ve Roma toplumu ile mültecilerin durumuna dair anayasal güvenceler getirilmesine özel önem verilmelidir. Medya bağımsızlığının ve profesyonelliğin güçlendirilmesi ve bilgi edinme kanununun daha da kararlı şekilde uygulanması gereklilik arz etmektedir. Yayın Otoritesi'nin bağımsızlığı korunmalıdır.

Bölgesel sorunlar ve uluslararası yükümlülükler ilişkin olarak, kilit bir Avrupa Ortaklığı önceliğine uygun şekilde, Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesiyle işbirliğinin sağlanması halihazırda tatminkar düzeyde olup, sözkonusu işbirliğinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Çok sayıda Bosnalı mültecinin 1992 yılında kaybolmalarına dair sürmekte olan soruşturma endişe yaratmaktadır. Karadağ bölgesel işbirliğine destek vermektedir. Bu ülke, havacılık, ulaşım altyapısı ve enerji gibi alanlardaki bölgesel girişimlerin aktif bir katılımcısıdır. Komşu ülkelerle iyi ilişkilere sahiptir. Bağımsızlığın ardından Sırbistan'la arasında çözülmeyi bekleyen meselelerin sorunsuz şekilde çözüme kavuşturulması da bölgesel istikrara katkıda bulunmuştur. Karadağ Avrupa ortaklığı çerçevesinde kilit önceliğe sahip olan Kosova konusunda da yapıcı bir yaklaşım sergilemiştir.

Ekonomik kriterler açısından Karadağ, işleyen bir pazar ekonomisi olma yolunda belli gelişmeler kaydetmiştir. Birlik içindeki rekabetçi baskı ve piyasa güçleriyle başa çıkabilmek için reform çabalarının sürdürülmesi gereklidir.

Karadağ, ekonomi politikalarının temellerine dair geniş bir mutabakatı sürdürmüştür. Makroekonomik istikrar gittikçe güçlenmektedir. Özellikle ekonomik büyüme hız kazanmış ve enflasyon kontrol altına alınmıştır. Kamu borçları azaltılmış ve bütçe gelirleri artış göstermiştir. Ülke önemli ölçüde doğrudan yabancı yatırım çekmeye devam etmektedir. Fiyat liberalizasyonu hemen hemen sağlanmıştır. Özelleştirme programında ilerleme gözlenmiş ve şirketlerin kurulması kolaylaştırılmıştır. Yargının ticari uyuşmazlıkları ele alma kapasitesi artmıştır. Mali aracılık derinleşmiş olup, bilişim sanayilerinin yeniden yapılandırılması süreci devam etmektedir.

Ancak, ekonomik büyümenin kilit önemdeki birkaç sektöre ve teşebbüse bağımlılığı devam etmektedir. Dış dengesizlikler artmıştır. İşgücü piyasası oldukça katı olup, işsizlik oranı yüksektir. Hem iç hem de dış kontroller için mali denetim sisteminin geliştirilmesi ihtiyacı mevcuttur. Ekonomik ortam, belediyeler düzeyi de dahil, düzenleyici koşullar nedeniyle gelişmemektedir. Altyapı yatırımlarının seviyesi düşüktür. Bazı kamu teşebbüsleri vadesi geçtiği halde ödenmemiş olanlar da dahil olmak üzere, yüksek miktarda borç yükü altındadır. Devlet yardımları yapısının güçlendirilmesi şarttır. Tüm yeni yardım tedbirlerinden oluşan harcama öncesi kontrol sistemi kurulması gerekmektedir. Kamu teşebbüsleri daha fazla yeniden yapılandırmayı beklemekte olup, özelleştirme planı sadece kısmen tamamlanmıştır. Ticarete açıklık ve AB ile ticari entegrasyon son dönemde artış göstermiş, ancak düşük seviyede kalmıştır. Özelleştirme yöntemlerinin etkin ve adil olması gereklidir.

Karadağ, çoğu alanda mevzuatını ve politikalarını Avrupa standartlarına yaklaştırmada belli ilerlemeler kaydetmiş ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakereleri de dahil olmak üzere, özellikle Avrupa entegrasyonuna ilişkin konuların eşgüdümünde idari kapasitesinin güçlendirilmesinde gelişme göstermiştir. Ancak ülke halihazırda hazırlıkların erken bir

aşamasındadır ve yasal sürecin ve uygulamanın sonuçlandırılması için önemli miktarda kaynak tahsis edilmesi gerekmektedir.

İç pazar konusunda Karadağ standardizasyon, belgeleme, ölçümleme, pazar gözetimi ve fikri mülkiyet hakları alanlarındaki yeni yetkilerini tam olarak üstlenmek üzere gerekli yasal ve idari hazırlıkları başlatmıştır. Tüketicinin korunması ile hayvancılık, balıkçılık ve bitki sağlığını da içeren sağlık koruma kontrolleri alanlarındaki hazırlıklar başlangıç aşamasındadır. Fikri mülkiyet hakları alanındaki mevzuatın uygulanmasının güçlendirilmesi yönünde ilerleme sağlanması gerekmektedir. Karadağ'ın ayrıca, Devlet Birliğinin bu alanda taraf olduğu tüm uluslararası anlaşmalara da katılması gerekecektir.

Hizmetler sektörü, *iş kurma hakkı* ve *sermayenin serbest dolaşımı* alanlarında ilerleme kaydedilmiştir.

Gümrük reformunda yol kat edilmiş olmakla birlikte bilhassa menşe kurallarının uygulanması ve yasal çerçeveye ilgili önemli sorunlar devam etmektedir. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının sonuçlandırılabilmesi ve müteakip uygulaması için AB'nin bu alandaki standartlarına uyum sağlanması gereklidir. Son dönemde kara sınırlarında kurulan gümrüksüz satış mağazaları, kaçakçılık riskini arttırmaları nedeniyle bir endişe kaynağı teşkil etmektedir. Vergilendirme alanındaki reformların devam ettirilmesi gereklidir.

Rekabet konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, rekabet kurumuna operasyonel bağımsızlık kazandırmak ve kaynak sağlanması ile devlet yardımları için yasal mevzuat geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik hazırlıklarda mesafe kat edilebilmesi için daha fazla ilerleme sağlanması gerekmektedir. *Kamu alımları* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiş olup ahiren gözden geçirilen kanunlar ve ikincil mevzuatın ilgili kurumların bu alandaki performansını güçlendirmesi beklenmektedir. Ancak, kamu alımları mevzuatının bir bütün olarak uygulanması tatmin edici seviyede değildir ve iyileştirilmesi gerekmektedir. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının uygulanabilmesi için bütün bu alanlarda ilerleme kaydedilmesi icap etmektedir. *İstihdam politikaları* bakımından sınırlı bir ilerleme sağlanmıştır. İhtiyaçlar ile becerilerin eşleştirilmesinde yeterli çalışma bulunmayan Karadağ'da işsizlik hala önemli bir sorundur. İşçi sağlığı ve güvenliği konuları ile cinsiyet eşitliği alanları başta olmak üzere müktesebatın önemli bir kısmı hala aktarılmış değildir. *Eğitim* sahasında devam etmekte olan reformlar, ülkenin Bologna süreci kapsamında Avrupa Yüksek Öğrenim alanına entegrasyonunun sürmekte olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ekonominin ihtiyaçlarına uyumlu beceri geliştirilmesi yönünde hala ciddi çabalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Karadağ, *sektörel politikalar* bakımından, endüstri ve KOBİ alanlarında Avrupa Ortaklığı önceliklerinin uygulanmasına yönelik olarak kısmen ilerleme kaydetmiştir. Ancak lisanslandırma sisteminin uyumlaştırılmasında sağlanan ilerleme sınırlıdır. İdari usullerin basitleştirilerek iş ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir. Çelik sektöründe yaşayabilirliği ve rekabetin sağlanabilmesi için yeniden yapılandırmaya gidilmesine gerek duyulmaktadır.

Tarım alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Tarımsal gelişme ve balıkçılıkla ilgili olarak Hükümet tarafından stratejiler benimsenmiş ve kamuoyunda tartışmaya sunulmuştur. Karadağ, veterinerlik sektörünün geliştirilmesine yönelik planlar hazırlamıştır. AB desteği ve bütçe kaynaklarının tahsisıyla reformlarda genel olarak kısmi bir ilerleme sağlanmıştır. Bununla birlikte, uygulama hala Avrupa standartlarının altındadır ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Çevre konusundaki hazırlıklar halen başlangıç aşamasındadır. Stratejik ve yasal belgelerin kabul edilmiş olmasına rağmen, yönetimde çevre ile ilgili idari kapasite ve kontrol yapılarının önemli ölçüde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Ulaştırma ve enerji konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Karadağ, bölgesel ulaştırma ağlarına aktif olarak katılmakta ve önceliklerini bunlara göre belirlemektedir. Karayolu taşımacılığı kanununun kabulünde ilerleme sağlanmıştır. Elektrik ve doğal gaz sektörlerindeki yeniden yapılandırma ve enerji verimliliğinin teşviki başta olmak üzere enerji sektöründe ilerleme kaydedilmiştir. Karadağ Enerji Topluluğu Anlaşmasını onaylamıştır.

Kamu iç mali denetimi ve dış denetim alanında, devlet denetim kurumunun kapasite artırımı bir ilerleme olarak kaydedilmiştir. Ancak, Karadağ'ın iç ve dış denetim sistemlerini önemli ölçüde iyileştirmesi, devlet denetleme kurumunun anayasal güvenceleri haiz, AB'nin en iyi uygulamalarıyla uyumlu bir üst denetleme kurumu olarak yapılandırılması gerekmektedir.

İstatistik alanında, ulusal istatistik sisteminin kurulmasıyla bazı ilerlemeler hayata geçirilmiştir. Ancak istatistiklerin genel kalitesi halen düşüktür. Bu alandaki taahhütlerin yerine getirilmesi ve AB standartlarıyla uyumlu olarak zamanında, güvenilir ve doğru istatistik bilgilerin sağlanabilmesi için Karadağ İstatistik Ofisi ve ulusal istatistik sisteminin diğer unsurlarının önemli ölçüde iyileştirilmesi gerekmektedir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik alanında, *sınır yönetimi* konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Karadağ bağımsızlığın ardından *vize politikası, iltica ve göç* alanlarında tüm sorumluluğu üstlenmiştir. Uygulama için gerekli olan yasal ve kurumsal çerçevenin oluşturulması için hazırlıklar başlatılmıştır.

Kara para aklamayla mücadele alanında bazı ilerlemeler hayata geçirilmiştir. Ülkenin mali istihbarat birimi olarak faaliyet gösteren Kara Para Aklamayla Mücadele Direktörlüğü, kanun uygulayıcı birimler ve komşu ülkelerle işbirliğini ilerletmiştir. Bununla birlikte, eşgüdüm ve bilgi değişiminin önemli ölçüde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Uyuşturucu ile mücadele alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Karadağ uyuşturucu kaçakçılığında transit ülke konumundadır ve ülkede uyuşturucu kullanımı artmaktadır.

Polisin yeniden yapılandırılması alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak polisin, bilhassa örgütlü suçlarla mücadele konusunda sahip olduğu kaynaklar ve araçlar yetersizdir.

Karadağ *örgütlü suçlarla mücadelede* bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele stratejisinin uygulanmasına yönelik olarak, Ağustos 2006'da bir eylem planı kabul edilmiştir. Bunun kanun uygulayıcı birimlerin uygulama kapasitelerinin artırılarak desteklenmesi gerekmektedir. *İnsan ticareti ile mücadele* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kamu kaynaklarıyla insan ticareti mağdurları için bir sığınma evi kurulmuştur. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının önemli bir ön koşulu olan kişisel bilginin korunmasına yönelik kanun hazırlama çalışmalarında ilerlemektedir. Kişisel bilginin korunması ile ilgili son durum endişe vermeye devam etmektedir. Karadağ, *terörizmle mücadele* alanındaki kapasitesini artırma sürecindedir.

Sırbistan

Siyasi kriterler bakımından, Sırbistan Avrupa Ortaklığı ile uyumlu ilerlemeler kaydetmiştir. Bununla birlikte ele alınması gereken bazı sorunlar bulunmaktadır. Sırbistan, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerine devam edilebilmesi için bir ön koşul olan Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliği yapması yönündeki uluslararası yükümlülüğünü henüz yerine getirmemiştir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü ile ilgili olarak, Sırbistan, Karadağ'ın bağımsızlığının ardından Devlet Birliği Anayasal Şartı uyarınca Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliğinin ardıl devleti olmuştur. Yetkili makamlar bu konuyu sorumlu bir biçimde ele almışlardır. İki Cumhuriyet arasındaki meselelerin çözüme kavuşturulmasına yönelik çalışmalar sorunsuz bir biçimde devam etmektedir. Bu süreç henüz tamamlanmamıştır.

Yeni Anayasanın kabulü memnuniyetle karşılanan bir gelişmedir. Öte yandan, başta yargı bağımsızlığı olmak üzere endişe yaratan konular bulunmaktadır. Anayasal çerçevenin geliştirilmesi ve demokrasi ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesine yönelik olarak uygulanması ve AB üyeliğiyle gelecekteki uyumunun sağlanması gerekmektedir. Kosova ile ilgili olarak nihai statüsü BMGK'nin 1244 sayılı kararı çerçevesinde oluşturulan siyasi sürecin sonunda belirlenecektir.

Sırbistan Parlamentosu yoğun yasal faaliyetlerini sürdürmüş, daha şeffaf ve kamuoyuna daha açık bir hale gelmiştir. Parlamentosunun usul kurallarının gözden geçirilmesi memnuniyetle karşılanan bir gelişmedir. Ancak Parlamentosunun işleyişinde bir takım zayıflıklar görülmektedir. Bazı parlamento üyeleri tartışmalı bir biçimde görevlerinden alınmıştır. Hükümet çalışmaları daha şeffaf bir hale gelmiştir. Avrupa Entegrasyon Ofisi, özellikle Avrupa Ortaklığının uygulanmasına yönelik Eylem Planı bağlamındaki olumlu çalışmalarını sürdürmüştür. Ancak Hükümet içindeki eşgüdüm noksanlığı devam etmektedir. Avrupa entegrasyonu konusuna hasredilmiş Bakanlıklar hala büyük farklılıklar arz eden kapasite ve kaynaklara sahiptir.

Avrupa Ortaklığının önemli bir önceliği olan *kamu yönetimi reformu* konusu, kamu görevine ilişkin yasal çerçevenin oluşturulmasıyla daha da ilerletilmiştir. Bu alanda, genel Avrupa standartları sağlanmış bulunmaktadır. Sırbistan bazı alanlarda yeterli idari kapasiteye sahiptir. Bu kapasitenin idarenin bütününde daha da geliştirilmesi gerekmektedir. İlgili kanunda öngörülen Ombudsman ataması Parlamento tarafından henüz yapılmamıştır.

Askeri reform, bir takım güçlükler ve ordudaki bazı unsurlardan kaynaklanan dirence rağmen devam etmiştir. Avrupa Ortaklığının temel önceliklerinden biri olan ordunun sivil denetimi hala yetersizdir. Yeni Anayasa ve Parlamentosunun gözden geçirilmiş usul kuralları daha etkin bir sivil denetim için gerekli esasları düzenlemektedir.

Yargı reformu stratejisi kabul edilmiş ve uygulanmasına başlanmıştır. Ancak Avrupa Ortaklığının temel önceliklerinden bir olan yargı bağımsızlığı hala siyasi etkiye maruzdur. Ticari mahkemelerin işleyişinin hızlanması gibi olumlu eğilimler görülmektedir. Bununla birlikte, adaletin idaresindeki verimlilik tatmin edici seviyede değildir. İdare ve temyiz mahkemelerinin oluşturulması ertelenmiştir.

Yolsuzlukla mücadele için Ulusal Strateji ve ilgili Eylem Planı kabul edilmiştir. Bazı sektörlerde somut neticeler elde edilmiştir. Ancak yolsuzluk bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu alanda açık ve etkin bir kurumsal düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması kapsamında insan haklarının durumu iyileşmeye devam etmiştir. Devlet Birliği İnsan ve Azınlık Hakları Bakanlığının yerine Başbakanlığa bağlı bir Ofis ihdas edilmiştir. Ancak sözkonusu Ofisin performansının nasıl olacağı henüz bilinmemektedir. Kiliseler ve dini örgütlere ilişkin yeni kanun, dini gruplara eşit muamele edilmesini teminat altına almamaktadır. Ayrımcılıkla mücadele alanında kapsamlı bir kanun hala mevcut değildir ve hoşgörünün teşviki için daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. İşkenceyi önlemek için ilave çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Mülklerin iadesi konusu henüz ele alınmamıştır.

Azınlık mensuplarının eğitim sistemine katılımını ve kamu yönetiminde temsilini teşvik amacıyla önlemler alınmıştır. Ancak azınlık dillerinde bilgi edinme alanında sorunlar devam etmektedir. Voyvodina'daki etnik gruplar arasındaki ilişkilerde iyileşme sürmüştür. Güney Sırbistan'daki durum gerginliğini korumaktadır. Sancak'ta Boşnak toplumu içinde olaylar meydana gelmiştir. Hükümet Roma halkına yönelik belli sayıda Eylem Planı benimsemiştir. Bununla beraber, Roma halkının durumu hassasiyetini korumaktadır. Mültecilerin, özellikle en hassas olanların yerel seviyede entegrasyonu halen zorluk arz etmektedir.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler bakımından, Sırbistan bölgesel işbirliğine katkıda bulunmaya ve komşularıyla ilişkilerini iyileştirmeye yönelik politikalar takip etmeye devam etmiştir. Havacılık, ulaştırma altyapısı ve enerji alanlarında bölgesel işbirliği konusunda ilerleme sağlanmıştır. Sırbistan, Avrupa Ortaklığı için anahtar nitelikte bir öncelik teşkil eden Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam işbirliği konusundaki uluslararası yükümlülüğünü tam olarak karşılamamaktadır. Sırp makamları, Kosova'nın gelecekteki statüsü konusunda 2005 yılında BM himayesinde başlatılan siyasi görüşmelere katılmaktadır. Belgrad, Kosova Sırplarının Otonom Yönetimin Geçici Kurumlarına katılımını engellemiştir. Avrupa Ortaklığı'nın kilit önceliğini yerine getirme konusunda Sırbistan'ın yapıcı bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir.

Ekonomik kriterler bakımından, Sırbistan işleyen bir piyasa ekonomisi olma yönünde kayda değer ilerleme gerçekleştirmiştir. Sırbistan'ın Birlik içindeki piyasa güçleriyle ve rekabet baskısıyla baş edebilmesi için istikrarın ve reform çabalarının sürmesi gerekmektedir.

Ekonomi politikasının idaresi ve reform konusundaki mutabakatın 2005 yılında devam ettiği görülmüştür. Düzelen ihracatın da yardımıyla cari işlemler açığı daralmıştır. Gerek özelleştirmeler gerek anonim ve ticari bankaların dış borçlanması döviz rezervlerinde artışa yol açmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, bilhassa özelleştirmelere bağlı olarak artmaya devam etmiştir. Sıkı para politikası ve mali konsolidasyon harcamalardaki düşüş ve vergi toplamadaki başarı sayesinde 2005 yılında da sürmüştür. Kamu borçları azalmıştır. Şirket kayıtları ve emeklilik reformu konusunda elle tutulur mesafe kat edilmiştir. Kolektif şirketler konusundaki ve bankacılık sektöründeki özelleştirmeler ilerlemiştir. Kamu şirketlerinin yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesi çalışmaları yoğunlaştırılmıştır. Şebeke endüstrileri konusunda gerekli düzenleyici çerçevenin oluşturulması konusunda belli bir ilerleme sağlanmıştır. AB ile ekonomik bütünleşme gelişmiştir.

Bununla birlikte, enflasyon ve dış açık nispeten yüksektir. 2006 yılı başından bu yana mali konsolidasyon durmuştur. Öngörülen kamu yatırımları artışı riski mali konsolidasyon ve

makroekonomik istikrarı tehlikeye düşürmektedir. Özel sektör borçlanmasının artışıyla dış borçlarda yükselme görülmüştür. İşsizlik daha da artmıştır. Çevrenin korunmasına yönelik yatırımlar ihmal edilmiştir. İç piyasadaki rekabet eksikliği ile şirketlerin yeniden yapılandırılması ve piyasadan çıkış prosedürleri konusundaki yavaş ilerleme neticesinde girişim sektörünün genel zayıflığı sürmüştür. Yeni iflas mevzuatı halen seyrek olarak uygulanmaktadır. Sermaye piyasaları halen başlangıç aşamasındadır. Ekonomiye devlet müdahalesi ana unsur olarak varlığını sürdürmektedir.

Sırbistan birçok alandaki mevzuatının Avrupa standartlarıyla uyumlulaştırılması hususunda ciddi ilerleme kaydetmiştir. Sırbistan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın tam olarak uygulanabilmesi için idari kapasitesini güçlendirmeye devam etmiştir. Bununla beraber, Sırbistan'ın AB ile gelecekteki bütünleşmesi açısından, yasal sürecin tamamlanması ve bilhassa güçlü çıkar gruplarının mevcut olduğu alanlarda uygulamanın tam olarak gerçekleşmesi konusunda çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Sırbistan hukuki ve idari açıdan AB *iç pazar* müktesebatına yaklaşma konusunda da ilerleme gerçekleştirmiştir. Sırbistan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'ndan doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla mevzuatını AB mevzuatıyla uyumlu hale getirmek yönünde çabalarını sürdürmüştür. Özellikle standardizasyon, uyum değerlendirmesi ve denklik, metroloji, hizmetlerin dolaşımı, anti-tröst, ortaklık hukuku ve gümrükler alanlarında ilerleme sağlanmıştır. Standardizasyon, belgeleme ve metroloji alanlarında yasal çerçeve oluşturulmuştur ve uygulanması gerekmektedir. Mali hizmetler alanında AB kurallarına daha da yaklaşmak için bir kanunlar paketi yasalaşmıştır. Bağımsız bir anti-tröst organı nihayet kurulmuştur. Gümrük idaresi, gümrük mevzuatının denetimi ve yönetimi konusunda büyük ilerleme kaydetmiştir.

Sırbistan bazı alanlarda yalnızca uygulama açısından değil, aynı zamanda istikbaldeki Anlaşmanın nimetlerinden tam manasıyla faydalanmak için de çaba göstermelidir. Sırbistan özellikle *vergileendirme, devlet teşviklerinin denetimi, kamu ihaleleri, fikri mülkiyet hakları ve tüketicinin korunması* alanları başta olmak üzere idari yapılarını kuvvetlendirmelidir. Kamu ihaleleri ve fikri mülkiyet hakları alanındaki hukuki çerçeve nispeten daha gelişmiş durumdadır. Yeterli düzeyde uygulama ve yaptırım sağlanması için ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Sırbistan yabancı mallara yönelik ayrımcı vergileendirme uygulamasını gözden geçirmeli ve ticari vergileendirme konusunda AB uygulamalarını benimsemelidir. Devlet teşviklerinin denetimi hususunda hukuki çerçeve oluşturulmalı ve idari kapasite güçlendirilmelidir. Tüketici Koruma Konseyi daha da kuvvetlendirilmelidir.

Sektörel politikalar bakımından Sırbistan eğitim, istihdam ve sosyal politika, küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik politikalar, tarım politikası, istatistik, enerji, havacılık ve ulaşım altyapısı alanlarında ciddi ilerleme kaydetmiştir. Sırbistan yüksek öğretim konusunda yeni bir yasal çerçeve oluşturmuş, Avrupa Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Şartı'nı etkin biçimde uygulamaya devam etmiştir. Sırbistan tarım sektörünün modernizasyonu ve ıslahı konusunda ilave çabalar sergilemiş ve bölgedeki ulaştırma şebekelerinin iyileştirilmesi çalışmalarına katılmıştır. Avrupa Ortak Havacılık Bölgesi Anlaşması Sırbistan tarafından imzalanmıştır. Sırbistan Esas Bölgesel Ulaşım Ağlarının Geliştirilmesi ve Güneydoğu Avrupa Ulaşım Gözlemevi Hakkındaki Anlayış Muhtırası'nın uygulamaya sokulmasına faal olarak katılmaktadır.

Gelecekte ortaya çıkacak İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülüklerinin ve Avrupa Ortaklığı'nın önceliklerinin tam olarak karşılanması için *gıda güvenliği, çevre,*

bilgi toplumu ve mali denetim konularında AB'ye yakınlaşma da dâhil olmak üzere belirli alanlarda daha fazla gayret gösterilmesi gerekmektedir. Gıda güvenliği konusunda bilhassa bitki sağlığı alanında idari kapasite güçlendirilmelidir. Çevrenin korunması açısından uygulamanın tam olarak hayata geçmesi için Sırbistan'da idari kapasitenin güçlendirmesine ve yeni yasalar çıkarılmasına ihtiyaç vardır. Bilgi teknolojileri alanında rekabetin sağlanması için telekomünikasyon düzenleme otoritesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Medya konusundaki yasal çerçeve, özellikle düzenleyici makamın yetkileri bakımından endişe doğurmaktadır. Mali denetim alanında Sırbistan'ın kamu iç mali denetim sistemini hayata geçirmesi için bir strateji belirlemesi gereklidir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik konularında Sırbistan, vize yönetimi, sınır yönetimi, sığınma ve göç alanlarında ilgili Devlet Birliği yetkilerini benimsemiştir. Gelecekteki vize rejimini belirleyen Yabancılar Kanunu'nun yasalaşması halen beklenmektedir. Ulusal entegre sınır yönetimi stratejisi ve uygulama eylem planı hayata geçmiştir. Devlet Sınırları Kanunu yasalaşmıştır. Sınır denetiminin askeri makamlardan sivil makamlara devri sürmektedir. Sığınmacıların kabulü ve korunması prosedürlerine yönelik uygulama düzenlemeleri halen hayata geçirilmemiştir. Yeterli altyapının ve nitelikli personelin eksikliği söz konusudur. Çeşitli geri kabul anlaşmaları imzalanmıştır. Geri kabul edilen kişilerin entegrasyonuna yönelik hukuki ve mali çerçeve bulunmamaktadır. Yasadışı göçle mücadele konusunda bazı sonuçlar elde edilmiş olsa da konu bir endişe kaynağı niteliğini sürdürmektedir.

Yeni Polis Kanunu'nun uygulamaya geçirilmesi yavaşlık göstermektedir. Güvenlik hizmetleri mevzuatı henüz yasalaşmamıştır. Kara para aklama ile mücadele konusunda mevzuatta iyileştirmelere gidilmiş olmakla birlikte yetkili organlar arasındaki işbirliği yetersizdir.

Örgütlü suç konusu halen endişe yaratmaktadır. Örgütlü Suçla Mücadele Ulusal Stratejisi'nin uygulanmasına yönelik eylem planı nihai hale getirilememiştir. Mali suçların soruşturulması başta olmak üzere polis teşkilatı içinde uzmanlaşmanın güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Varlıkların, banka hesaplarının ve suç işlemek suretiyle elde edilen kazançların haczi ve dondurulması konusunda uygun mevzuat halen benimsenmemiştir. Tanık Koruma Kanunu'nun uygulanması bazı aksaklıkları ortaya çıkarmıştır. *İnsan ticareti* konusunda ceza mevzuatında değişiklikler yapılmış ve ilk mahkûmiyetler hükme bağlanmıştır. *Terörizm* ve terörizmin finansmanı Ceza Kanunu'nda özel suçlar olarak tanımlanmıştır. İlgili uluslararası düzenlemelerin onaylanmasının ve uygulamaya sokulmasının hızlandırılması gerekmektedir. *Kişisel verilerin korunması* konusundaki mevcut durum endişe yaratmaktadır.

Kosova

Siyasi kriterler bağlamında Kosova'da istikrar sürmüş ve sorumlulukların Otonom Yönetimin Geçici Kurumlarına devri hususunda ilerleme sağlanmıştır. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi için çabaların artırılması gerekmektedir. Avrupa Ortaklığı'nın kısa vadeli kilit öncelikleri kısmen dikkate alınmıştır.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü konusunda Kosova siyasetine *statü sorunu* egemen olmuştur. Kosova Arnavutlarının belli başlı siyasi partileri, ileride de devam etmesi gereken daha yapıcı bir tutum benimsemişlerdir. Statü sorununa odaklanması bazı BM standartlarının hızlıca uygulamaya sokulması neticesini doğurmuşsa da reformların gecikmesine de yol açmıştır. Statü meselesinin çözülmesi etnik kökeni ne olursa olsun bütün Kosovalılar için hukukun üstünlüğünü pekiştiren, insan ve azınlık haklarını geliştiren istikrarlı bir demokrasinin temelini oluşturmalıdır. Kosova kurumlarının geleceğe yönelik olarak, statü

meselesinin ötesinde, sağlam politika oluşturma, akılcı mali politikalar, etkin kurumlar ve her seviyede iyi yönetim gibi konulara odaklanan bir vizyon geliştirmeye başlaması zorunludur.

Parlamentonun rolünün güçlendirilmesi hususunda ilerleme kaydedilmiştir. Yürütmenin gözetim kabiliyetini, mali hesap verebilirliğini ve şeffaflığını iyileştiren önemli bir reform paketi hayata geçirilmiştir. Ancak, Meclis komitelerinin, kısmen sekretaryalarında çalışacak nitelikli eleman eksikliği nedeniyle yasama sürecindeki rollerini her zaman tam anlamıyla yerine getiremediği görülmektedir. Komiteler halen atanmış raportörler kullanma uygulamasına geçmemiştir.

Merhum Başkan Rugova'nın halefiet ve yeni hükümetin oluşumu meseleleri suhuletle hallolmuştur. Kosova'nın İstikrar ve Ortaklık Süreci çerçevesinde ilerlemesi Hükümetin en önemli önceliğidir. Hükümet Avrupa bütünleşmesi için bir kurum ihdas etmiş ve Avrupa Ortaklığı önceliklerine yönelik bir eylem planını benimsemiştir.

Kamu yönetimine ilişkin olarak, geçici kurumlar bağımsız bir yönetim kurulu ve yüksek kamu atamaları komitesi oluşturmuştur. Yeni Adalet ve İçişleri Bakanlıkları kurmuşlardır. Hükümet eşgüdüm ve siyaset belirleme kapasitesini geliştirme konusunda biraz ilerleme kaydetmiştir. Yetkililer bilhassa kuzeydeki belediyeler olmak üzere belirli Kosovalı Sırp bölgelerinde sınırlı yetki kullanabilmişlerdir. Öte yandan, Kosova'nın idari kapasitesi zayıf, kamu çalışanı mevcudu olması gerektiğinden fazladır. Kapsamlı bir kamu reformu gereklidir. İdari atamalar siyasi etki altında yapılmaya devam edilmektedir.

Yargı sistemine ilişkin olarak, Kosova Adli Konseyi ve Kosova Adli Tıp Enstitüsü kurulmuştur. Kayda değer sorumluluklar, yerel yönetimi ve hesap verebilirliği arttırmak için geçici kurumlara devredilmiştir. Meclis'in hakim ve savcıların atanmasında halen üstlenmiş olduğu rol, yargının bağımsızlığını olumsuz etkilemekte ve siyasi ve etnik mülâhazalar objektif ve teknik olması gereken personel alım sürecini sekteye uğratmaktadır. Kosova'nın adli kurumları medeni ve ceza hukuku alanlarında sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Beklemede olan davaların sayısı artmıştır ve hükümler her zaman uygulanmamaktadır. Mart 2004 gösterilerine ilişkin önemli davaların hükümlerinin verilmesi, polis olayları incelemedeki özensizliği, hüküm verilirken hoşgörölü davranılması ve şahitlerin işbirliğine yanaşmamaları sebebiyle sorunludur.

Önemli bir Avrupa Ortaklığı önceliği olan *yolsuzluğa karşı eylem planını* hükümet onaylamış, *yolsuzluğa karşı konsey* kurulmuş ve Meclis yolsuzluğa karşı ajansın yöneticisini atamıştır. Yine de, Kosova'da yolsuzluk halen yaygındır ve yolsuzlukla etkili mücadelede sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması alanında, UNMIK tarafından insan hakları ihlallerine uğradıklarını öne süren mağdurların şikayetleriyle ilgilenmek için bir danışma kurulu oluşturulmuştur. Uluslararası kamu denetçisinin görevi 2005 sonunda sona ermiş ve Meclis son olarak, halen aktif görev alan Kosovalı bir kamu denetçisini aday göstermiştir.

2006 baharında, Devlet Başkanı ve Başbakan azınlıklara karşı oldukça göze çarpan yardım kampanyaları başlatmıştır. Her ikisi de azınlık toplumlarının Kosova'yı evleri olarak benimsemeleri ve özerk idarenin geçici kurumları ile beraber çalışmalarını için çağrıda bulunmuştur. Ancak, azınlıklar dezavantajlı konumlarını sürdürmekte ve hoşgörüsüzlükle mücadelede daha fazla çaba harcanması gerekmektedir. Özellikle 2006 yazı sırasında, Kosovalı Sırlara yönelik bir dizi şiddet içeren saldırı gerçekleştirilmiştir. Mültecilerin ve

yerlerinden edilmiş kişilerin geri dönüşlerinin sürdürülebilirliği için koşullar halen zor olmaya devam etmektedir.

Kosovalı Sırp ve Kosovalı Arnavutlar arasındaki ilişkiler gerginliğini korumaktadır. Belgrad, Kosovalı Sırpın geçici kurumlara iştirakini cesaretlendirmemekte ve Kosovalı Sırp da bu kurumları boykot etmektedirler.

Bölgesel ve uluslararası yükümlülükler çerçevesinde Kosova, ulaştırma ve enerji sektörleri başta olmak üzere önemli bir Avrupa Ortaklığı önceliği olan bölgesel forumlara ve işbirliği girişimlerine katılımını arttırmıştır. Makedonya ile serbest ticaret anlaşması yürürlüğe girmiş ve Hırvatistan ve Bosna Hersek ile serbest ticaret anlaşmaları imzalanmıştır.

Ekonomik kriterlerle ilgili olarak, Kosova işleyen serbest piyasa ekonomisine geçişte sınırlı ilerleme göstermiştir. Birlik içindeki rekabetçi baskı ve piyasa güçleriyle baş edebilmek için kayda değer ilave çabalar gerekmektedir.

Kosova'nın ekonomi politikasının asli ilkelerinde görüş birliği genel itibariyle sağlanmıştır. Parasal istikrar Euro'nun tek yasal para birimi olarak kullanılmasıyla desteklenmektedir.

Maliye politikası, donörlerin desteklerinde hızlı bir azalmayı ve birikmiş nakit yatırım rezervinin öngörülebilir tüketişini yansıtarak sıkılaştırılmıştır. Avrupa Ortaklığı tavsiyelerine uyumlu olarak, Kosova için sürdürülebilir mali durumu temin etmeyi amaçlayan orta vadeli ekonomi politikası çerçevesi oluşturulmuştur. Devlet yatırım projelerini de kapsayan ve bütçe ve bütçe dışı finansal gereksinimler üzerinde konsolide gözden geçirme mekanizması sağlayan ilk Orta Vadeli Harcamalar Çerçevesi kabul edilmiştir. Kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi belirgin bir şekilde ilerlemiştir. Önemli bir Avrupa Ortaklığı önceliği olan devlet teşebbüslerinin tescilinde önemli ilerleme sağlanmıştır.

Ancak, büyük ölçüde kırılğan ve sürdürülemez mali dış pozisyonlara bağlı olarak, makroekonomik istikrar henüz tatmin edici şekilde sağlanamamıştır. İşsizlik, yüksek işçilik maliyetlerine de bağlı olarak halen yüksektir. Bu maliyetler, özel sektör gelişimini ve ihracat rekabetini de azaltmaktadır. Özellikle orta vadeli sürdürülebilir mali politika tutumunda otoriteler tarafından üstlenilen siyasi yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ciddi zorluklar bulunmaktadır. Mülkiyet haklarının uygulanmasında yargının etkisizliği ve yasal belirsizlik ekonomik faaliyetlere engel teşkil etmektedir. Küçük ve orta dereceli işletmelerin dış finansa erişimleri sınırlıdır. Altyapı yetersiz ve çoğunlukla kötü durumdadır. Enerji kaynaklarının arzının güvenilir olmaması ekonomik gelişmeyi engellemektedir. Kosova Enerji Şirketi başta olmak üzere, devlet teşebbüslerinin yeniden yapılandırılmasına ivme kazandırılmalıdır.

Kosova, mevzuatını ve politikalarını Avrupa standartlarıyla uyumlaştırmada iyi bir gelişme göstermiştir. Ancak, kabul edilen kanunların etkin biçimde yürürlüğe konulmasında ve uygulanmasında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Avrupa standartlarına daha fazla uyum sağlanmasını temin edecek bir idari ortamın yaratılması için daha fazla çaba gerekmektedir.

İç piyasa alanında, standardizasyon, belgeleme, metroloji, akreditasyon ve uygunluk değerlendirmesi mekanizmalarının kurulmasında bir miktar gelişme sağlanmıştır. Kamu alımları, rekabet ve fikri mülkiyet hakları gibi bazı önemli alanlarda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. İstihdam, sosyal politika ve eğitim alanlarında sınırlı ilerleme olmuştur. Sermayenin serbest dolaşımı hususunda da sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

Gümrük mevzuatı genel anlamda müktesebat ile uyumludur ve gümrükler kapsamındaki idari kapasiteyle ilgili çeşitli alanlara (bilgi-işlem, risk analizi, yolsuzluğa karşı mücadele) ilişkin Avrupa Ortaklığı önceliklerine yönelik iyi bir ilerleme sağlanmıştır. Gözden geçirilmiş bir entegre Kosova Gümrük Tarifesi yürürlüğe girmiştir. UNMIK tarifelerinin kapsamlı olarak yeniden düzenlenmesi gerçekleştirilmiş ve istihbarat ve teftiş birimleri güçlendirilmiştir. İç vergi tahsilatı zayıf olmasına rağmen, vergilendirme alanında birtakım gelişmeler sağlanmıştır.

Sektörel politikaların gelişimiyle ilgili olarak, Avrupa Ortaklığı'nda öncelikli yeri bulunan *ulaştırma* sektöründe iyi bir ilerleme sağlanmıştır. Hükümet, çok yönlü bir ulaşım politikası belgesini kabul etmiştir. Kosova, Avrupa Ortak Havacılık Alanı'nın kurulması anlaşmasını imzalamıştır.

Enerji hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasında bazı gelişmeler görülmektedir. Enerji düzenleme ofisi işlevsel hale gelmiş ve önemli sayıda yönetmelik yayımlamıştır. Kosova, Enerji Topluluğu Anlaşmasını onaylamıştır. Ancak, enerji sektörünün finansal kapasitesi ve güvenilirliği halen şaibelidir. Fatura tahsil oranı sürdürülemez derecede az, teknik kayıp ve kaçakçılık yüksektir.

Çevreyle ilgili olarak, mevzuat bağlamında kaydedilen ilerlemeler oldukça iyi düzeydedir. Veterinerlik başta olmak üzere, tarım sektöründe bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. *Mali kontrol* alanında iyi bir gelişme kaydedilmiştir.

İşitsel-görsel politika ve medyada iyi ilerleme sağlanmıştır. Nisan 2006'da Kosova Radyo ve Televizyon kanunu yürürlüğe konmuştur. Elektronik haberleşme ve bilgi toplumu alanlarında sınırlı gelişme sağlanmıştır.

İstatistik alanında bazı gelişmeler sağlanmıştır. İskan ve nüfus sayımı hazırlıkları devam etmektedir. İstatistik kurumunun sayım için hazırlanmasına ve sayımın uluslararası standartlara uygun olarak yapılmasına destek olmak için uluslararası gözlem operasyonu kurulmuştur. Pilot sayım uygulamalarında azınlıkların katılımını teşvik etmek amacıyla çaba gösterilmiştir. İstatistik kurumunun kapasitesi genel olarak zayıftır.

Adalet, özgürlük ve güvenliğe ilişkin olarak, *sınır kontrolü* kapsamında sınırlı gelişme kaydedilmiştir. Sınır polisi ve gümrük arasında Ocak 2006'da entegre sınır yönetimini kolaylaştırmak için bir Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır.

Mali Bilgi Merkezi, Kosova'nın bankacılık ve ödemeler makamından alınan girdilerle para aklamaya karşı düzenlemeleri gözden geçirmiştir.

Uyuşturucuya karşı mücadelede hiçbir ilerleme sağlanmamıştır. Uyuşturucuya karşı mücadelede yerel polisin kapasitesi güçlendirilmelidir.

Kosova polisi, profesyonel polis gücü olma yolunda ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Bir Kosova emniyet müdür yardımcısı ve dört yardımcı polis komiseri atanmıştır. Etkili bir polis hizmetinin oluşturulması ve yolsuzluk ve örgütlü suçlara yönelik yerel soruşturma kapasitesinin güçlendirilmesi için daha fazla çaba gerekmektedir.

Kosova'da halen ciddi bir problem olmaya devam eden örgütlü suçlarla mücadelenin yoğunlaştırılması için çabalar devam etmektedir. Suç ağları çeşitli sosyo-ekonomik sektörlerle

ve politikaya uzanmaktadır. Yüksek vasıflı Kosova emniyet personelinin bulunmaması halen önemli bir sorundur. İhbarda bulunan kişilerin kimliklerinin mahkemede gizli kalmasının sağlanması ile ilgili mevzuat halen eksiktir. İnsan kaçakçılığına karşı mücadelede sınırlı gelişme sağlanmış ve Kosova kaçakçılığın bir kaynağı, geçiş yolu ve varış noktası olmaya devam etmiştir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin hiçbir gelişme sağlanmamış olması endişe vermektedir.

Türkiye

Türkiye, Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli ölçüde karşılamaya ve siyasi reformlara devam etmiştir. Ancak, geçtiğimiz yıl içerisinde reformların hızı yavaşlamamıştır. Özellikle ifade özgürlüğü alanında daha fazla kayda değer çaba gerekmektedir. Gayrimüslim cemaatlerin hakları, kadın hakları, sendikal haklar ve silahlı kuvvetler üzerinde sivil kontrol alanlarında daha fazla ilerleme gerekmektedir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü kapsamında, *kamu idaresi* alanında Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman) kurulmasına ilişkin kanun kabul edilmiştir. Kamu yönetimi reformuna ilişkin olarak bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Sivil-asker ilişkileri alanında TBMM, askeri mahkeme usullerini yenileyerek sanık haklarını güçlendirmiştir. Ancak, silahlı kuvvetlerin üst düzey mensupları görev alanları dışında kalan konuları etkilemeye yönelik demeçler vermeyi sürdürmüşlerdir.

Yargı reformu alanında ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, yeni mevzuatın yargı erki tarafından uygulanması konusunda yeknesaklık bulunmamakta ve yargının bağımsızlığının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadelede yasal reformlar alanında sınırlı ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. Yolsuzluk yaygın olmaya devam etmektedir. Yolsuzlukla mücadele politikaları zayıf olup, yolsuzlukla mücadeleden sorumlu makamların güçlendirilmesi gerekmektedir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması kapsamında, *işkence ve kötü muamele* bildirimleri daha da azalmıştır. Ancak, gözaltı merkezleri dışında ve Güneydoğu bölgesindeki işkence ve kötü muamele iddiaları kaygı uyandırmaktadır. İşkence uygulayan kamu görevlilerinin cezaya çarptırılmamaları sorun oluşturmaya devam etmektedir. Terörle Mücadele Kanununda yapılan değişikliklerin temel özgürlükler üzerindeki etkisinin yakından takip edilmesi gerekmektedir. Sözkonusu değişiklikler, terör suçlarının kapsamını genişleterek sanığın güvencelerini zayıflatmıştır.

Genel olarak, Türk toplumunda geleneksel olarak hassasiyet taşıyan meseleler dahil birçok konuda serbest tartışma ortamı pekişmiştir. Bu eğilime rağmen, mevcut yasal çerçeve Avrupa standartlarında *ifade özgürlüğünü* henüz güvence altına almamaktadır. Yargıtay son dönemde TCK'nın 301. maddesi ile ilgili olarak ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı içtihat yaratan bir karar almıştır. Bunun yanı sıra, önemli sayıda kişi şiddet içermeyen görüşler ifade ettikleri gerekçesiyle kovuşturulmaya uğramıştır. TCK'nın 301. maddesi ile ifade özgürlüğünü kısıtlayan diğer hükümleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) hükümleriyle uyumlu hale getirilmelidir.

Toplanma özgürlüğü ve dernekleşme özgürlüğü alanlarındaki kısıtlamalar, son yıllarda alınan tedbirlerin daha iyi uygulanması sayesinde hafiflemiştir. Ancak, bazı durumlarda güvenlik

güçleri gösteriler sırasında aşırı güç kullanmışlardır. Belirli bir kültürel kimliği teşvik eden derneklerin kurulmasına ilişkin zorluklar devam etmektedir.

Dini özgürlükler alanında, *dini azınlıkların* durumunu iyileştirmesi beklenen bir kanunun kabulü birkaç defa ertelenmiş ve uygulamada gayrimüslim cemaatlerin karşılaştıkları zorluklarda bir değişiklik olmamıştır. Alevi toplumunun durumunda bir değişiklik olmamıştır. Tüm dini cemaatlerin gereksiz sınırlamalara tabi olmadan faaliyette bulunabilecekleri, AIHS ile uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulması gerekmektedir.

Kadın hakları Türkiye’de kamuoyunun artan oranda ilgisini çekmekte ve sivil toplum bu alanda giderek daha olumlu bir rol oynamaktadır. Yasal çerçeve genel olarak tatminkardır. Ancak, uygulamada özellikle ülkenin en fakir bölgelerinde kadın hakları her zaman korunmamaktadır. Namus cinayetleri daha sistematik bir şekilde soruşturulmalı ve gerekli görülen durumlarda kovuşturma ve mahkumiyetle sonuçlandırılmalıdır.

Çocuk haklarında sınırlı değişiklik kaydedilmiştir. On beş yaş altındakilerin eğitim ve istihdamına ilişkin yasal hükümlerin daha iyi uygulanması gerekmektedir.

Sendikal haklara ilişkin olarak yasama alanında gelişme kaydedilmemiştir. Özellikle grev ve toplu sözleşme haklarında Türkiye AB ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) standartlarının gerisindedir.

Türkiye’nin *azınlık haklarına* ilişkin yaklaşımı kısıtlayıcı olmaya devam etmektedir. Türkiye azınlık haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeleri onaylamamıştır. *Kültürel haklara* ilişkin olarak, Türkçe dışındaki dillerde yayımlara sınırlı olarak izin verilmektedir. Kamu eğitim sisteminde bu dillerin öğrenilmesi üzerindeki kısıtlamalar muhafaza edilmektedir. Kürtçe dil dersleri veren tüm özel kurumlar Ağustos 2005’te kapanmıştır. Türkçe dışındaki dillerin kullanımı üzerindeki genel kısıtlamalar siyasi yaşamda ve kamu hizmetlerine erişimde katı şekilde devam etmektedir.

Türkiye özellikle AB terör örgütleri listesinde bulunan PKK kaynaklı terör saldırılarının artan bir şekilde hedefi olmaya devam etmiştir. Söz konusu terör saldırıları AB tarafından şiddetle kınanmıştır.

Türkiye’nin *Güneydoğunun* ciddi ekonomik ve sosyal problemlerine eğilmesi ve Kürt nüfusun hak ve özgürlüklerini tam olarak sağlaması gerekmektedir. Yerinden olmuş kişilerin sayısının yüksekliği endişe uyandırmaya devam etmektedir.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler bağlamında Türkiye, Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunmasına yönelik BM çabalarına destek ifade etmeye devam etmiştir. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik gelişme kaydedilmemiştir. Türkiye, Temmuz 2005’te Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokolü imzalamasından bu yana, Protokol’ün tam olarak uygulanmasına ve Kıbrıs ile doğrudan ulaşım bağlantıları üzerindeki kısıtlamalar dahil malların serbest dolaşımı üzerindeki tüm engellerin kaldırılmasına yönelik adım atmamıştır. AB Konseyi, Haziran 2006 toplantısında, Konsey’in 2006 yılı içinde Ek Protokolün uygulanmasını gözden geçireceğini ve 21 Eylül 2005 tarihli AB deklarasyonunda yer alan hususların izlenmesini sağlayacağını hatırlatmıştır.

Yunanistan ile ilişkilerde olumlu yönde ilerleme sağlanmış, ancak mevcut sınır sorununun çözülmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. İki ülke Dışişleri Bakanları arasında

yapılan bir toplantıda, yeni bir güven arttırıcı önlemler paketi üzerinde mutabık kalınmıştır. İyi komşuluk ilişkileri kilit önemdedir.

Ekonomik kriterlere ilişkin olarak, Türkiye son dönemde istikrar ve reform alanında kaydettiği başarıları sıkı bir şekilde devam ettirdiği müddetçe, işleyen pazar ekonomisi olarak nitelendirilebilecektir. Türkiye aynı zamanda orta vadede, istikrar politikasını sıkı bir biçimde idame ettirmek ve yapısal reformlar alanında ilave kararlı adımlar atmak koşuluyla, Birlik içindeki rekabet baskısı ve Pazar güçleri ile de baş edebilmelidir.

Pazar-temelli ekonominin temel unsurlarına yönelik fikir birliği büyük çapta aynen muhafaza edilmiştir. İstikrar-odaklı makro ekonomik politikalar, güçlü ekonomik büyümeye ve şoklara karşı esnekliğin artmasına katkıda bulunmuştur. Bütçe açıkları ve kamu borçlanması seviyeleri kayda değer biçimde azalmış ve sosyal güvenlik sistemini güçlendirmeye yönelik bazı anahtar tedbirler alınmıştır. Düzenleyici ve gözetimci ajansların bağımsızlığı teyit edilmiş ve kamu bankalarına yönelik özel ayrıcalıklar kademeli olarak kaldırılmıştır. Özelleştirme süreci ivme kazanmıştır. Bankacılık ve bankacılık dışında kalan mali sektörler derinleşmeye devam etmiş ve denetim daha da kuvvetlendirilmiştir. Ekonomi, dış ticaret ve yatırıma daha açık hale gelmiştir. Merkez Bankası ve Hükümet enflasyon karşıtı politikayı uygulamaya devam etmiştir.

Nispeten yüksek dış kaynaklı ve devlet finansmanı ihtiyaçları yatırımcıların hassasiyetleri karşısında yüksek derecede savunmasız kalmaya devam etmekte olup, bu durum makroekonomik istikrara potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle, mali konsolidasyonun daha da pekiştirilmesi ve yapısal önlemlerle etkin şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Kayıt dışı istihdamla mücadele konusunun üzerine düşülmesi gerekmektedir. İşgücü piyasası dengesizlikleri devam etmektedir. İstihdam oranları çok düşük seviyededir ve düşmektedir. Bu durum özellikle kadın nüfusu için geçerlidir. Bu dengesizliklere karşı politikalar sınırlı kalmıştır ve istihdamın ücret dışı maliyetleri yüksek olmaya devam etmiştir. Ortalama eğitim standartları nispeten düşük düzeyde olup, geniş çaplı eşitsizlikler devam etmektedir. İş ortamı, çıkış önündeki engeller ve devlet yardımlarına ilişkin şeffaflığın düşük oluşundan olumsuz etkilenmiştir. Enerji sektörünün yeniden yapılandırılması süreci oldukça yavaş kalmıştır.

Türkiye, **üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğini** geliştirmiştir. Çoğu alanda bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, Katılım Ortaklığı çerçevesinde kısa dönemli önceliklerin yerine getirilmesinde birçok alanda geride kalmıştır. Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'nin bazı yükümlülüklerinin gereği henüz yerine getirilmemiştir. Uyum düzeyinin artırılması ve kurumsal ve idari kapasitenin geliştirilmesi için daha yapılması gereken çok şey vardır.

Malların serbest dolaşımına ilişkin ilerleme düzensiz olmuştur. Akreditasyon, standardizasyon ve uygunluk değerlendirmesi gibi alanlarda ilerlemeler olmuştur. Ancak, bir kısım unsurlar malların serbest dolaşımının temel ilkeleriyle çelişmeye devam etmektedir. Ticaretin önündeki teknik nitelikli engeller de devam etmektedir. *İşçilerin serbest dolaşımı* alanında hiçbir gelişme olmamıştır. *Yerleşme hakkı ve hizmet sunma özgürlüğü* alanında müktesebatla uyum kısıtlı düzeydedir. Türkiye, *sermayenin serbest dolaşımı* alanında çok az bir ilerleme kaydetmiştir. Uyum, özellikle kara para aklanmasıyla mücadele alanında olmak üzere, tamamlanmamıştır. Yabancıların taşınmaz mal edinimi üzerinde kısıtlamalar vardır.

Kamu alımları alanında ilerleme çok sınırlıdır. Mevzuatın uygulanma kapsamı istisnaların ihdasıyla daraltılmıştır. Türkiye'nin, kamu alımlarına ilişkin bütün alanlarda uyumlu bir politikayı sağlayacak bir kurumu bulunmamaktadır. *Şirketler hukuku* bakımından bir miktar sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, uluslararası muhasebe standartlarının büyük kısmını benimsemiştir. Ancak bunlar, vergi tabanlı raporlama sistemine tabi olan Türk şirketlerinin çoğunluğu için hukuken bağlayıcı değildir. Uyum düzeyi düşüktür. *Fikri mülkiyet hukuku* alanında, uyum önemli ölçüde sağlanmış olup, idari kapasite geliştirilmiştir. Ancak, başta korsanlık ve sahteciliğe karşı uygulama olmak üzere daha fazla ilerleme gereklidir. Ayrıca, ilgili kurumlar arasında işbirliği ve eşgüdümün pekiştirilmesi gerekmektedir. Uzmanlığı bulunmayan alt düzey mahkemeleri mevzuatı gereği gibi uygulamada güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Rekabet politikası alanında ilerleme karışıktır. Anti-tröst müktesebatına uyumda önemli ölçüde ilerleme sağlanmış olup, Rekabet Kurumu tarafından uygulanması da tatmin edici seviyededir. Ancak, devlet yardımları hususunda ilerleme yoktur. Türkiye'nin, gerekli mevzuat çerçevesi ve AB kurallarını uygulamak için idari yapıları yoktur. Ortaklık Anlaşmasından kaynaklanan ilgili yükümlülükler yerine getirilmemiştir.

Türkiye, *mali hizmetler* alanında bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Yeni bir bankacılık kanunu ile sigorta ve ilave emeklilik sektörlerinde iflas mevzuatı ilerlemelerdir. Sigorta alanında mevzuat uyumu sınırlıdır. Yatırım hizmetleri ve menkul kıymetler piyasaları alanında, yatırımcı tazmin düzenlemesi, hizmetlerin sınır ötesi temini, bilgi verme yükümlülükleri ve menkul değer izahnamesi daha ileri düzeyde uyarlama gerektirmektedir. Denetim kapasitesinin, özellikle sigorta ve menkul kıymetler piyasaları sektörlerinde daha da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer dillerde yerel yayın da dahil olmak üzere *bilgi toplumu ve medya* alanlarının çeşitli bölümlerinde iyi bir ilerleme sağlanmıştır. Elektronik haberleşme ve bilgi teknolojisinde Türkiye daha fazla uyum için iyi bir temel oluşturmuştur. Medya ve görsel-işitsel politika konusunda genel uyum çok sınırlıdır.

Tarım alanında, kırsal kalkınmaya ilişkin bazı sınırlı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte, ilgili yasal düzenlemeler kabulü ve idari yapıların oluşturulmasına ilişkin gecikmeler nedeniyle uygulama risk altına sokulmuştur. Ortak Tarım Politikasının (OTP) uygulamaya dönük idari yapıların büyük bölümü geliştirilmesi gerekmektedir. Mali desteği artan bir şekilde üretim seviyesiyle irtibatlandırmaya yönelik Türk politikası, OTP reformuyla aynı çizgide değildir. Genel uyum sınırlıdır. *Balıkçılık* alanında, Türkiye ilerleme kaydetmemiştir. Müktesebatın önemli bölümleri Türk mevzuatında bulunmamaktadır. Ortak Balıkçılık Politikasını uygulayacak yapılar oluşturulmamıştır. *Veterinerlik, bitki sağlığı ve gıda politikasının* uyumunda sınırlı ilerleme olmuştur. Müktesebatın uygulanması için gerekli mevzuat çerçevesi ve idari yapıların oluşturulmamıştır. Genel olarak, denetim sistemleri zayıftır. Özellikle hayvanların sağlık durumu ve hayvan hastalıklarının denetlenmesine yönelik etkin bir sistemin bulunmaması dikkate alındığında, ana zorluk veterinerlik sektöründe bulunmaktadır.

Ulaştırma politikasında, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yol ulaştırmasında uyum epeyce ileri düzeyde olmakla birlikte, diğer sektörlerde dengeli değildir. Uygulama ve takip kapasitesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Demiryolu sektörünün yapısı konusundaki karar beklemededir. Uluslararası deniz ve hava ulaştırma anlaşmaları, tatbik müktesebatının aktarılmasıyla tamamlanmış değildir. *Trans-Avrupa Ağlarında* sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

Enerji konusunda bazı ilerleme olmuştur. Ancak uyum dengeli değildir. Enerji verimliliğine yönelik bir çerçeve kanun henüz çıkarılmamıştır. İdari kapasite ve düzenleyici kurumların bağımsızlığının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Vergilendirmede sınırlı ilerleme olmuştur. Türk mali rejimi müktesebatla kısmi uyum içindedir. Eksik olan alanlar özellikle, KDV kapsamı ve oranları, özel tüketim vergisinin yapısı ve oranları ile genel olarak doğrudan vergilendirmeye ilişkindir. Alkol ve tütün ürünlerinin vergilendirmesine ilişkin bütün ayrımcı unsurların acil olarak kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye *ekonomik ve parasal birlik* alanında ilerleme kaydetmiştir. Genel olarak hazırlıklar devam etmektedir. Bununla birlikte, kamu sektörünün parasal açıdan finansmanının engellenmesi ve kamu idarelerinin mali kurumlara ayrıcalıklı erişiminin yasaklanmasına ilişkin mevzuat, *müktesebatla* uyumlu değildir. Ayrıca, verimli eşgüdüm ve işbirliği uygulamalarının eksikliği, ekonomik politikanın etkinliğini düşürmektedir. Türkiye, tek tip bir sınıflandırmanın kullanılması ve sektör *istatistiklerinin* bulunabilirliği konularında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Uyum sınırlı durumda olmakla birlikte, yeni mevzuat kayda değer bir ilerleme sağlamaktadır.

Türkiye, özellikle sosyal koruma konusu ve engelli kişilere ilişkin yeni kanunun uygulanması başta olmak üzere, *AB istihdam ve sosyal politikaları* konusunda bazı sınırlı ilerlemeler sağlamıştır. Ancak, sendikal haklara tam saygı sağlanmalıdır. Kayıt dışı istihdamla mücadelede önem verilmesi gerekmektedir. Uygulamanın sağlanabilmesi için idari kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye, *işletme ve sanayi politikaları* alanında, özellikle *Yatırım Destek ve Teşvik Ajansının* yasal olarak kurulması hususunda iyi bir ilerleme kaydetmiştir. Özelleştirme, KOBİ tanımının uyumlaştırılması ve politika programlaması konularında da ilerleme olmuştur. Uyum oldukça ileri bir düzeydedir.

Özellikle kalkınma ajanslarının kurulmasına ilişkin kanunun kabul edilmesiyle, *Bölgesel Politikalar ve Yapısal Araçlar* konusunda ilerleme sağlanmıştır. Ancak, bu ajansların rolleri ve işleyişleri konularının üzerinde durulmasına ihtiyaç vardır. Sahiplenme ve hesap verilebilirlik konularında, merkezde ve bölgesel düzeyde bakanlıklar arasında yetki paylaşımı konusunun da düşünülmesi dahil olmak üzere, ilerleme sağlanması gerekmektedir. Uyum mütevazı kalmıştır.

Yargı ve temel haklar alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Genel olarak, yargı reformu alanındaki ilerleme devam etmiştir. Ancak, yargının yeni mevzuatı uygulamasında şimdiye kadar yeknesak olmayan bir tablo sergilenmiş olup, yargının bağımsızlığının güçlendirilmesi gerekmektedir. Başta kamu idaresinde şeffaflığın artırılması olmak üzere, yolsuzlukla mücadelede bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, yolsuzluk geniş çapta devam etmekte olup, yolsuzlukla mücadele eden makamlar ve bu alandaki politikalar hala zayıftır. Milletvekili dokunulmazlığının kapsamı çok geniştir. Reformların uygulanması devam etmekle birlikte, temel özgürlüklerde kısıtlı yasal ilerleme gerçekleşmiştir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik çerçevesinde Türkiye, iltica, sınır yönetimi, insan ticaretiyle mücadele, gümrükler ve polis işbirliği alanlarında ilerleme kaydetmiştir. Uyum devam etmektedir; ancak, göç, örgütlü suçla mücadele, kara paranın aklanması, cezai ve hukuki konularda adli işbirliği gibi alanlarda uyum tamamlanmamıştır.

Bilim ve araştırma alanında, özellikle, AB araştırma programlarına katılım ve bütçe tahsisleri konularında biraz daha ilerleme sağlanmıştır. *Eğitim ve kültür* alanında iyi derecedeki ilerleme devam etmiştir. Her iki alandaki uyum oldukça ileri düzeydedir.

Atık yönetimi ve gürültü ile mücadele alanında uyum yolunda ilerlenmektedir. Uluslararası sözleşmeler dahil diğer alanlarda ise, *çevre* alanında uyum düşük düzeyde kalmaya devam etmiştir. Özellikle sınır aşan konular ve kamuya danışma konularında olmak üzere, yatay mevzuat uyumunda ilerleme olmaması artan oranda endişe vermektedir. Hava kalitesi ve tabiatın korunması, su kalitesi ve kimyasallar alanlarındaki müktesebatın aktarılmasında sınırlı ilerleme sağlanmıştır. Çevre Kanunu kurumsal kapasiteyi güçlendirecektir. Uygulama sicili zayıftır.

Tüketici ve sağlığın korunması bağlamında, pazar gözetim sisteminin devreye girmesiyle birlikte tüketicinin korunması alanında ilerleme sağlanmıştır. Kamu sağlığı alanında da özellikle salgın hastalıkların gözetimi ve bulaşıcı hastalıkların denetimi amacıyla bir şebeke kurularak ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, her iki alanda da uygulama zayıf kalmıştır.

Gümrük Birliği, Türkiye'yi bu alanda yüksek bir uyum seviyesine ulaştırmaya hazırlamıştır. Bununla birlikte, serbest ticaret bölgeleri, gümrük vergisi muafiyeti, taklit mallarla mücadele ve sonradan kontrol gibi belirgin bazı konularda mevzuat tam uyumlu değildir.

Türkiye, *dış ilişkiler* alanında ileri bir uyum düzeyine ulaşmıştır. Bununla birlikte, AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uyum tam değildir. AB *Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına* uyum devam etmektedir. Türkiye, Orta Doğu'daki dış politika faaliyetini artırarak bölgesel istikrarı geliştirmektedir. Ermenistan ile sınır kapalı kalmaya devam etmektedir. Türkiye AGSP misyonlarına iştirak etmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin AGSP'ye katılımı zorluklar arz etmeye devam etmektedir. Türkiye, Kıbrıs ve Malta'nın AB-NATO stratejik işbirliğine iştirak etmesini bloke etmeyi sürdürmektedir. Benzer şekilde, Türkiye, Kıbrıs'ın Wassenaar Düzenlemesine katılımına da muhalefet etmektedir. Türkiye Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü henüz imzalamamıştır.

Mali kontrol alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. İdari yapıların bazıları ile mevzuatın uygulanması yerindedir. Bununla birlikte, Kamu Mali İdaresi ve Kontrol Yasası tam anlamıyla işlevsel değildir. Bazı geçici tedbirlerin kabul edilmesine rağmen AB'nin mali çıkarlarını korumaya yönelik yapılar henüz tamamlanmamıştır. *Mali ve bütçesel hükümlerle* ilgili olarak, Türkiye'nin eşgüdüm yapılarını en kısa zamanda oluşturması ve doğru bir biçimde hesaplama, tahsil, ödeme ve öz kaynakların denetimini sağlayacak kuralları uygulamasına ihtiyaç vardır.